ATLAS WIJK BIJ DUURSTEDE

Omgevingsvisie gemeente Wijk bij Duurstede

maart 2024

BUREAU NIEUWE GRACHT
stedenbouw & landschap

gemeente Wijk bij Duurstede

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING 5

1. ERFGOED, LANDSCHAP EN RECREATIE 8

ERFGOED 8
- Prehistorie en Romeinse geschiedenis 8
- Dorestad 8
- Archeologische waarden 9
- Cultuurhistorische waarden 11

LANDSCHAP 15
- Geomorfologie (ondergrond) 15
- Reliëf 16
- Landschapsstructuur 17
- Water en groenstructuur 19

RECREATIE 24
- Netwerk van routes 24
- Landschap en recreatie 24
- Toerisme 25
- Volkstuincomplexen 25

2. LANDBOUW 28
- Type bedrijven 28
- Uitdagingen 28
- Beleid 28

3. NATUUR EN GEZONDHEID 30

Natuur 30

Water 33
- Wateraanbod 33
- Waterkwaliteit 33

Gezondheid 35

Gezondheidsbevordering 35
- Gezondheid en beweging 35

Gezondheidsbescherming 37
- Veiligheid 37
- Geluidskwaliteit 37
- Bodemkwaliteit en verontreinigingen 39
- Waterkwaliteit 40
- Luchtkwaliteit 40
- Zeer zorgwekkende stoffen 41

4. DUURZAME ENERGIE EN KLIMAATBESTENDIGHEID 42

ENERGIETRANSITIE 42

WARMTETRANSITIE 44

CIRCULARITEIT 45

KLIMAATBESTENDIG EN WATERROBUUST 46

5. WONEN, WERKEN EN MOBILITEIT 49

STEDENBOUW 49
- Wijk bij Duurstede 49
- Cothen 51
- Langbroek 52

VERKEER EN PARKEREN 54
- Gemotoriseerd verkeer 54
- Fietsers 58
- Voetgangers 58
- Openbaar vervoer 58

WONEN 60
- Woningvoorraad 60
- Woningbehoefte 61
- In- en uitbreidingslocaties 63

WERKEN EN ECONOMIE 65
- Bedrijventerreinen 65
- Kantoren 66

Winkels en horeca 68
- Binnenstad 68
- Buurtwinkels en supermarkten 69
- Buitengebied 69

6. WONEN EN ZORG 70
- Voorzieningen 70
- Zorg in wijk 72
- Sociale veiligheid 72

ALGEMEEN 74

BESTAANDE KWALITEITEN 75

BIJLAGE 1 TOEKOMSTBLIK 77

BIJLAGE 2 BRONNEN 78

COLOFON 80

De luchtfoto toont de gemeente Wijk bij Duurstede en de drie kernen binnen de gemeentegrens: Wijk bij Duurstede, Cothen en Langbroek.

INLEIDING

In deze Atlas Wijk bij Duurstede is informatie verzameld over de drie kernen en het buitengebied van de gemeente Wijk bij Duurstede. De verzamelde informatie komt uit gemeentelijke beleidsplannen en diverse onderzoeken en ruimtelijke verkenningen van bijvoorbeeld de provincie, regio Utrecht (U10) en het Waterschap. De beschikbare informatie is per thema geordend en zo veel mogelijk vertaald naar overzichtelijk kaartmateriaal, concrete ruimtelijke programma's en cijfermatige data. Bij elk thema is een beknopte toelichting opgenomen.

De Atlas Wijk bij Duurstede is bedoeld als basis voor de nog op te stellen Omgevingsvisie Wijk bij Duurstede 2040. In de Atlas is informatie te vinden over de huidige opbouw van de woon- en werkgebieden, de Wijkse binnenstad, de voorzieningencentra in de kernen en de verschillende landschapstypen van het landelijke gebied rondom de kernen. Daarnaast zijn op basis van het geïnventariseerde beleid per thema de (ruimtelijke en maatschappelijke) opgaven geformuleerd voor de Omgevingsvisie. Waar nodig zijn deze geactualiseerd en aangevuld in samenspraak met een brede ambtelijke projectgroep.

In de Atlas Wijk bij Duurstede komen de volgende hoofdthema's aan bod:

1. Erfgoed, landschap en recreatie
2. Landbouw
3. Natuur en gezondheid
4. Duurzame energie en klimaatbestendigheid
5. Wonen, werken en mobiliteit
6. Wonen en zorg

Na de beschrijving van deze thema's wordt ook een aantal algemene trends, ontwikkelingen en opgaven beschreven. Ook deze zijn gebaseerd op geïnventariseerd beleid en waar nodig aangevuld door de projectgroep.

Bijlage 2 geeft een overzicht van alle geïnventariseerde beleidsdocumenten.

Waarom een Omgevingsvisie Wijk bij Duurstede?

Sinds 1 januari 2024 is de Omgevingswet van kracht. In deze wet staat dat iedere gemeente in Nederland één omgevingsvisie moet hebben. Dat geldt ook voor de gemeente Wijk bij Duurstede. De gemeente heeft daarvoor drie jaar de tijd.

De gemeente Wijk bij Duurstede heeft op dit moment twee omgevingsvisies. In de zomer van 2021 heeft de gemeenteraad de Omgevingsvisie Stedelijk Gebied vastgesteld. Deze gaat over de drie kernen: Langbroek, Cothen en Wijk bij Duurstede. Voor het buitengebied is er al sinds 2017 een omgevingsvisie: De Omgevingsvisie Kromme Rijngebied. Deze visie heeft de gemeente Wijk bij Duurstede samen met de gemeenten Bunnik en Houten opgesteld.

Nadruk op het buitengebied

De gemeente Wijk bij Duurstede wil deze twee visies samenvoegen tot één omgevingsvisie voor de hele gemeente. De omgevingsvisie voor het stedelijk gebied is pas twee jaar oud. Bovendien hebben veel bewoners en allerlei organisaties er over meegedacht. Deze visie zal daarom zo veel mogelijk hetzelfde blijven. Vooral de visie voor het buitengebied is verouderd. Deze visie is voor een deel niet meer actueel en voldoet niet aan alle eisen van de Omgevingswet.

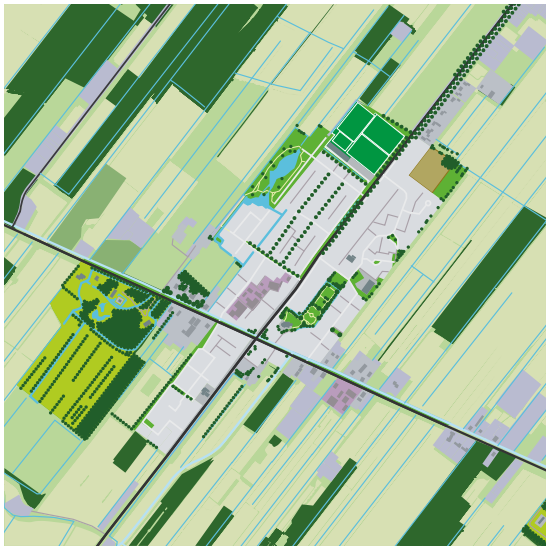
Het deel van de visie voor het buitengebied wordt daarom bijgewerkt. Het deel voor de drie kernen passen we alleen aan als dat echt nodig is. Het geheel krijgt de naam Omgevingsvisie gemeente Wijk bij Duurstede.

huidige situatie

buitengebied

gemeente Wijk bij Duurstede

Langbroek

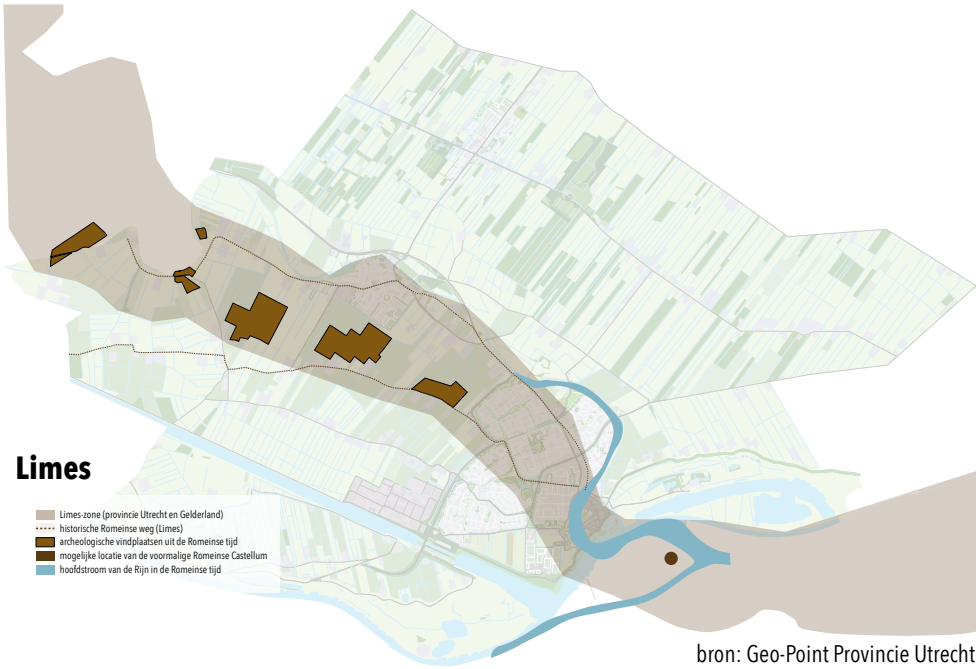

Cothen

Wijk bij Duurstede

natuur
buitengebied agrarisch
landgoederen
fruitkwekerijen en boomgaarden
bos
parken en groene wijkranden
volkstuinen
sportterrein
water
erven buitengebied
bebouwing bebouwde kom
binnenstad
bedrijventerrein
zonneveld
hoofdwegenstructuur
overige wegen

bron: Geo-Point Provincie Utrecht

bron: Beleidsnota Archeologie en Archeologische Beleidskaart

1. ERFGOED, LANDSCHAP EN RECREATIE

ERFGOED

PREHISTORIE EN ROMEINSE GESCHIEDENIS

De bewoningsgeschiedenis van de gemeente wijk bij Duurstede begint al in de Prehistorie. Bij opgravingen in de jaren '60, '70 en '80 van de vorige eeuw zijn diverse vondsten uit het Neoliticum (tussen circa 11.000 en 3.000 voor Christus) gedaan. Ook is er een groot aantal boerderijen uit de bronstijd (tussen circa 3.000 en 800 voor Christus) opgegraven, zoals recent nog bij de kleine Ros.

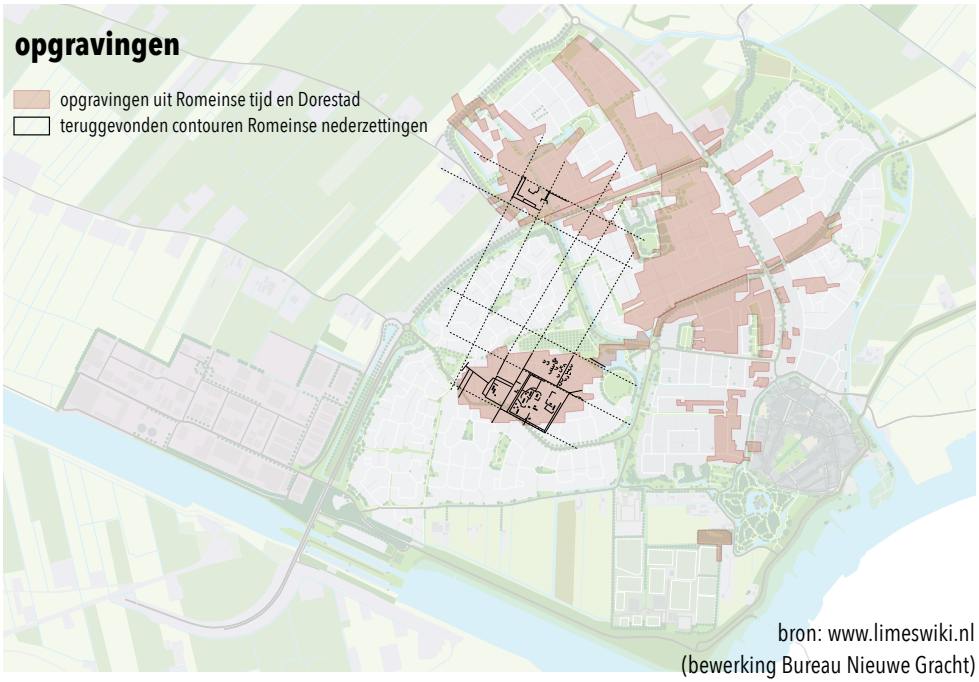
Aan het begin van onze jaartelling maakte het grondgebied van de gemeente Wijk bij Duurstede deel uit van het Romeinse Rijk. De Kromme Rijn, de toenmalige hoofdstroom van de Rijn, vormde de noordgrens van het Romeinse Rijk. De Limes (grensweg) verbond wat waarschijnlijk een voormalig Romeins castellum was bij de Rijn met Fort Fectio bij Bunnik. Dit castellum lag halverwege tussen Bunnik en Maurik. Tot op heden is de exacte locatie niet duidelijk. Er is een theorie dat deze was gelegen in het huidige Rijswijk.

Voor zover bekend waren er in de Romeinse tijd twee wegen. Beide wegen maakten deel uit van de Limes en liepen van Wijk naar Utrecht. Langs de Kromme Rijn volgde de ene weg het traject Hoogstraat - Dorpsstraat - Ossenwaard - Caspergauw. Iets zuidelijker volgde de andere weg het traject Steenstraat - Trekweg of Trechtweg - Kapelleweg. De Romeinse Limes staat op de Lijst Werelderfgoed van UNESCO.[1]

DORESTAD

Dorestad was in de Vroege Middeleeuwen een van de belangrijkste en succesvolste internationale handelsplaatsen in Noordwest-Europa. De nederzetting ontstond aan het begin van de 7e eeuw op de plaats van het oude Romeinse castellum. Hier ontstond een haven op de plek waar de Kromme Rijn en wat we nu de Lek noemen zich splitsten. De nederzetting werd destijds Duristate genoemd (dur = versterking, toegangspoort en stade = oever, samen is dat "versterking / poort aan de oever").
Dorestad breidde dankzij de gunstige ligging aan de Kromme Rijn steeds verder uit in noordelijke richting. Dorestad strekte zich in haar hoogtijdagen in de 8e en 9e eeuw over een lengte van zo'n drie kilometer uit langs de linkeroever van de Kromme Rijn. Dorestad groeide uit tot een stad met naar schatting enkele duizenden inwoners.

[1] Sinds 2021 is de Romeinse Limes in Nederland UNESCO-Werelderfgoed. In eerste instantie worden alleen de best bewaarde en meest complete vindplaatsen opgenomen in de Werelderfgoedlijst. De archeologische restanten die in de gemeente Wijk bij Duurstede zijn gevonden behoren daar vooralsnog niet bij (maar de provinciale Verordening houdt er wel rekening mee). Dat neemt niet weg dat de Werelderfgoedstatus wel degelijk kansen biedt voor de gemeente Wijk bij Duurstede, bijvoorbeeld op het gebied van recreatie en toerisme.
Overigens was bij het opstellen van het nominatie-dossier nog niet bekend dat in De Geer I in 2022 restanten van een romeinse Paardenwissel zijn aangetroffen. Deze Paardenwissel is uniek voor de Neder-Germaanse Limes.

bron: www.limeswiki.nl
(bewerking Bureau Nieuwe Gracht)

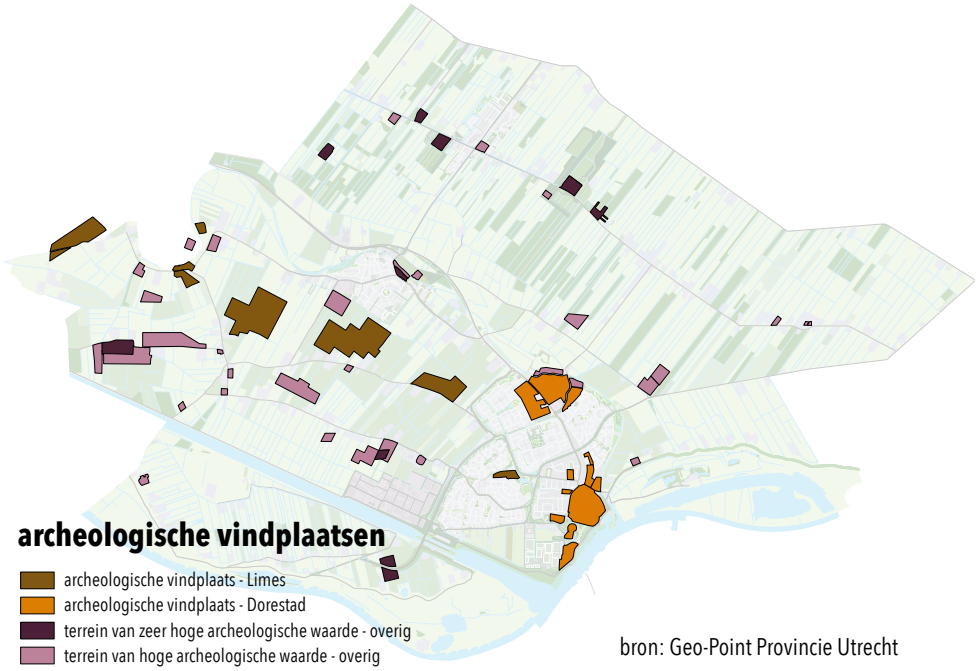
Aan het eind van de negende eeuw raakte Dorestad in verval. Toen in 863 Dorestad grotendeels was verwoest tijdens invallen van de Noormannen is de oude stad niet meer herbouwd. De eens zo bloeiende handelsplaats schrompelde ineen en er bleven voornamelijk boeren achter. Zij zetten de functies van Dorestad voort onder de naam van Wijk. Deze agrarische nederzetting bevond zich ten noordoosten en westen van het huidige centrum van Wijk bij Duurstede en bestond aanvankelijk uit een aantal boerderijen in het gebied ten oosten van de Hoogstraat en in de omgeving van de Steenstraat. In de eeuwen daarna bleef de locatie van belang als vestigingsplaats. Dit blijkt uit diverse opgravingen en sporen van menselijk handelen uit de periode van de 9e t/m de 13e eeuw.

Opgravingen in Wijk bij Duurstede

In de gemeente Wijk bij Duurstede zijn diverse archeologische vindplaatsen en monumenten uit de Romeinse tijd gevonden langs de Limesweg, zoals enkele oude nederzettingen en erven waar boerderijen hebben gestaan (o.a. in de Engk, De Horden, De Geer en bij Cothen en recent nog bij Langbroek). De contouren van de agrarische nederzettingen in De Horden en De Geer omvatten tientallen houten boerderijen, huizen, grafmonumenten, sloten en greppels uit de tweede en derde eeuw die zijn opgenomen in een kenmerkend Romeins verkavelingspatroon. Ook zijn er enkele archeologische vindplaatsen die tastbare herinneringen blootleggen van de historische handelsstad Dorestad. Zo zijn er enkele grafvelden teruggevonden in de wijken de Engk en De Heul. Bij Cothen zijn nog sporen van romeinse landbouw zichtbaar.

ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Archeologische vindplaatsen liggen voor een belangrijk deel op de hoger gelegen stroomruggen met gunstige bodemgeschiktheid en lage grondwaterstanden. Dit zijn ook de plekken waar over het algemeen sprake is van de hoogste archeologische verwachtingswaarden.[2] Er zijn echter steeds meer aanwijzingen dat er ook in natte gebieden gebouwd werd op palen of op woonheuvels. Juist in die gebieden was er voldoende voedsel aanwezig.

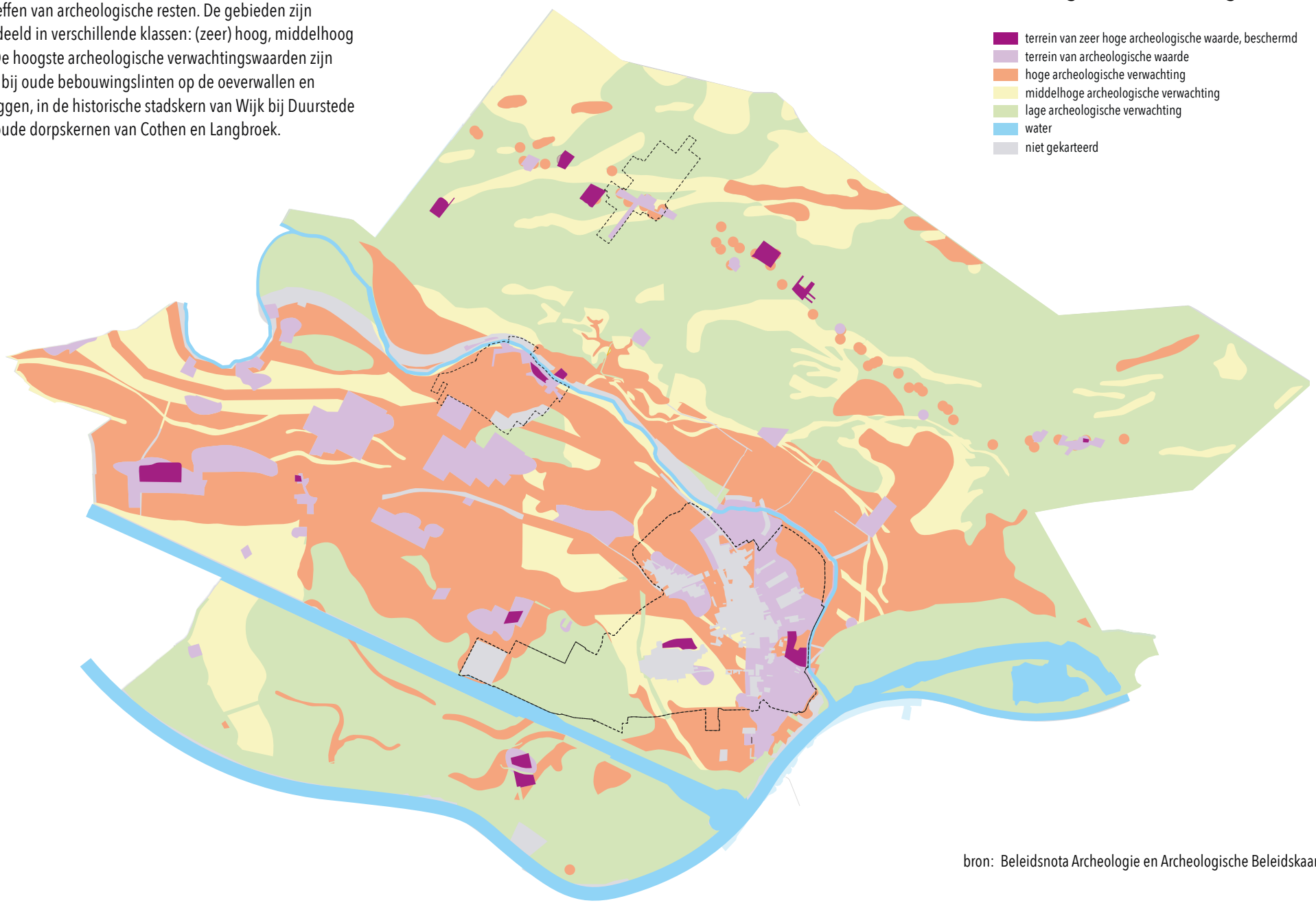

bron: Geo-Point Provincie Utrecht

[2] Bij de bescherming van de hoge of zeer hoge archeologische verwachtingswaarden is archeologisch onderzoek nodig wanneer werken of werkzaamheden uitgevoerd gaan worden in een oppervlakte van meer dan 100 m² waarbij de grond dieper wordt geroerd dan 30 centimeter. Op basis van de archeologische verwachtingenkaart kan al bij de voorbereiding van bodemingrepen rekening worden houden met de aanwezigheid van verwachte of bekende archeologische vindplaatsen. Initiatiefnemers (dit kunnen zijn particulieren, bedrijven of overheden, waaronder de gemeente zelf) van een project met bodemroerende activiteiten kunnen bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de activiteiten bouwen, slopen beneden maaiveld of aanleg, of in het geval van het opstellen, wijzigen of afwijken van een omgevingsplan te maken krijgen met nadere onderzoekseisen. Diezelfde initiatiefnemer is in beginsel verplicht de kosten van het benodigde archeologische onderzoek voor eigen rekening te nemen.

De gebieden op de kaart hiernaast geven de kans weer op het aantreffen van archeologische resten. De gebieden zijn onderverdeeld in verschillende klassen: (zeer) hoog, middelhoog en laag. De hoogste archeologische verwachtingswaarden zijn te vinden bij oude bebouwingslinten op de oeverwallen en stroomruggen, in de historische stadskern van Wijk bij Duurstede en in de oude dorpskernen van Cothen en Langbroek.

archeologische verwachtingswaarden

bron: Beleidsnota Archeologie en Archeologische Beleidskaart

CULTUURHISTORISCHE WAARDEN

Ontstaansgeschiedenis

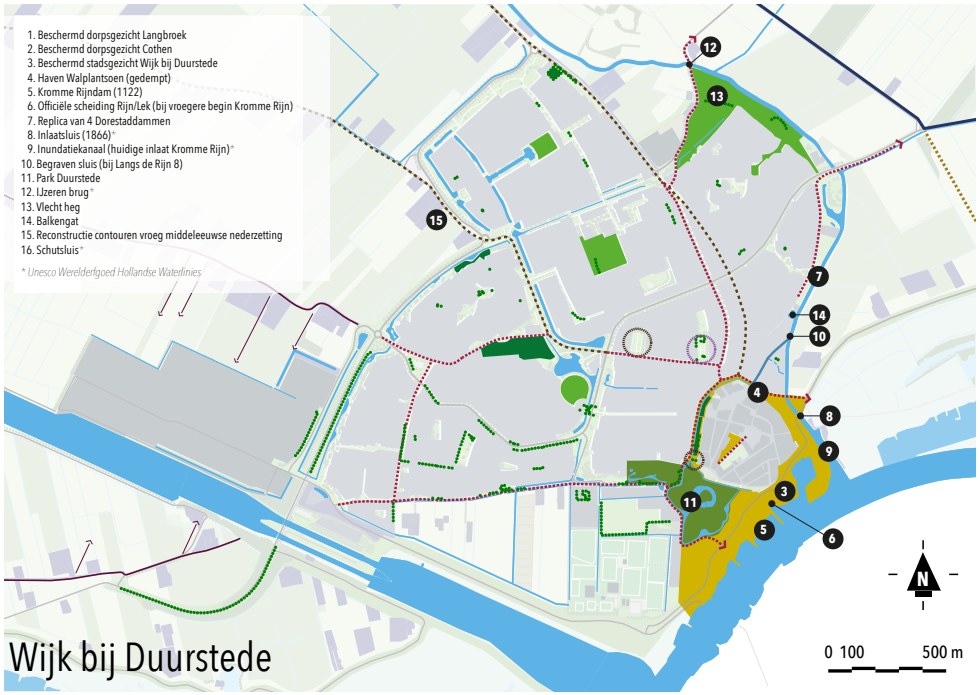
Op de kaart hieronder zijn historische water- en wegenstructuren in beeld gebracht, zoals de Kromme Rijn (oudste loop ongeveer 3.000 jaar oud), de Langbroekerwetering (1126) en het Amsterdam-Rijnkanaal (1952). Daarnaast staan ook groenelementen aangegeven die een binding hebben met het verleden. De structuur van wegen en waterlopen was bepalend voor de vormgeving van het landschap. Ze maakten grootschalige ontginningen en het ontstaan van nederzettingen mogelijk. De invloeden zijn nog steeds zichtbaar en het behouden waard.

cultuurhistorie
gemeente Wijk bij Duurstede

- bebouwing
- water
- laag gelegen gebieden (poldering)
- hoog gelegen gebieden
- groene gebieden met cultuurhistorie
- groengebied (binnen bebouwde kom)
- boomgaarden hoogstam / halfstam
- beschermd dorpsgezicht en stadsgezicht
- begraafplaats algemeen
- begraafplaats kerkelijk
- ontginningsbasis
- historische wegen (Romeins)
- historische wegen (stedelijk)
- monumentale lanen
- oude veekeringen / meidoornhagen / vlechtheg
- watergang natuurlijke loop
- achterkaden (verdwenen)
- zuwes (verdwenen)

bron: Groenstructuurplan 2018-2033

bron: Groenstructuurplan 2018-2033

cultuurhistorie kernen

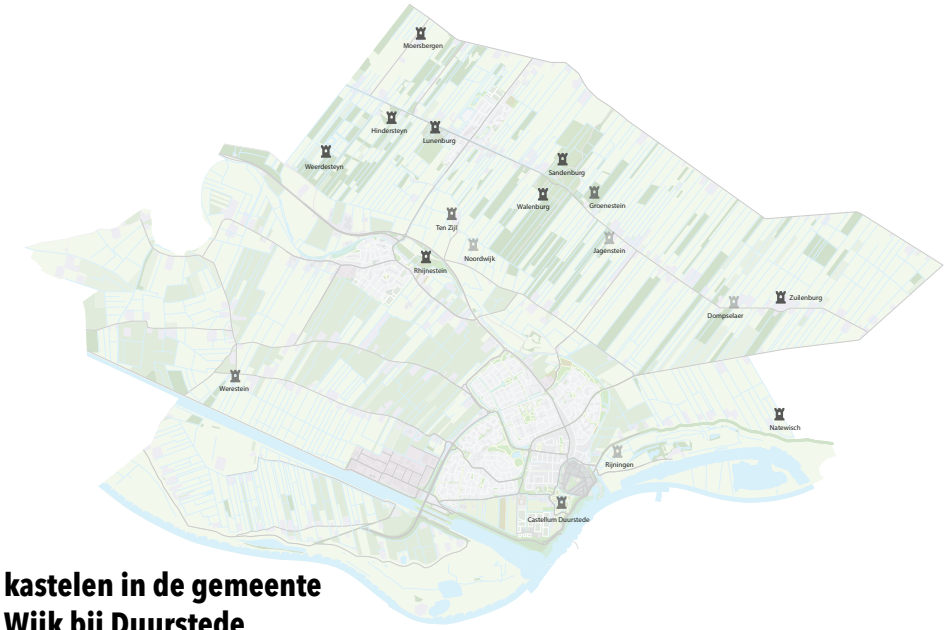
- bebouwing
- water
- groene gebieden met cultuurhistorie
- groengebied (binnen bebouwde kom)
- boomgaarden hoogstam / halfstam
- beschermd dorpsgezicht en stadsgezicht
- begraafplaats algemeen
- begraafplaats kerkelijk
- ontginningsbasis
- historische wegen (Romeins)
- historische wegen (stedelijk)
- monumentale lanen
- oude veekeringen / meidoornhagen
- watergang natuurlijke loop
- achterkaden (verdwenen)
- zuwes (verdwenen)

Het landschap is cultuurhistorisch van uitzonderlijke kwaliteit. De grote eenheden van kastelen en ridderhofsteden met hun parken en monumentale lanen vormen een contrast met de meestal kleine oude boerderijen met huisboomgaardjes aan de wetering.

In de gemeente Wijk bij Duurstede ligt een aantal groengebieden met een sterke relatie tot het verleden. Dit zijn de rijksbeschermde buitenplaatsen Rhijnestein, Weerdesteyn, Hindersteyn, een deel van Sandenburg en park Duurstede. Maar ook de overige landgoederen, begraafplaatsen en het terrein van steenfabriek De Bosscherwaarden.

In de Wijkse kernen zijn de cultuurhistorisch waardevolle objecten en structuren geïnventariseerd. Het gaat dan o.a. om waardevolle oude water- en wegenstructuren en bijzondere monumenten, plekken en groenelementen die een sterke binding hebben met het verleden.

De historische stads- en dorpskernen van Wijk bij Duurstede, Cothen en Langbroek zijn alle drie rijksbeschermd stads- of dorpsgezicht. In Langbroek en Cothen vormt de Brink met de hieraan gelegen bebouwing een van de belangrijkste cultuurhistorische gebieden van de kern. Deze gebieden maken

kastelen in de gemeente Wijk bij Duurstede

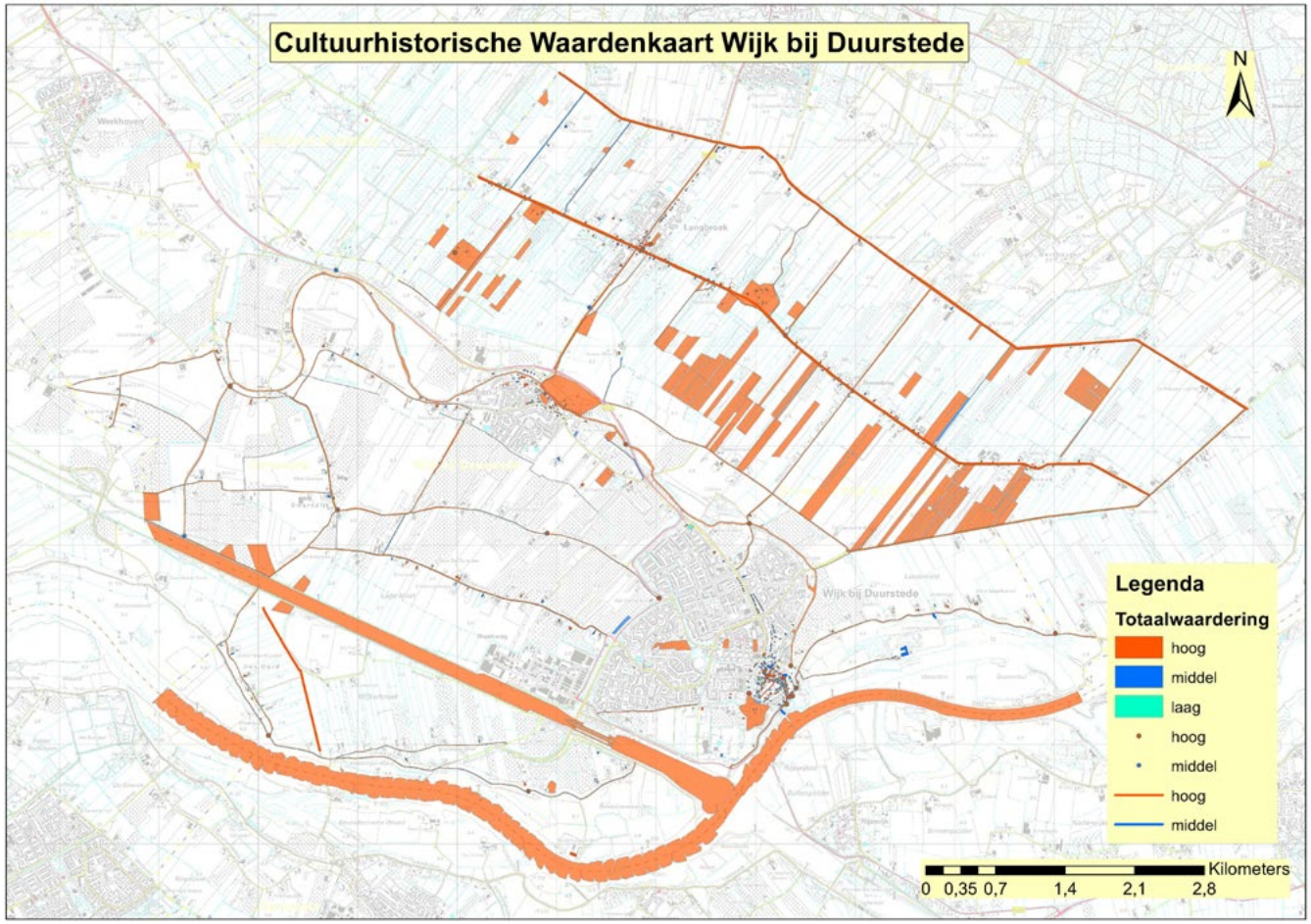
deel uit van het historisch dorpsgezicht. Ook de Dorpsboomgaard in Cothen en Park Duurstede behoren tot het beschermd dorps- of stadsgezicht. Park Duurstede heeft tevens een rijksmonumentale, historische tuin- en parkaanleg.

Unesco Werelderfgoed Hollandse Waterlinies

Het erfgoed van de Hollandse Waterlinies heeft eveneens grote cultuurhistorische waarde en staat op de Unesco Werelderfgoedlijst. Via de inlaatsluis bij Wijk bij Duurstede kon Lekwater via de Kromme Rijn naar Utrecht en vandaar naar de inundatievelden ten oosten van Utrecht worden gevoerd. De inlaat wordt nog dagelijks gebruikt voor aanvoer van vers water voor de stad Utrecht en de Vecht en is een Rijksmonument. De schutsluis bij Cothen werd gebouwd om de Kromme Rijn geschikt te maken voor een snellere inundatie. De Kromme Rijn, de inundatiesluis met kanaal en de kwelkom maken deel uit van het Werelderfgoed.

Kerkenvisie

De gemeente Wijk bij Duurstede werkt momenteel aan een kerkenvisie. In die visie wordt het belang en de waarden van het religieus erfgoed in beeld gebracht. Het integrale karakter van de Omgevingsvisie gemeente Wijk bij Duurstede biedt kansen voor om vanuit cultuurhistorisch waardevol religieus erfgoed een verbinding te maken met verschillende opgaven uit andere sectoren.

bron: Cultuurhistorische Waardenkaart gemeente Wijk bij Duurstede

OPGAVEN ERFGOED

Archeologische waarden behouden en versterken

- Bij het vaststellen van plannen rekening houden met de archeologische waarden en verwachtingen. Behouden van archeologische waarden in de grond (behoud in situ).
- Bij ruimtelijke ontwikkeling nabij de Romeinse Limesweg een zone met een breedte van 100 meter aan weerszijden van de geprojecteerde tracés als richtlijn aanhouden.
- Actualisatie archeologische waarden en advieskaart.
- Bestaande en nieuwe archeologische inventarisatie op elkaar afstemmen.
- Toegankelijk / beschikbaar maken van ruim 180 jaar archeologisch onderzoek voor het publiek.

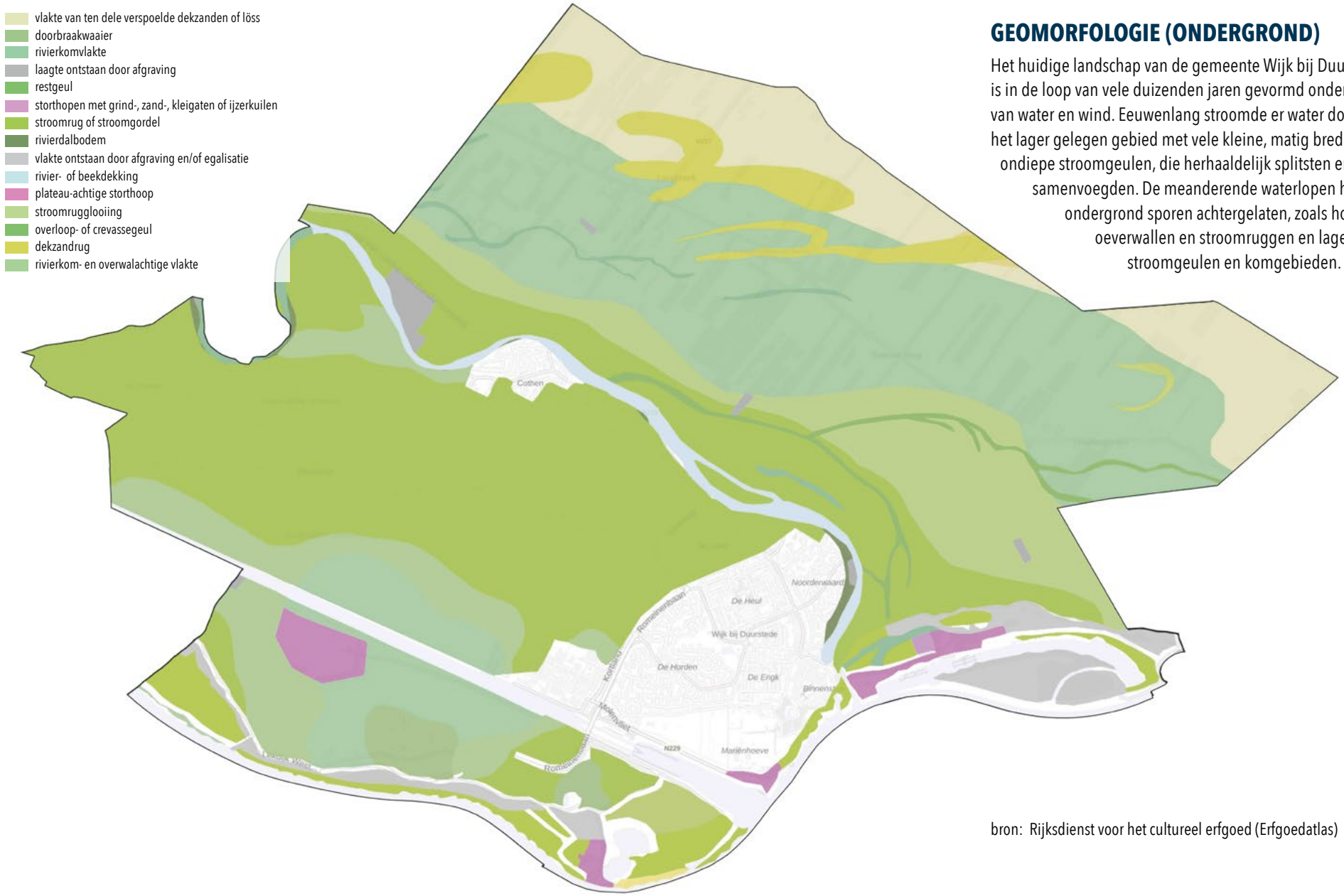
Cultuurhistorische waarden behouden en versterken

- Ruimtelijke ontwikkelingen nadrukkelijk afstemmen op cultuurhistorische waarden (bij beschermde stads- en dorpsgezichten, rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten): bodem, water en cultuurhistorie als ordenend principe gebruiken.
- Erfgoed behouden als onmisbare kernkwaliteit voor onze identiteit en de belevingswaarde van onze eigen leefomgeving: behoud, herstel en ontwikkeling van cultuurhistorische terreinen en objecten.
- Behouden en versterken van de universele waarden van het Werelderfgoed Hollandse Waterlinies.
- De landgoederenzone en het Nationaal park Utrechtse Heuvelrug en de hoofdstructuren voor biodiversiteit, recreatiegebieden en landbouw dienen zo veel mogelijk als eenheden behouden te blijven.
- Het onderzoeken van nieuwe ontwikkelingen in/rondom erfgoed zonder het aanzicht/de uitstraling ervan aan te tasten.
- De samenhang tussen cultuurhistorie en groen zichtbaar houden en waar mogelijk versterken.

Beleving

- De Romeinse Limes, Dorestad en de Hollandse Waterlinies nog beter zichtbaar en beleefbaar maken door het versterken van de eigen identiteit van de plek. Het versterken van het cultuurhistorische profiel van Wijk bij Duurstede.
- Kansen benutten van toekenning UNESCO werelderfgoedstatus aan de Limes en de Hollandse Waterlinies, met name op het gebied van stadspromotie, recreatie en toerisme.
- Behouden en - waar mogelijk – vergroten van de beleefbaarheid van natuur- en cultuurhistorische waarden, zodat bewoners en bezoekers zich met de streek, het dorp of de stad kunnen identificeren.
- Het erfgoed van Wijk bij Duurstede voor publiek (digitaal) toegankelijk maken, onderhouden en documenteren. De cultuurhistorische waardenkaart vormt hiervoor de basis.
- Een erfgoedvisie en het cultuurhistorisch beleid van de gemeente opstellen. Het versterken van het cultuurhistorische profiel van de gemeente Wijk bij Duurstede vormt daarbij één van de te vormen hoofddoelstellingen.

geomorfologie (ondergrond)

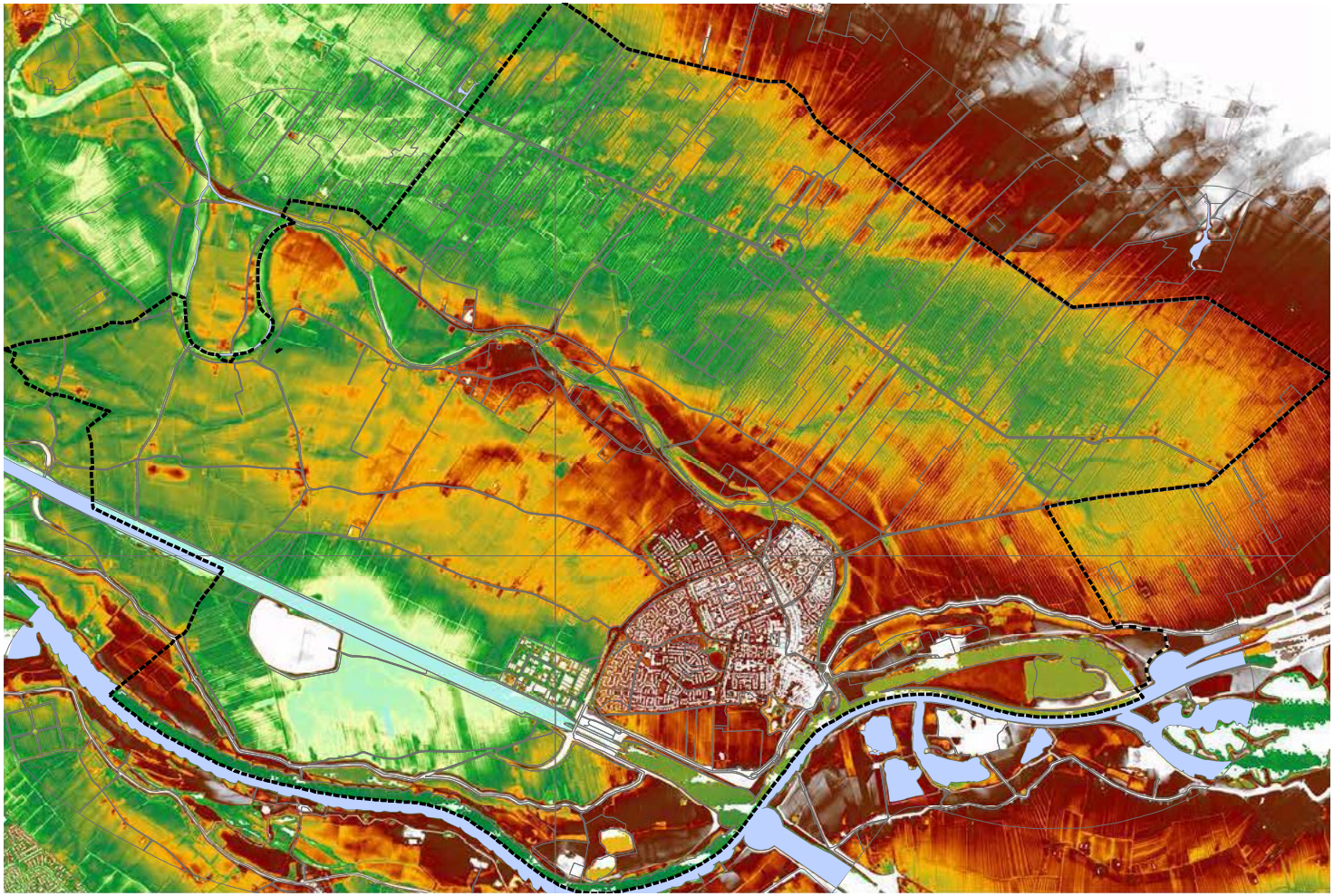

LANDSCHAP

GEOMORFOLOGIE (ONDERGROND)

Het huidige landschap van de gemeente Wijk bij Duurstede is in de loop van vele duizenden jaren gevormd onder invloed van water en wind. Eeuwenlang stroomde er water door het lager gelegen gebied met vele kleine, matig brede en ondiepe stroomgeulen, die herhaaldelijk splitsten en weer samenvoegden. De meanderende waterlopen hebben in de ondergrond sporen achtergelaten, zoals hoger gelegen oeverwallen en stroomruggen en lager gelegen stroomgeulen en komgebieden.

bron: Rijksdienst voor het cultureel erfgoed (Erfgoedatlas)

bron: Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)

RELIËF

Het reliëf van de oude rivierlopen is in de gemeente Wijk bij Duurstede nog deels herkenbaar in het huidige rivierenlandschap. Het hoogteverschil tussen de lagergelegen komgebieden en de hogergelegen stroomruggen en oeverwallen bedraagt soms nog enkele meters. In het noorden van de gemeente ligt de voet van de hoger gelegen stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug. Aan de flank van de stuwwal komt een aantal dekzandruggen aan de oppervlakte ten noordoosten van Langbroek.

De hogere delen van de gemeente, de oeverwallen, stroomruggen en dekzandruggen, waren van oudsher het meest geschikt voor landbouw en bewoning. De geomorfologische ondergrond en de hoogteligging is dan ook sturend geweest voor de ruimtelijke ontwikkeling van de kernen in het gebied.

LANDSCHAPSSTRUCTUUR

De karakteristieken van het huidige landschap zijn nauw verbonden met de geomorfologische onderlegger van het rivierengebied. Daarbij kan op hoofdlijnen een onderscheid worden gemaakt in een aantal kenmerkende deelgebieden: de Lekdijk, rivier en uiterwaarden, het Kromme Rijngebied, het landbouwgebied van de oeverwallen en het ontginningenlandschap van de Langbroekerwetering. De Kromme Rijn vormt de ruggengraat van het gebied.

Lekdijk, rivier en uiterwaarden

De Lekdijk, rivier en uiterwaarden vormen een karakteristieke landschappelijke eenheid. Het waterfront van de gemeente Wijk bij Duurstede is veelzijdig, rijk aan natuur, activiteiten, mooie plekjes om te vertoeven, om te varen, te struinen. Beplanting rond Gravenbol, Bosscherwaarden en andere plassen zorgt voor een natuurlijk beeld in de uiterwaarden.

In en langs de uiterwaarden zijn daarnaast jachthavens, recreatievoorzieningen, lokale natuurontwikkeling, woonboten én bedrijvigheid op de voormalige steenfabrieken Bosscherwaard en Lunenburgerwaard en in de Stadshaven te vinden.

Kromme Rijngebied

Het kronkelige verloop van de rivier is nog steeds karakteristiek voor het Kromme Rijngebied, hoewel enkele meanders in de afgelopen eeuwen zijn afgesneden, waardoor de hoofdloop nu rechter is dan vroeger. Wijk bij Duurstede en Cothen hebben van oudsher een historisch rivierfront naar de Kromme Rijn gehad. De rivierfronten aan de Kromme Rijn liggen in de huidige situatie echter in beide kernen vaak verborgen. De oorspronkelijke ligging van de kernen aan de rivier is daardoor niet goed meer te herkennen.

Landbouwgebied van de oeverwallen

In het landbouwgebied van de oeverwallen heeft de Kromme Rijn in het verre verleden op verschillende plekken gestroomd. De oeverwallen en stroomruggen die hier nog aan herinneren, hebben een halfopen tot open karakter met fruitteelt en akkers in een onregelmatige blokverkaveling. Rivierrestanten, bochtige wegen en licht glooiende oeverwallen zijn kenmerkend. Ook de Hoogstamboomgaarden zijn karakteristiek voor het landbouwgebied en worden als zeer waardevol geschouwd.

bron: Omgevingsvisie Kromme Rijngebied (bewerking Bureau Nieuwe Gracht)

Ontginningenlandschap van de Langbroekerwetering

De lagergelegen gebieden rond Langbroek zijn vanaf de Middeleeuwen ontgonnen met smalle cope- en slagenverkavelingen en kennen als grondgebruik vooral weidegraslanden afgewisseld met sloten. Het levert een karakteristiek landschapsbeeld op met lange zichtlijnen vanaf de Langbroekerdijk.

Er zijn diverse ridderhofsteden en buitenplaatsen gerealiseerd op de hogergelegen dekzandruggen en zandopduikingen die onregelmatig verspreid zijn. Veel historische buitenplaatsen en ridderhofsteden zijn, met oprijlanen, via de Langbroekerdijk ontsloten. Vanuit de huizen is een landschap met lanen en bossen gebouwd. Hierdoor is in de loop van de tijd veel variatie ontstaan in het ontginningenlandschap van de Langbroekerwetering.

Er zijn twee deelgebieden te onderscheiden binnen het ontginningenlandschap. In het noordwestelijke deel van het landschap zijn de waarden gekoppeld aan een rijke geschiedenis van kastelen en landgoederen. Dit gebied wordt daarom de kastelenzone genoemd. Niet alle ridderhofsteden en buitenplaatsen zijn tegenwoordig nog in originele staat. Van de meesten is er slechts nog een ruïne of kasteelplaats terug te vinden. Het landgoedgroen in deze kastelenzone is de drager van de natuur. Het andere deelgebied wordt gekenmerkt door de bijzondere overblijfselen van een oude essenhakhouteconomie: de essenhakhoutzone. Dit gebied heeft zijn naam te danken aan het aanwezige patroon van verspreide bossen en hakhoutvelden. Ook de doorlopende kavellijnen over de Langbroekerwetering zijn kenmerkend.

Al deze landschappelijke karakteristieken zijn erg waardevol voor de geschiedenis van de gemeente Wijk bij Duurstede. Ze vormen de basis voor de identiteit van het gebied. Tegelijkertijd mist er samenhang tussen de verschillende gebiedstypen, omdat ze momenteel allemaal op zichzelf functioneren.

OPGAVEN LANDSCHAP

Versterken van het landschap

- Rekening houden met landschappelijke structuren en de geomorfologische ondergrond bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.
- Het landschap verrijken: met gezondere boerensloten, een terugkeer van kleine landschapselementen, betere benutting van randen en gradiënten, meer en divers bos, meer stadsnatuur, groenere erven en aaneengesloten wildernis langs de rivieren.
- Aantasting van het (open) landschap door verrommeling, toevoeging van nieuwe functies en bebouwing vraagt in de kernrandzones om bijzondere aandacht.
- Onderzoeken hoe de opgave uit Groen Groeit Mee kan worden vormgegeven.
- Vormgeven van zachte stadsranden voor het subtieler benaderen van de stedelijke invloed op het omliggende landschap van Wijk bij Duurstede en de dorpsranden van Cothen en Langbroek.

Ontwikkelen passend bij kwaliteiten deelgebieden

- Ontwikkeling van het buitengebied passend bij de kwaliteiten en opbouw van de deelgebieden. Nieuwe ontwikkelingen versterken de kwaliteiten:
  - De Kromme Rijn veel meer als ruggengraat van het buitengebied ontwikkelen (de rivier voor recreatie bruikbaarder en zichtbaarder en leesbaar maken dat de rivier de basis van de Limes is).
  - Ontwikkelen van groen raamwerk Heuvelrug–Lek en agrarisch groenblauw netwerk bij het Eiland van Schalkwijk – Kromme Rijn. De Langbroekerwetering is de centrale schakel in dit raamwerk.
  - Haaks op de Kromme Rijn is behoefte aan meer samenhang tussen Lek en Heuvelrug.
  - Versterken van de historische relatie tussen de stad Wijk bij Duurstede en Cothen met de Kromme Rijn en het dorp Langbroek met de cope-ontginning.
  - Behouden en accentueren van de voor het rivierengebied kenmerkende historische (hoogte)verschillen in de bovengrond en/of het landschap.

Combinaties van functies

- Toewerken naar een landschap dat integraal is (en plaats biedt aan vele functies) in plaats van een monofunctioneel (versnipperd) landschap.
- De kwaliteit en toegankelijkheid van het landschap verbeteren (en daarmee ruimte creëren voor de groeiende recreatiebehoefte van een groeiende bevolking).
- Toewerken naar een beleefbaar en levend landschap dat bijdraagt aan herkenbaar erfgoed, cultuur en biodiversiteit.

Algemeen

- Onderzoek doen naar andere/oude gewassen: kijken naar het oude areaal (agrariërs kunnen hiermee aan de slag).

WATER- EN GROENSTRUCTUUR

De gemeente Wijk bij Duurstede is ontstaan en gegroeid dankzij de ligging in een waterrijk rivierengebied. De kernen zijn grotendeels gevormd rondom de Kromme Rijn en de Langbroekerwetering. Later is daar het Amsterdam-Rijnkanaal nog bijgekomen. In de beleving en waardering van de woonomgeving spelen groen en water dan ook een belangrijke rol. Alle belangrijke groenstructuren binnen en buiten de bebouwde kom van de gemeente Wijk bij Duurstede zijn in het Groenstructuurplan vastgelegd. Er zijn sterke relaties met de hiervoor beschreven landschapsstructuur en de waterstructuur.

Historisch groen in en rond de kernen

De groenstructuur in het stedelijke gebied van Wijk bij Duurstede, Cothen en Langbroek is voor een deel verbonden met de ontstaansgeschiedenis van het landschap en de kernen. Dit geldt o.a. voor parken, begraafplaatsen, hoogstamboomgaarden, historische landgoederen en oude laanbeplanting. In de binnenstad van Wijk bij Duurstede is dat terug te zien in het groen van de Singel, de historische stadstuinen, de Mazijk en het Park Duurstede. In de naoorlogse uitbreidingswijken is bij de groenaanleg vaak minder rekening gehouden met de historische identiteit van de plek. De gebruikswaarden voor de mens stonden hier meer centraal.

In Cothen volgt het oorspronkelijke bebouwingspatroon (Dorpsstraat, Kerkweg, Hinkerstraat) de gebogen lijnen van het onderliggende landschap, maar is het historisch groen verder nauwelijks herkenbaar in het dorp. In Langbroek is de historische cope-ontginningsstructuur sterk bepalend geweest voor de ruimtelijke structuur van het dorp. De ontginningsstructuur is dan ook nog steeds goed herkenbaar.

Groene wijkranden

Rond de meeste woonwijken ligt aan de buitenzijde een landschappelijke parkrand. Deze groenzones met wandelpaden en ook ecologische waarden, vormen een buffer naar de naastgelegen wijken of een overgang naar het buitengebied. Op een aantal plekken worden de groenstroken tot in de woonwijk doorgetrokken. Zo loopt de groenstrook langs de Kromme Rijn in Wijk bij Duursterde door tot in de wijk Noorderwaard Ook bij de Dommel/Geul is het groen verbonden met het groen rondom de wijk. In Langbroek ligt tussen de wijk Oranjehof en het landelijk gebied een fraai landschapspark met wandelpaden, waar kortere of langere ommetjes gemaakt kunnen worden. In Cothen ligt aan de zuidoostrand van de kern een brede groenstrook langs de Rijnsloot. Deze groenstrook vormt een afscheiding tussen de bebouwing en het buitengebied. Op diverse plekken zijn er zichtlijnen naar buiten toe.

Fruitbomen

In verschillende woonwijken zijn hoogstamfruitbomen gehandhaafd in het openbaar groen, soms solitair, maar meestal in groepen. Hoogstamfruitbomen in het openbaar groen zijn kenmerkend voor het rivierengebied en verwijzen naar het agrarisch verleden (veel fruitsoorten worden al sinds de romeinse tijd gekweekt). Bekendste voorbeeld is de Hordenboomgaard in Wijk bij Duurstede, onderdeel van het Stadspark. Ook de Dorpsboomgaard langs de Dorpsstraat in Cothen is een bekend voorbeeld van fruitbomen als openbaar groen. Ook zijn er enkele stukken oude meidoornhagen onderdeel van de hoofdgroenstructuur.

Erven

Het gebied buiten de bebouwde kom bestaat hoofdzakelijk uit agrarische bouwvlakken (erven), andere bedrijven, burgerwoningen en landgoederen. Deze particuliere terreinen zijn divers met een uiteenlopende inrichting en ze bepalen in sterke mate het landschapsbeeld met hun veelal streekeigen en inheemse beplanting.

Landschapslijnen

In het buitengebied bestaan de groene lijnvormige elementen uit wegen en de bijbehorende beplanting. Deze routes hebben een duidelijke relatie met de cultuurhistorie.

- De hoger gelegen stroomruglinten in Wijk bij Duurstede en Cothen zijn gebogen lijnen met variabele wegbeplantingen.
- Polderlinten in de vroegere moerasgebieden Wijkerbroek en Langbroek zijn veelal rechte wegen met laanbeplantingen.
- Het polderlint Langbroekerwetering heeft in combinatie met de landgoederen en kastelen een uniek karakter.
- De wetering en boerderijen waren er voor de aanleg van de weg.
- De historische beplanting op de dijken is vanwege dijkveiligheid niet meer toegestaan.

hoofdgroenstructuur
gemeente Wijk bij Duurstede

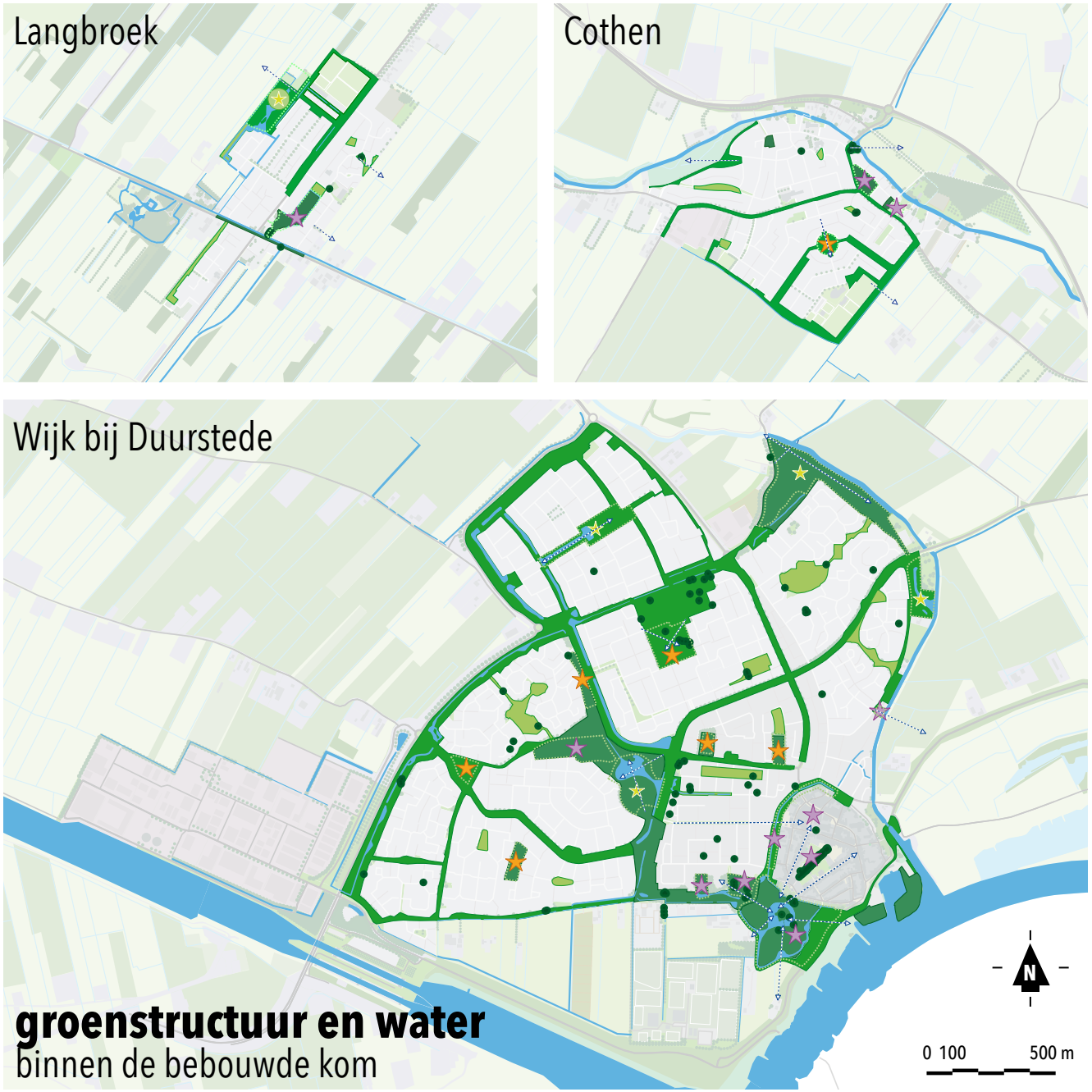

legenda

- buitengebied agrarisch
- landgoederen
- fruitkwekerij
- boomgaard
- bos
- parken en groene wijkranden
- volkstuinen
- sportterrein
- dijk of talud
- uiterwaarden
- water
- erven buitengebied
- bebouwing bebouwde kom
- binnenstad
- bedrijventerrein
- hoofdwegenstructuur
- overige wegen

hoofdgroenstructuur
gemeente Wijk bij Duurstede

bron: Groenstructuurplan 2018-2033

groenstructuur en water
binnen de bebouwde kom

bron: Groenstructuurplan 2018-2033

1 Behouden cultuurhistorische en ecologische kwaliteiten als uitgangspunt bij beperkte ontwikkeling

2 Behouden bijzondere gradiënt met opwaardering Stichtse Lustwarande, groene vensters en open engen

3 Verweving van landbouw binnen een eenheid met cultuurhistorische en landschappelijke waarden en patronen en andere gebruiksfuncties

4 Toekomstperspectieven met nieuwe functiecombinaties landbouw, natuur, waterberging en recreatie

5 Actief ontwikkelen, versterken van historische relaties en nieuwe ecologische en recreatieve verbanden rondom Utrecht

OPGAVEN GROENSTRUCTUUR

Groen behouden en toevoegen

- Behouden en indien mogelijk verbeteren van de hoofdgroenstructuur binnen de gemeente.
- Bij verdichting van het bestaand bebouwd gebied aandacht voor behoud van voldoende groen. Er mag geen toename zijn van het oppervlak aan verharding in de kernen ten koste van groen: we moeten toe naar minder stenen en meer groen.
- Vergroenen en ecologisch beheer van de openbare ruimte.
- Mensen stimuleren om hun tuinen te vergroenen.
- Bij nieuwbouw voldoende ruimte voor relevant en betekenisvol groen (dat het verhaal vertelt over die plek).

Bereikbaar groen, dat aansluit op de behoefte

- Streven naar een groene, goed onderhouden leefomgeving. Stedelijk groen realiseren in de kernen dat zoveel mogelijk aansluit bij de wensen en behoeften van de bewoners in de wijk of buurt en van belangenorganisaties. Bewoners betrekken bij het ontwikkelen en onderhouden van groen.
- Groen voor alle inwoners bereikbaar maken: een groene impuls voor het landschap in combinatie met het ontwikkelen van robuuste groene recreatieve en ecologische verbindingen en goede stad-landrelaties.
- Bij uitbreidingen landschappelijke structuren opnemen in het bebouwd gebied. Overgangen van binnen naar buiten, maar ook van buiten naar binnen de bebouwde kom in samenhang inrichten.
- Realiseren van een gevarieerd aanbod van verschillende soorten en typen groen.

Toekomstbestendig groen

- Bij nieuwe aanplant inheemse soorten gebruiken en inspelen op plaagbeheersing.

landschapsstrategieën Kromme Rijngebied (Bron: Landschapsontwikkelingsplan Kromme Rijngebied)

gebruikswaarden recreatie
gemeente Wijk bij Duurstede

bron: Groenstructuurplan 2018-2038

RECREATIE

In de beleving en waardering van de woonomgeving speelt groen een belangrijke rol. Het draagt in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid. Op de kaart 'gebruikswaarden recreatie' staan de belangrijkste recreatieterreinen en routes aangegeven die een duidelijke relatie hebben met het buitengebied. Ook nabij stad- en dorpsranden beschikt de gemeente Wijk bij Duurstede over recreatieve gebieden met een diversiteit aan ruimtefuncties.

NETWERK VAN ROUTES

Wijk bij Duurstede beschikt over een lokaal infrastructureel netwerk voor zowel gemotoriseerd verkeer als langzaam verkeer en argrarisch bestemmingsverkeer. De toenemende drukte in alle verkeersstromen heeft ertoe geleid dat deze karakteristieke weggetjes steeds verder uitgegroeid en getransformeerd zijn, maar nog steeds hun oorspronkelijke karakter hebben. Dit zorgt voor onveilige situaties langs deze smalle landweggetjes. Vanuit de toename van recreatieve activiteiten is het in het gebied wenselijk om de recreatieve padenstructuur te versterken.

Het Routebureau Utrecht is in opdracht van de Provincie en de recreatieschappen bezig om het wandelen in de provincie Utrecht meer samenhang te geven. Ze ontwikkelt wandelroutenetwerken op basis van knooppunten.

LANDSCHAP EN RECREATIE

Langbroek heeft een sterke relatie met de landschappelijke omgeving door de doorgaande routes en de weidse uitzichten over de open weidegronden. Dit biedt kansen tot ontwikkeling van recreatie en toerisme en het stimuleren van de economie.

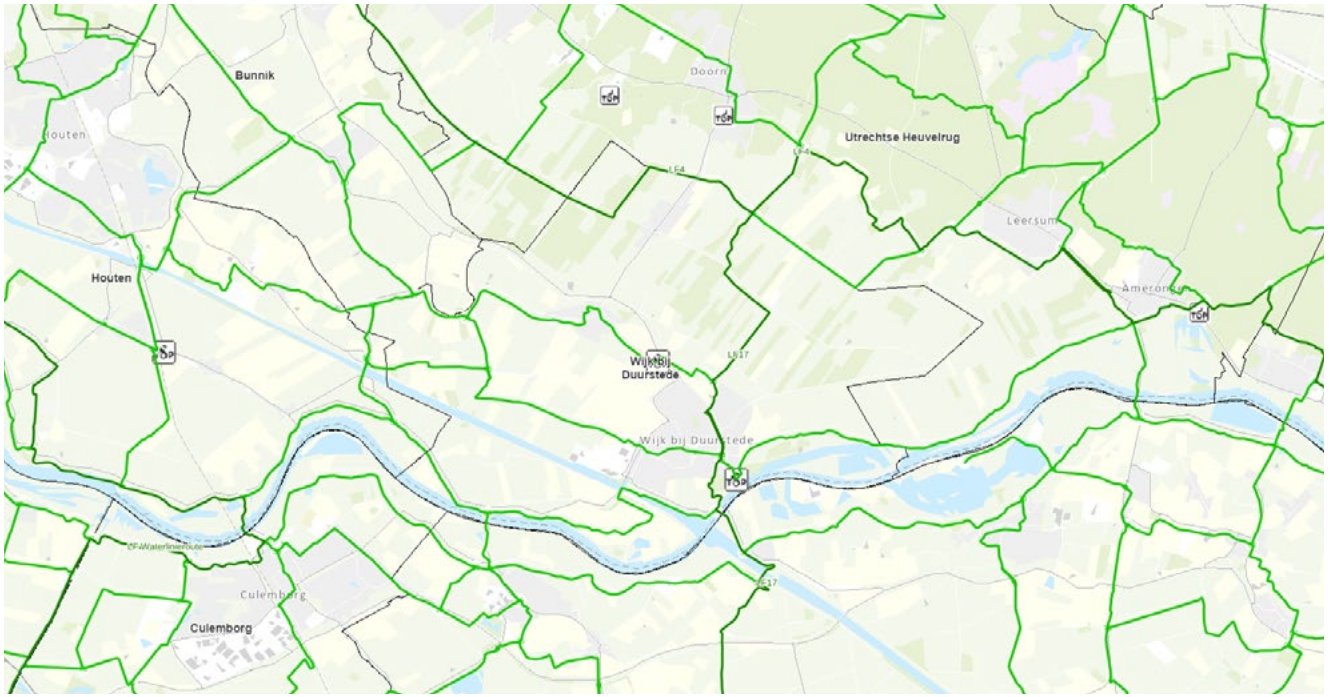
Ook de bochtige wegen van het oeverwallenlandschap maken het gebied aantrekkelijk voor recreanten want je ziet het landschap steeds vanuit een nieuwe hoek als je fietst of wandelt.

In het ontginningenlandschap zorgt het karakteristieke bebouwingslint voor een toenemende recreatieve waarde van het landschap. Vanaf de Langbroekerdijk lopen verschillende zichtlijnen met uiteenlopende vergezichten die de route en het gebied aantrekkelijk maken voor langzaam verkeer.

Het watersysteem en de Hollandse Waterlinies bieden eveneens kansen voor nieuwe functiecombinaties met natuurontwikkeling en recreatie. De veelzijdige beplanting in de uiterwaarden biedt interessante mogelijkheden voor de natuur en is uitnodigend voor recreanten.De recreatieplas Gravenbol, met strand en ligweiden en een groot afzonderlijk gelegen hondenuitlaatgebied met hondenstrand, is van regionale betekenis in de uiterwaarden.

Recreatie, of bepaalde vormen van recreatie, gaan echter niet altijd samen met het behoud van de natuurwaarden. Een goed doordachte recreatiezonering is daarom belangrijk.

Met de Visie Rivierfront (2011) heeft de gemeente een samenhangende visie opgesteld op het waterfront, met als achtergrond de ambitie om de verdere ontwikkeling van toerisme en recreatie te stimuleren in een goede balans met natuur, cultuur en waterstaatkundige vraagstukken. Er bestaat behoefte aan het uitbouwen van deze visie tot een samenhangende visie voor de havens en de waarden.

Huidig recreatief fietsroutenetwerk (bron: provincie Utrecht)

TOERISME

Veel van de huidige toeristen en recreanten die naar de gemeente komen vallen binnen de categorie van de zogenaamde ‘stijlzoekers’. Dit zijn mensen die vooral voor de cultuur en het landschap komen. De roemruchte historie van Wijk bij Duurstede kan nog verder worden ingezet om het toerisme te versterken. Ook in het buitengebied (de kastelen in de Langbroekerwetering, het buitengebied Lekdijk-Kromme Rijn) liggen nog kansen (kleinschalige verblijfsrecreatie) om de toeristische aantrekkelijkheid te verhogen.

De economische bijdrage van recreatie en toerisme in de vorm van directe werkgelegenheid is nog beperkt. Dit hangt deels samen met het seizoensgebonden karakter en bescheiden bestedingen van de belangrijkste bezoekersgroep van wandelaars en fietsers. Het is vooral de horeca die profiteert van toerisme en recreatie.

Door 120.000 extra inwoners in 2030 in de provincie Utrecht (woonachtig rondom de stad Utrecht), zal de vraag naar recreatie toenemen. Deze Utrechters vormen een groeiende markt waar Wijk bij Duurstede zich op kan richten.

Uit onderzoek van enkele jaren geleden, naar het gebruik van het buitengebied door de stedelijke bewoners in de regio Utrecht, bleken twee opvallende zaken:

- Motieven om naar buiten te gaan zijn veel socialer dan we soms denken.
- Bepaalde groepen komen bijna niet in het buitengebied, vooral jongeren en allochtonen.

Om bewegingsdoelstellingen te halen moeten recreatieve voorzieningen aansluiten bij deze behoeften en groepen.

Verder liggen er in het buitengebied nog kansen voor kleinschalige verblijfsrecreatie. Door in te zetten op deze aspecten verhogen we de toeristische aantrekkelijkheid, en dragen we uit dat Wijk bij Duurstede een prettige verblijfsgemeente is.

VOLKSTUINCOMPLEXEN

De volkstuincomplexen met moestuintjes met een informele uitstraling vallen oorspronkelijk allen buiten de groenstructuur. De twee complexen langs de Kromme Rijn zijn, als onderdeel van het project natuurontwikkeling Kromme Rijnoevers, in 2013 wel onderdeel geworden van de groenstructuur en daarop aangepast. De tuinencomplexen zijn ingepast in het groen door plaatsing van eenduidige omheining rondom en door groenaanplant. De overige volkstuinen aan Langs de Wal, de Mazijk, de Middelweg Oost en in Cothen en Langbroek, vallen niet onder de hoofdgroenstructuur maar dragen wel bij aan de recreatieve waarde van het gebied.

Huidig recreatief wandelroutenetwerk (bron: provincie Utrecht)

Huidig netwerk klompenpaden (bron: provincie Utrecht)

Indicatief toekomstbeeld Lunenburgerwaard (2018)

OPGAVEN RECREATIE

Benutten van kansen

- Het versterken van de toeristisch-recreatieve functie van de gemeente.
- Historie inzetten om het toerisme te versterken (denk aan de kastelen in de Langbroekerwetering of het buitengebied Lekdijk-Kromme Rijn).
- Erfgoed beleefbaar maken en een (duurzame) gebruiksfunctie geven. Denk bijvoorbeeld aan 'zakelijk toerisme'.
- De Nederrijn / Lek ontwikkelen tot een levendige rivier waar mensen graag zijn.
- De Kromme Rijn als recreatieve ruggengraat ontwikkelen.
- Beter benutten van de ontwikkelpotenties van Langbroek voor recreatie en toerisme. Promoten van recreatie in en om Langbroek.
- Het buitengebied moet meer een eenheid worden.
- Onderzoeken welke kant we op willen wat betreft recreatief medegebruik van het water (waterrecreatie).
- Het toekomstbestendig / flexibel maken van het agrarisch areaal en de buitenplaatsen. Hier liggen kansen voor kleinschalige verblijfsrecreatie: geen (grote) campings, maar 'kamperen bij de boer'.
- Een divers aanbod aan recreatieve mogelijkheden voor verschillende recreanten, doelgroepen en gebiedstypen:
  - De landgoederenzone: kleinschalig / hoogwaardig / luxer / gericht op senioren.
  - Kromme Rijn / Nederrijn / Gravenbol: waterrecreatie / actieve bezoeker / drukker / horeca etc.
  - Landbouwgebied van de oeverwallen: Limes recreant / fruitteelt / agrarisch.
  - Gebied ten zuiden Amsterdam-Rijnkanaal: doorgaande recreant / agrarisch / natuur.
  - Ruimte vinden voor de trouwe viervoeter: nieuwe locatie(s) hondenlosloopgebied.

Verbindingen, relaties en dragers

- Agrarisch gebied openstellen voor wandelen (en eventueel fietsen) d.m.v. struin- en klompenpaden.
- Versterken van aantrekkelijk water. Het toevoegen van recreatieve routes langs waterstructuren en het toegankelijke maken van oevers.
- Verbeteren van de relatie tussen stedelijk gebied en buitengebied voor wandelaars en fietsers. Waar mogelijk meekoppelen bij ruimtelijke ontwikkelingen in de kernrandzones.
- Toegankelijk Openbaar Vervoer voor toerisme.

Recreatie en natuur

- Recreatie in natuurgebieden zoveel mogelijk zoneren zodat kwetsbare gebieden en soorten niet te veel belast worden.
- Intensieve dagrecreatieterreinen in de uiterwaarden (zoals de Gravenbol in de Lunenburgerwaard) behouden of verplaatsen naar minder kwetsbare gebieden.

2. LANDBOUW

TYPE BEDRIJVEN

De landbouw is een belangrijke beelddrager van het buitengebied van de gemeente Wijk bij Duurstede. Cultuurgronden beslaan zo'n 90 procent van het grondgebruik van het landelijk gebied. Het gaat met name om melkveehouderijen, gemengde bedrijven, fruitteelt en akkerbouw. Fruitteelt is vooral te vinden op de wat hoger gelegen gebieden tussen het Amsterdam-Rijnkanaal en de Kromme Rijn, op de (voormalige) oeverwallen van de Kromme Rijn. Hier is de samenstelling van de bodem optimaal en niet te nat. De melkveehouderij concentreert zich in het nattere gebied rond de Langbroekerwetering, waar de beste graslanden te vinden zijn. Maar ook in andere delen van de gemeente is grasland te vinden dat agrarisch wordt gebruikt. Met name op de oeverwallen van de Kromme Rijn is ook wat akkerbouw te vinden.

Agrarische bedrijven in de gemeente Wijk bij Duurstede hadden in 2022 gemiddeld 2,26 bedrijfsactiviteiten (tegen 2,09 in 2012).

UITDAGINGEN

Voor een vitaal platteland in onze gemeente spelen belangrijke thema's als biodiversiteit, klimaatadaptatie, water, bodem, gezondheid, recreatie, energie en infrastructuur. Boerenbedrijven kunnen door hun activiteiten, kennis en locatie bijdragen aan het oplossen van deze vraagstukken maar komen soms ook knel te zitten vanuit regelgeving (zoals bijvoorbeeld stikstof en gewasbeschermingsmiddelen). Regelgeving die onzekerheid met zich meebrengt en effect heeft op de agrarische bedrijfsvoering.

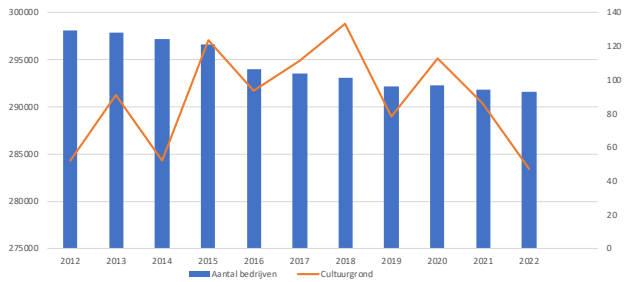
Bij gebrek aan opvolgers zien we dat agrarische bedrijven stoppen waarbij bebouwing leeg komt te staan. In 2012 waren er binnen de gemeente Wijk bij Duurstede nog 129 agrarische bedrijven, in 2022 waren dat er nog 93. Het oppervlak aan cultuurgrond is in diezelfde periode ongeveer gelijk gebleven, wat betekent dat agrarische bedrijven gemiddeld groter zijn geworden.

Bij voormalige agrarische bedrijven waar bebouwing leeg komt te staan wordt gezocht naar functieverandering.De gemeente heeft hier geen eigen beleid op en hanteert het provinciale kader dat vervolgens is vastgelegd in het omgevingsplan (voorheen bestemmingsplan). Naast bedrijfsbeëindiging is er deels sprake van schaalvergroting, verduurzaming in de zin van energie-opwek op het erf, maar ook verbreding van de landbouw zoals Bed & Breakfast, klompenpaden, verkoop aan huis, voedselbosbouw en dagrecreatieve activiteiten zoals een theetuin.

BELEID

Binnen de provincie en gemeente is nieuwvestiging van intensieve veehouderijen uitgesloten en gelden strenge regels voor bestaande intensieve veehouderijen. Binnen de gemeente Wijk bij Duurstede bevinden zich 18 veehouderijen met een intensieve tak, zoals een geitenhouderij, twee varkenshouderijen en ca. 5 bedrijven met legkippen, die ook rundvee houden.

Beleid voor de agrarische sector komt vooral vanuit Europa, rijksoverheid en provincie. Dit beleid wordt door de gemeente gevolgd en besproken met lokale vertegenwoordigers, zoals de lokale LTO-afdelingen, regelmatig de nieuwste ontwikkelingen. En we sluiten aan bij gebiedstafels en andere overlegorganen van de provincie om lokale ideeën en ook zorgen te bespreken.

Aantal agrarische bedrijven in de gemeente Wijk bij Duurstede en het oppervlak cultuurgrond (bron: CBS).

OPGAVEN LANDBOUW

Duurzame landbouw

- Agrarische bedrijven uitnodigen om vanuit hun activiteiten, kennis en locatie bij te dragen aan maatschappelijk opgaven (bijvoorbeeld biodiversiteit, energie-opwek, verbeteren bodem- en waterkwaliteit etc.).
- Landschapsinclusieve landbouw: de productie van voedsel gaat samen met een aantrekkelijk, rijk, biodivers en toegankelijk landschap.
- De landbouw verder ontwikkelen tot een duurzame sterke drager in goede samenhang met andere functies in het buitengebied.
- Stimuleren van de ontwikkeling van aanvullende verdienmodellen voor natuurinclusieve kringlooplandbouw. Bijvoorbeeld door het telen van gewassen voor biobased bouwen.
- Het verminderen van de uitstoot van stikstof en methaan door de landbouw en het realiseren van bufferzones rond Natura 2000-gebieden.
- Verbinding leggen tussen de landbouw en de samenleving door bijvoorbeeld educatie, pluktuinen, voedselbossen en door landbouwgronden open te stellen voor klompenpaden.
- Nieuw economisch perspectief voor de agrarische sector.
- Er is meer ruimte nodig voor natuur en landbouw om de kwaliteit van de Nederlandse natuur te verbeteren en tegelijk een toekomstperspectief te bieden aan de Nederlandse landbouw.
- Het formuleren van gemeentelijk beleid op het gebied van landbouw.

Klimaatbestendige landbouw

- Transitie naar een klimaatadaptieve, circulaire landbouw, die kan omgaan met hoge waterstanden en lange periodes van droogte.
- Onderzoeken van de mogelijkheden van landbouw met een hoger waterpeil in het Langbroekerweteringgebied.

Verbinding tussen kernen en buitengebied

- Samenwerken aan een vitale agrarische sector in een buitengebied met oog voor lokale verbinding tussen dorp/stad en agrarisch gebied.
- Beleid opstellen voor vrijkomende agrarische bebouwing en boerenerven en de inpassing van mogelijke nieuwe functies.
- Behouden en toevoegen van kleine landschapselementen zoals heggen en bomensingels met een cultuurhistorische waarde.

3. NATUUR EN GEZONDHEID

Vanwege de vele onderlinge relaties zijn in dit hoofdstuk de onderwerpen natuur en gezondheid gebundeld. Allereerst wordt de stand van zaken op het gebied van natuur en water beschreven. Dit groenblauwe raamwerk biedt de basis voor een gezonde omgeving. Bij gezondheid wordt onderscheid gemaakt tussen gezondheidsbevordering en gezondheidsbescherming.

NATUUR

Natura 2000 en Natuur Netwerk Nederland (NNN)

Binnen de gemeente vallen twee gebieden binnen het Europese netwerk van beschermde Natura 2000-gebieden: de Rijntakken en Kolland & Overlangbroek. De Rijntakken is een gebied van ruim 23.000 hectare en strekt zich uit tot voorbij Wageningen. Het deelgebied Uiterwaarden Neder-Rijn beslaat de uiterwaarden van de Neder-Rijn tussen Heteren en Wijk bij Duurstede. Deze uiterwaarden bestaan voornamelijk uit graslanden, afgewisseld met enkele akkers, meidoornhagen, knotwilgen, bosjes, moerasgebiedjes, ontgrondingsgaten en geïsoleerde oude riviertakken. Door kwel vanuit de rivier en vanuit de hogere gronden kan het water in poelen en plassen in de uiterwaarden van goede kwaliteit zijn. Het gebied is grotendeels aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Dat betekent dat de inrichting van het gebied gericht is op het instandhouden van specifieke vogelsoorten. Daarvoor zijn binnen het gebied verschillende habitattypen onderscheiden.

Kolland & Overlangbroek zijn twee landgoederen. Het gebied is onderdeel van een kleinschalig cultuurlandschap waar actief beheerde essenhakhoutbosjes voorkomen. Dit essenhakhout op voedselrijke kleigronden in het rivierengebied vormt een in Europees opzicht uitermate zeldzaam bostype met een grote rijkdom aan paddestoelen, mossen en korstmossen. Het gebied is aangewezen als Habitatrichtlijngebied, gericht op het behouden van de biologische diversiteit (voor het habitattype 'vochtige alluviale bossen') (bron: natura2000.nl). Uit de natuurdoelanalyse Kolland & Overlangbroek blijkt dat de natuur in deze gebieden stevig onder druk staat. Dit komt o.a. door de essentakziekte, een niet goed functionerend hydrologisch systeem, een te klein oppervlak en stikstofdepositie.

Deze gebieden en de overige natuur binnen de gemeente Wijk bij Duurstede zijn verbonden met het naastgelegen grote natuurgebied de Utrechtse Heuvelrug via NNN-gebieden. Het Natuur Netwerk Nederland (voorheen: Ecologische Hoofdstructuur, EHS) is een netwerk van samenhangende natuurgebieden. De achterliggende gedachte is dat door natuurgebieden met elkaar te verbinden in een ecologisch netwerk, planten en dieren zich makkelijker kunnen verspreiden. Op het NNN sluit een fijnmaziger netwerk aan dat raakt aan stedelijk gebied.

In het overwegend agrarisch buitengebied is het NNN-gebied beperkt tot de Kromme Rijnzone, de uiterwaarden van de Lek en enkele gebiedjes langs het Amsterdam-Rijnkanaal. In het Langbroekerweteringgebied lopen landbouw en natuur meer door elkaar heen. Hier zijn de arealen van de landgoederen de belangrijkste leverancier voor het NNN. Aansluitend op NNN-gebieden in de Bosscherwaarden ligt een initiatief voor zandwinning. Het is de bedoeling dat het gebied na de zandwinning wordt ingericht als natuurgebied.

Soortenrijkdom

De hoogste biodiversiteit aan water- en oeverplanten hebben de polders Lage Maat, Wijkerbroek en Langbroek. Het rijkst aan plantensoorten van de drogere gronden zijn de graslanden en ruigtes van de uiterwaarden en de bermen langs het Amsterdam-Rijnkanaal en de N229 Romeinenbaan-Geerweg-Graaf van Lynden van Sandenburgweg.

In de brede zone van het agrarisch gebied van Cothen en Wijk bij Duurstede, met overwegend fruitteelt, grote percelen grasland, nauwelijks sloten en smalle bermen, is de biodiversiteit van flora en fauna overwegend erg laag.

Natuurwaarden binnen de kernen

Ook binnen steden en dorpen komt groen met hoge natuurwaarden voor. Hoe gevarieerder het aanbod aan groen, des te meer leven het aan zal trekken. Veel verschillende soorten en typen groen in de kernen zorgt dus voor een hoge(re) biodiversiteit. Een gevarieerd aanbod aan groen trekt bijvoorbeeld bestuivende insecten aan, die op hun beurt weer een voedselbron vormen voor vogels en andere dieren. Groen in de kernen is zo een belangrijke schakel in ecosystemen en essentieel voor de biodiversiteit.

Binnen de bebouwde kom staan vaak straat- en parkbomen en sierheesters. Ook zijn er kruidenrijke weg- en slootbermen. Bomen vormen nest- en schuilgelegenheid en de aanwezige bessen en insecten zijn een voedselbron. Lindebomen worden met name massaal door bijen bezocht, vlinderstruiken door diverse insecten zoals dag- en nachtvlinders en zwermen kramsvogels, lijsterachtige wintergasten uit Noord- en Oost-Europa, strijken neer op straatbomen waar in de winter nog sierappeltjes aan zitten. In het stedelijk gebied van Wijk bij Duurstede komt op kleine schaal een beperkte vorm van bosbiotoop voor, het bosplantsoen.

Bosplantsoen heeft natuurwaarden vanwege de diversiteit aan flora en fauna. In woonwijken zit de natuurwaarde vooral in de tuinen en in huizen die nestgelegenheden bieden voor vogels en vleermuizen. Daarnaast dragen natuurvriendelijke oevers bij aan de ecologische waarde van het groen en water in de kernen. Zo zijn er o.a. langs de Kromme Rijn, de Rijnsloot, in het Stadspark en Park Oranjehof natuurvriendelijke oevers aangelegd.

bron: Groenstructuurplan 2018-2033
(NNN en Natura 2000 geactualiseerd)

OPGAVEN NATUUR

Behouden en versterken van de natuur

- Realiseren van veerkrachtige natuur: behoud en versterken van de biodiversiteit.
- Binnen en buiten de Natura 2000-gebieden maatregelen nemen voor het realiseren van de goede staat van instandhouding van aangewezen soorten en habitats van de Vogel- en Habitat richtlijn.
- Het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland en de Groene Contour met de opgaven voor Natura 2000-gebieden.
- Uitbreiding NNN, kerngebieden, robuuste ecologische verbindingen en de natuurbeleving in/om de kernen. Meer ruimte voor extra natuur in het landelijk gebied. Versnippering van de natuur opheffen en versterken van de ecologische verbindingen:
  - Het realiseren van 1.500 hectare extra bos en binnen bestaande natuurgebieden het areaal natte natuur versterken.
  - Inzetten op het realiseren van de groenblauwe dooradering in het landelijk gebied: 5% in 2030 en 10% in 2050.
  - Uitbreiden en versterken ecologische verbindingszones vanaf de rivier tot aan de uiterwaarden.
  - Meer ruimte voor de natuur aan weerszijden van de Kromme Rijn.
  - Versterken van natuurgebieden in de uiterwaarden van de Nederrijn en Lek in combinatie met extensieve recreatie.
  - Natuur- en recreatiegebied Gravenbol transformeren naar een rustiger natuurgebied.
  - De Bosscherwaarden inrichten als NNN-gebied (door afspraken met een zandontginningsbedrijf).
- Natuurlijke inrichtingsplannen toetsen op financiële haalbaarheid. Veel beheertaken worden nu uitgevoerd door vrijwilligers, maar zijn die over 30 jaar nog steeds beschikbaar?
- Natuurlijk erfgoed beheren en uitdragen.

Natuur, landbouw en recreatie

- Opstellen van een zonering voor het buitengebied, met onderscheid tussen drukke(re) en rustige(r) gebieden.
- Invulling geven aan een nieuwe en duurzame balans tussen landbouw, natuur, waterbeheer en recreatie. Dit betekent dat er keuzes moeten worden gemaakt over waar welk aspect in het landschap leidend is en / of waar en hoe deze aspecten elkaar juist kunnen versterken.
- Inzetten op kavelruil: agrariërs laten verhuizen van plekken die zijn aangewezen als NNN-gebied, naar plekken die beter geschikt zijn voor landbouw.
- Vinden van een evenwicht tussen toeristische-recreatieve ambities en natuurwaarden. Waarbij de waarde van stiltegebieden behouden moet blijven.
- Negatieve impact stikstofdepositie terugdringen.
- Uitgaan van een overgangszone van ca. 1 kilometer rond stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Binnen deze zone moet een fors hogere reductie gehaald worden dan elders.
- Tegengaan van de verspreiding van invasieve exoten en (vee)ziektes.

Stedelijk gebied

- Het versterken van de ecologische waterkwaliteit, biodiversiteit en de beleving van de natuur in het stedelijk gebied.
- Meer ruimte creëren voor bomen binnen de kernen.
- Woonomgeving van flora en fauna veiligstellen bij nieuwbouw en zorgen voor ecologische verbindingen met publiek groen.
- Natuurinclusief bouwen - met bijvoorbeeld groen op daken en groene gevels - kan er voor zorgen dat gebouwen fungeren als oases voor vlinders, vogels en bijen. Bij nieuwbouwontwikkelingen dient daarom aandacht te zijn voor natuurinclusief bouwen.

WATERAANBOD

Door klimaatverandering verandert het neerslagpatroon. In de winter valt steeds meer regen. Hoewel tegelijkertijd ook de gemiddelde verdamping in de zomer toeneemt, is er sprake van een toename van het neerslagoverschot ten opzichte van de huidige situatie. Jaarrond is er, gemiddeld genomen, dus meer water beschikbaar. Als gevolg hiervan zal de grondwaterstand onder het plateau van de Heuvelrug rond 2050 met gemiddeld enkele decimeters tot maximaal 70 centimeter gaan stijgen. Hierdoor zal in de lagergelegen gebieden in de omgeving de hoeveelheid kwel toenemen.

Droogteproblemen in de zomer

Uit klimaatprognoses komt naar voren dat we steeds meer rekening moeten houden met droge zomers, waarin het gedurende lange periodes niet of nauwelijks regent. Op de Heuvelrug en de hoge flanken is de vegetatie afhankelijk van regenval. Langdurig gebrek aan regen leidt daar tot droogteproblemen in de natuur. Dat is nu al het geval en kan als gevolg van klimaatverandering nog verder toenemen.

In de lage gebieden langs de Heuvelrug, zoals het Langbroekerweteringgebied, is de stijging van de grondwaterstand beperkt. De kwel neemt weliswaar toe, maar wordt grotendeels afgevoerd via het oppervlaktewater. Hier kan in droge perioden wel een watertekort optreden, met droogteschade voor de landbouw als gevolg. Ook op de wat hoger gelegen oeverwallen rond de Kromme Rijn kan droogte in de zomer steeds meer een probleem worden.

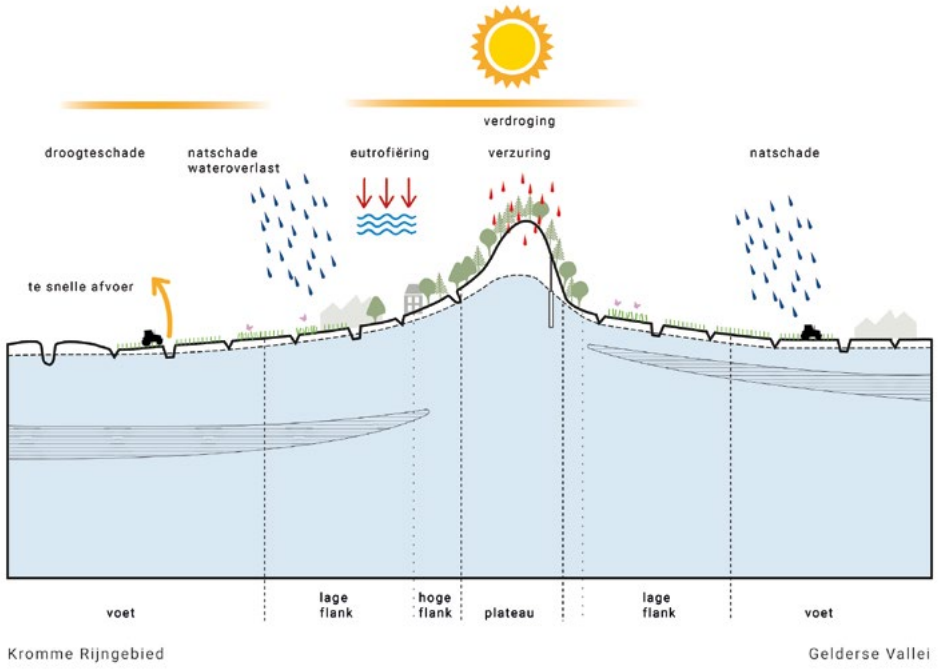
In grote delen van de gemeente Wijk bij Duurstede is daarmee ook sprake van verdrogingproblemen in de natuur. Door droogte, te lage grondwaterstanden of het ontbreken van basenrijke kwel verdwijnen kenmerkende soorten.

Natuur vernatten

De provincie Utrecht heeft de ambitie om binnen de bestaande grenzen van natuur het areaal natte natuur te versterken, door deze uit te breiden en de kwaliteit te verbeteren. Locaties waar een beperkte aanpassing van de grondwaterstand nodig is, zijn hiervoor kansrijk. Daarnaast wordt ingezet op het beter vasthouden van water op lokaal en bovenregionaal niveau (in bodem, oppervlakte- en grondwater), als buffer in tijden van droogte.

WATERKWALITEIT

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een Europese richtlijn die in 2000 van kracht is geworden en als doel heeft de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater in Europa te waarborgen. Er is de afgelopen jaren al veel gedaan aan het terugdringen van de emissie van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen, maar er is nog meer nodig om de ecologische doelen voor het water dat valt onder de KRW en het overige water te kunnen halen. Op dit moment voldoet nog maar een klein percentage van de Nederlanse wateren aan de KRW-richtlijnen. Het is onzeker of alle KRW-doelen tijdig in 2027 gehaald zullen zijn, zowel voor grond- als oppervlaktewater.

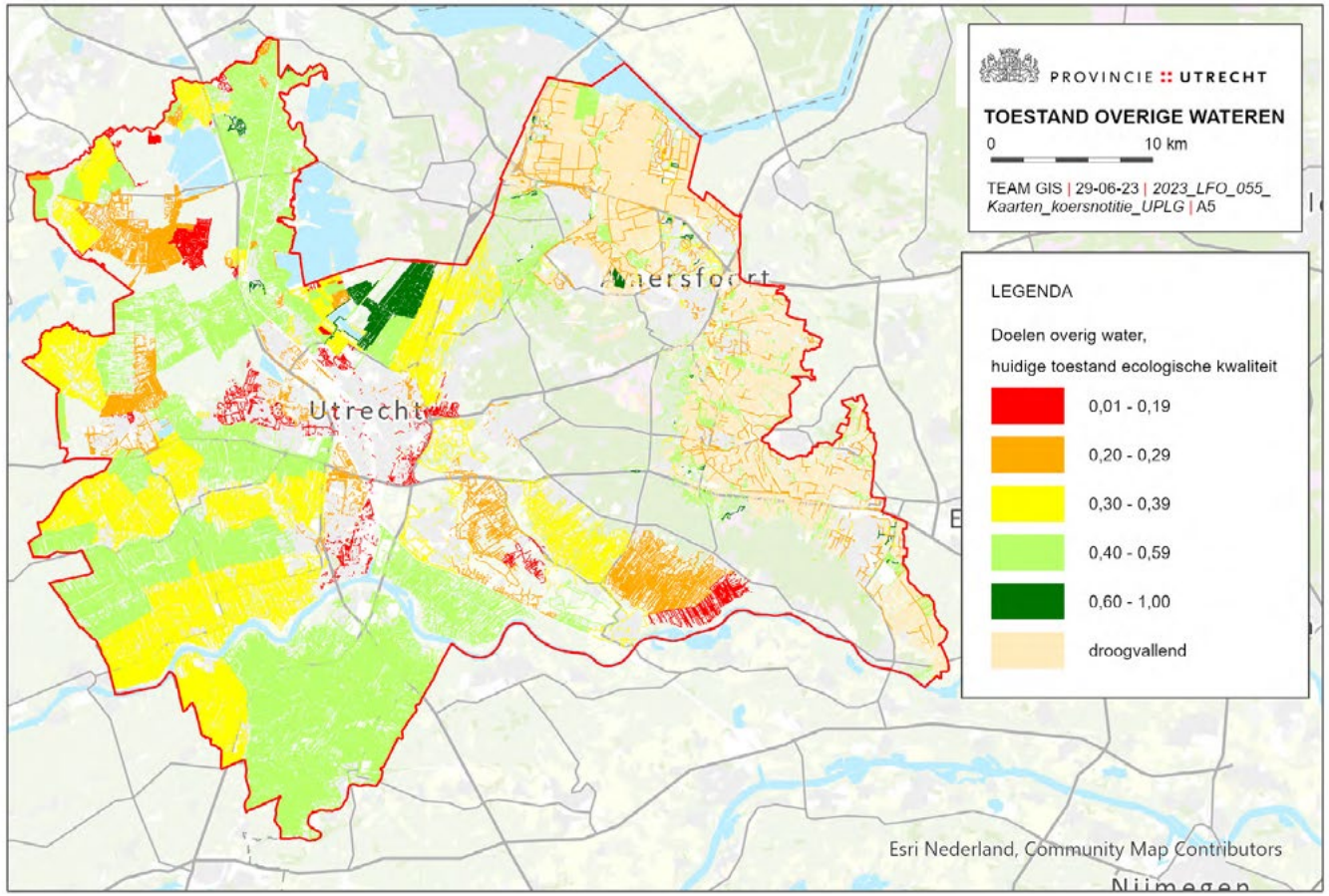

Problemen die spelen op en rond de Heuvelrug in relatie tot het watersysteem en watergebruik (Bron: Ambitiedocument Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug)

Als gekeken wordt naar het totaalbeeld voor biologie voor de belangrijkste KRW-waterlichamen in de gemeente Wijk bij Duurstede, dan scoort de Kromme Rijn matig. De Langbroekerwetering scoort goed. De toestand van de overige wateren in de gemeente Wijk bij Duurstede is over het algemeen minder gunstig (zie kaart Toestand overige wateren).

Bijkomend probleem is dat in droge periodes soms water moet worden ingelaten om het grondwater op peil te houden en om te voorzien in de behoeften van natuur en landbouw. Door de inlaat van gebiedsvreemd water vermengt water van mindere kwaliteit zich met het grondwater van de Heuvelrug. Dat is nadelig voor kwelwater en natuur.

Bron: Ambitiedocument Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug, 2022 / Utrechts Programma Landelijk Gebied, 2023.

Toestand overige wateren in de provincie Utrecht (Bron: Concept-Uitvoeringsplan Landelijk Gebied)

OPGAVEN WATER

Waterkwaliteit

- Toewerken naar een ecologisch gezond en natuurlijk (grond)watersysteem.
- Er op inzetten dat de grondwater- en oppervlaktewaterlichamen in 2027 voldoen aan de wettelijke normen zoals vastgelegd in de Kaderrichtlijn Water.
- Behouden doorstroming oppervlaktewater.
- Verbeteren van de ruimte om het water en de toegankelijkheid van water.
- De grondwaterafhankelijke Natura 2000-gebieden zijn in 2027 hydrologisch op orde zodat ze voldoen aan de KRW-doelen.

Wateraanbod

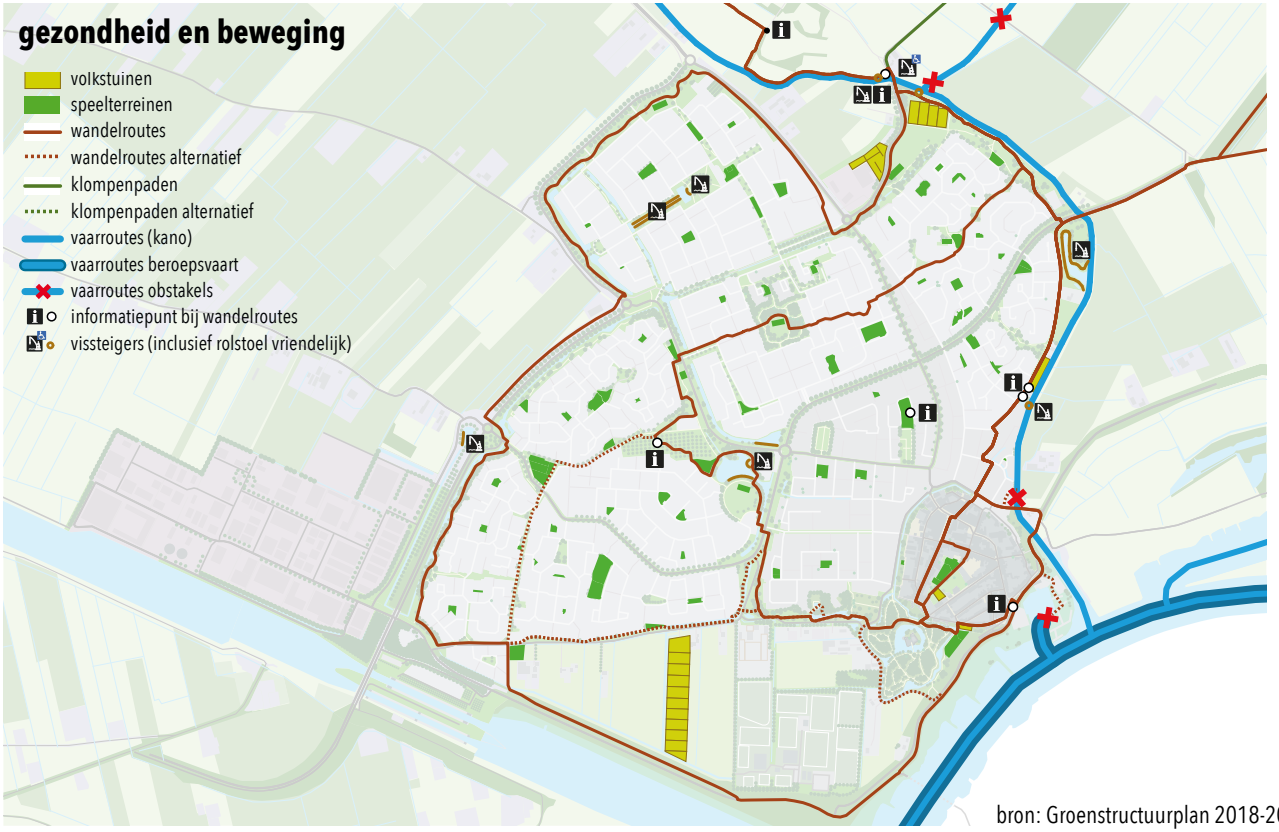
- We zetten in op lokaal en (boven)regionaal meer water vasthouden en bufferen voor tijden van droogte (in bodem, oppervlakte- en grondwater). Concreet betekent dit meer water vasthouden in de winter.

Water als leidend principe

- Water en bodem sturend: water als leidend principe bij planvorming. Water biedt vele kansen om een goede en mooie leefomgeving te creëren. Water heeft een natuurwaarde, een toeristische waarde en gaat verdroging tegen.

bron: Groenstructuurplan 2018-2033

GEZONDHEID

De fysieke leefomgeving kan gevolgen hebben voor de gezondheid van mensen, dieren en natuur. Zo kan een groene en beweegvriendelijke omgeving goed zijn voor de gezondheid. Anderzijds kan een lawaaiige omgeving of matige luchtkwaliteit ongezond zijn en stress opleveren of te veel stikstof de natuur verslechteren. De gemeente wil zo vroeg mogelijk nadenken over het realiseren van een gezonde fysieke leefomgeving bij ontwikkelingen en ook inzetten op verbeteren van kwaliteiten waar dat nodig is.

Voor de gemeente zijn De Wet Publieke Gezondheid (Wpg) en Omgevingswet daarvoor het wettelijk kader. Deze maken het nemen van gezondheidsbevorderende en -beschermende maatregelen voor zowel de bevolking in het algemeen als specifieke groepen en functies mogelijk. Gezondheidsbevordering richt zich op het bevorderen en het in stand houden van een gezonde leefstijl en een gezonde sociale en fysieke (leef) omgeving, met als doel gezondheid te bevorderen en/of ziekte te voorkomen. Gezondheidsbescherming richt zich op onder meer op het bescherming van kwaliteiten van de directe leefomgeving, zoals water, bodem, lucht, geluidskwaliteit etc. De Rijksoverheid biedt gemeenten de ruimte om binnen kaders (instructieregels) eigen afwegingen over de kwaliteit van de fysieke leefomgeving te maken.

GEZONDHEIDSBEVORDERING

GEZONDHEID EN BEWEGEN

Een goede gezondheid is een belangrijke voorwaarde om te kunnen meedoen aan de samenleving. Gezondheid en bewegen zijn sterk met elkaar verbonden. Door het groen in de kernen lopen wandel-, fiets- en vaarroutes die doorlopen tot in het buitengebied. Deze routes worden druk gebruikt. Wel is er sprake van toenemende problemen met auto- en zwaar landbouwverkeer. Zo zijn verschillende kruisingen bij provinciale wegen - door de

steeds verder toenemende verkeersstromen - lastig oversteekbaar voor fietsers en voetgangers. Daarnaast ervaren veel fietsers de smalle wegen in het buitengebied als onveilig, vanwege het ontbreken van vrijliggende fietspaden.

Toegankelijkheid

Het is belangrijk dat wandel- en fietsroutes binnen de kernen en in het buitengebied goed toegankelijk zijn. Dat geldt voor alle gebruikers, maar toegankelijkheid is zeker een aandachtspunt voor mensen met een beperking. Het gaat dan o.a. om mensen die slecht ter been zijn, rolstoelgebruikers en mensen met geheugenproblemen. Duidelijke loop- en fietsroutes, zo min mogelijk hoogteverschillende, herkenningspunten en goede bewegwijzering zijn dan belangrijk. De aanwezigheid van voldoende zitgelegenheid zorgt ervoor dat mensen tussendoor even kunnen uitrusten en daardoor hun actieradius kunnen vergroten. Dit geldt overigens voor de hele fysieke openbare ruimte in de gemeente.

Bereikbaarheid

Naast toegankelijkheid is bereikbaarheid van belangrijke plekken binnen de gemeente voor fietsers en voetgangers een aandachtspunt. Doorgaande routes naar voorzieningen voor fietsers en voetgangers zorgen ervoor dat mensen eerder geneigd zijn te bewegen en de auto wat vaker laten staan.

Speelplaatsen

Speelplaatsen voor diverse doelgroepen liggen zo goed mogelijk verspreid over de gemeente. Daarbij is gekeken naar doelgroepen en onderlinge afstanden. In de gemeente Wijk bij Duurstede zijn ruim 90 speelplaatsen ingericht.

Sport

In elke kern is een kwalitatief goede buitensport- en binnensport-accommodatie. In Wijk bij Duurstede zijn de meeste sportvoorzieningen te vinden aan de zuidzijde van de kern op sportcomplex Mariënhoeve. Hier ligt ook de gelijknamige sporthal.

OPGAVEN GEZONDHEIDSBEVORDERING

Uitnodigen tot bewegen

- Groen, recreatieve routes en (natuur) speelplekken zodanig inrichten dat ze uitdagen tot bewegen: natuurspelen, moestuinen, beweegtuinen, wandelroutes enz. Eventueel met begeleiding van een buurtsportcoach.
- Gezondheid meer meenemen bij beleidskeuzes: de gezondheidsdoelstelling moet de keuzes voor de inrichting van gebieden beïnvloeden.

Ook in Cothen liggen alle sportvoorzieningen in de zuidrand van het dorp. Hier zijn voetbalvelden, tennisbanen, handbalvelden en sporthal De Rijnsloot te vinden. Het sportcomplex van Langbroek ligt aan de noordzijde van het dorp. Hier is (omni)Sport Vereniging Langbroek te vinden.

Toegankelijk en veilig

- Verbeteren van de toegankelijkheid van groen, natuur, routes en voorzieningen, ook voor mensen die slecht ter been zijn en rolstoelgebruikers.
- Bewuste inrichting van de fysieke openbare ruimte zodat een veilige leefomgeving wordt gecreëerd / behouden blijft.

Ruimte voor ontmoeting

- Bewuste inrichting van de openbare ruimte, zodat ruimte wordt geboden voor ontmoeting.
- Stimuleren van sociale contacten.
- Verder stimuleren van beheer van openbaar groen vanuit de buurt (bewegen en ontmoeting).

Goede bereikbaarheid en opheffen barrières

- Betere fiets- en wandelroutes, met name tussen wooncomplexen voor kwetsbare inwoners en voorzieningen.
- De toenemende reizigersstromen op de doorgaande provinciale wegen beïnvloeden de leefbaarheid negatief. Daarom is het opheffen van de barrièrewerking voor groen, recreatie en langzaam verkeer een opgave.

GEZONDHEIDSBESCHERMING

VEILIGHEID

In een veilige en gezonde leefomgeving kunnen burgers veilig wonen, werken, recreëren en reizen. Een bewuste inrichting van de fysieke leefomgeving levert een belangrijke bijdrage aan het creëren en/of behouden van een veilige leefomgeving. Veiligheid heeft bijvoorbeeld betrekking op risico's van overstromingen, natuurbranden, extreme weersomstandigheden en energietransitie (nieuwe risicobronnen). Daarnaast gaat omgevingsveiligheid over activiteiten met betrekking tot gevaarlijke stoffen (opslag, vervoer en dergelijke) en gevaren als brand, explosies en concentraties giftige stoffen in de lucht. Ook verkeer heeft betrekking op veiligheid. Het is daarbij belangrijk dat het verkeer zich daar bevindt, waar de minste invloed op de leefbaarheid ontstaat.

GELUIDSKWALITEIT

Geluid is een belangrijk onderdeel van de kwaliteit van de leefomgeving. Voor een gezonde leefomgeving zet de gemeente zich in om geluidshinder zoveel mogelijk te voorkomen en waar mogelijk te verminderen. In de gemeente Wijk bij Duurstede zijn diverse geluidsbronnen aanwezig. De belangrijkste bron van geluid is wegverkeer. Daarnaast zijn er nog bedrijfsmatige activiteiten en evenementen die geluid produceren. Ook bij de energietransitie is geluid een aandachtspunt. Er wordt gewerkt aan regionaal beleid rond hogere geluidswaarden.

Wegverkeer

Langs de weginfrastructuur liggen geluidscontouren. Woningbouw binnen deze geluidscontouren kan met aanvullende eisen zodat een acceptabel leefomgeving wordt gecreeerd (door realisatie van een geluidluwe gevel en aanvullende isolerende maatregelen). Het streven is om in 2026 de gemeentelijke Basiskaart Geluid Emissie (BGE) op te kunnen leveren (landelijke opgave).

stiltegebieden

Stiltegebieden

Een bijzondere waarde in het Langbroekse buitengebied zijn de vele stiltegebieden. Het gaat om vrijwel de hele zone tussen de N229 en de Utrechtse Heuvelrug, van de Nederrijn tot aan de gemeentegrens aan de noordwestzijde. De stiltegebieden zijn opgebouwd uit 'stille kernen', bufferzones en aandachtsgebieden. De stille kernen liggen tussen de belangrijkste infrastructuur in het buitengebied. Daar omheen liggen de bufferzones en een aandachtsgebied van 1,5 kilometer breed.

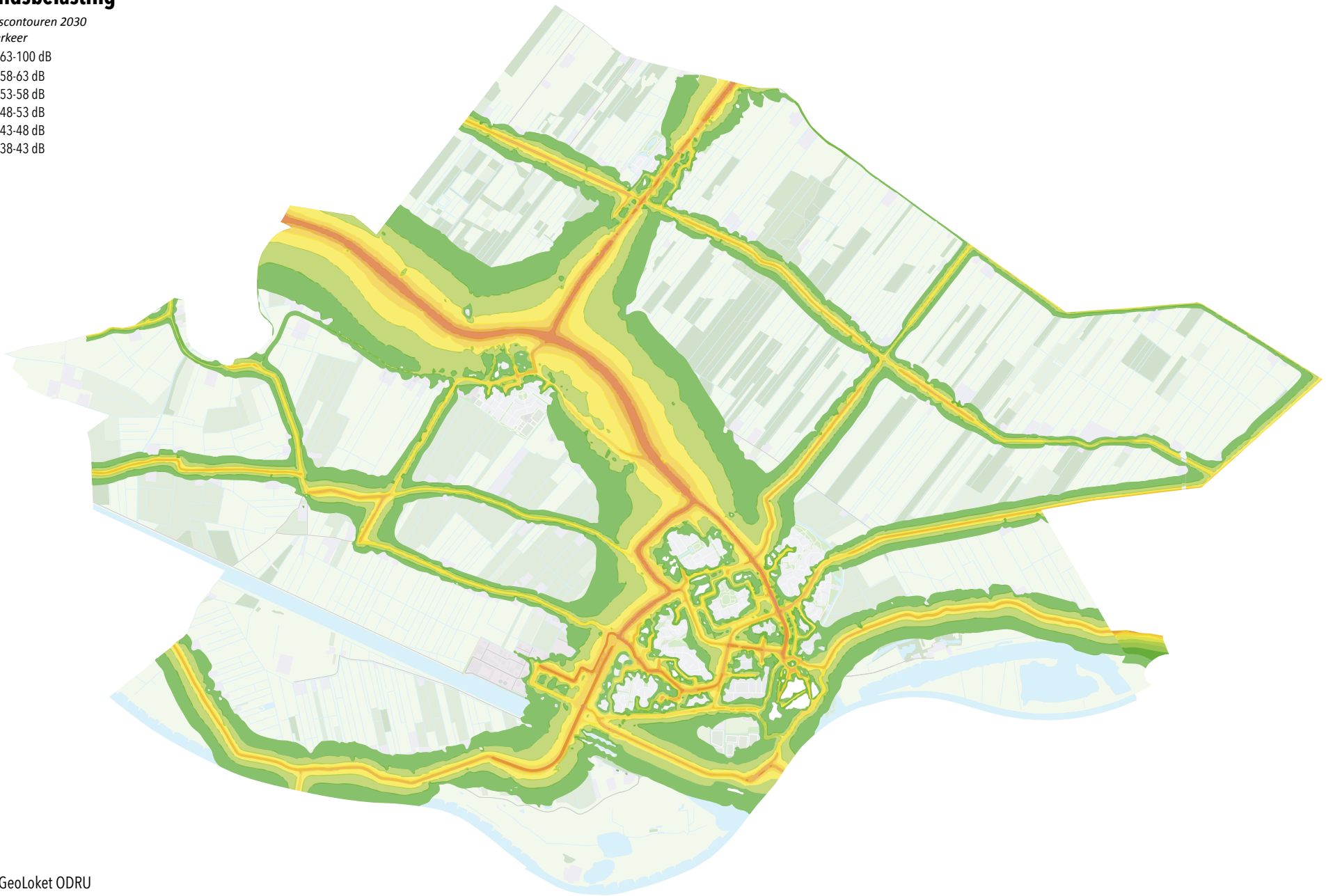
Bedrijfsmatige activiteiten

De meeste bedrijven zijn gevestigd op de bedrijventerreinen, waar geen grote lawaaimakers aanwezig zijn. Binnen de woongebieden in de gemeente Wijk bij Duurstede is het 's nachts erg stil. Om geluidsoverlast in de nacht te voorkomen zijn bedrijfsmatige activiteiten (bijv. vroeg laden/lossen of nacht horeca) alleen mogelijk door het stellen van maatwerkvoorschriften. Ook voor het gebruik van vogelschrikapparaten en anti-hagelkanonnen door fruittelers zijn regels opgesteld.

geluidsbelasting

geluidscontouren 2030
wegverkeer

- 63-100 dB
- 58-63 dB
- 53-58 dB
- 48-53 dB
- 43-48 dB
- 38-43 dB

bron: GeoLoket ODRU

Evenementen

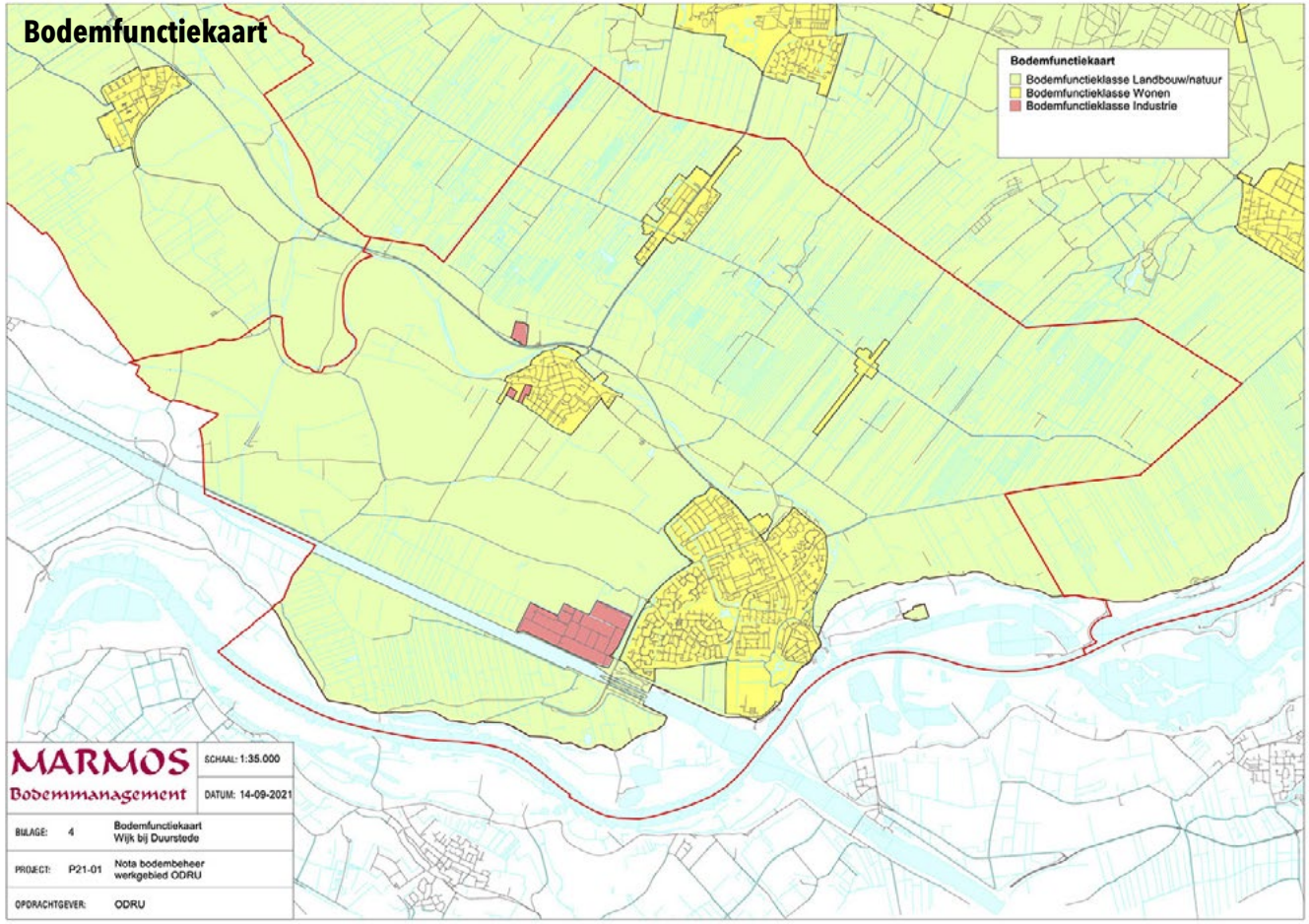
In de gemeente Wijk bij Duurstede wordt jaarlijks een aantal evenementen en festiviteiten georganiseerd. Naast de voordelen zoals het versterken van de saamhorigheid in buurten en wijken, kan een evenement of festiviteit ook zorgen voor geluidsoverlast voor omwonenden en ondernemers. Evenementen in een rustige omgeving (bijvoorbeeld een rustige woonwijk) geven over het algemeen meer (geluids)hinder dan evenementen in een levendige omgeving, zoals een winkelgebied. Voor evenementen in het Stiltegebied gelden provinciale geluidsregels.

Energietransitie

Geluid is ook een aandachtspunt bij de omslag naar duurzame energie. Dit speelt met name bij windenergie. Daarnaast vormen de ventilatoren van warmtepompen een nieuwe bron van geluid binnen het stedelijk gebied.

BODEMKWALITEIT EN VERONTREINIGINGEN

Een goede bodemkwaliteit draagt bij aan de kwaliteit van de leefomgeving. De gemeente Wijk bij Duurstede zet zich daarom in om de kwaliteit van de bodem te behouden en waar nodig te verbeteren. De kwaliteit van de bodem binnen het regionale bodembeheergebied Zuidoost-Utrecht is vastgelegd op de bodemkwaliteitskaart. Deze kaart is een verzamelnaam voor een aantal kaarten, waarin onder andere wordt ingegaan op bodemfuncties en bodemzonering. De kaart met bodemfuncties is in dit hoofdstuk opgenomen. De kaart geeft voor het grondgebied van de gemeente Wijk bij Duurstede weer wat de bodemfunctieklassen zijn: wonen, industrie of landbouw en natuur. Deze indeling is gebaseerd op de risicogevoeligheid van het bodemgebruik. Het doel van een bodemfunctiekaart is om bij ingrepen, in combinatie met de bodemkwaliteit van een perceel, de eisen te kunnen bepalen die gelden voor de toepassing van grond op dat betreffende perceel (bron: Nota Bodembeheer, Werkgebied ODRU 2022).

bron: Bodemkwaliteitskaart

Aandachtspunt bij grondverzet is grond afkomstig van oude boomgaarden omdat deze belast kan zijn met bestrijdingsmiddelen.

Zoals in veel oude binnensteden kent Wijk bij Duurstede ook een aantal bodemverontreinigingen veroorzaakt door bedrijvigheid uit een recent en ver verleden, bijvoorbeeld de verontreinigingen afkomstig van voormalige chemische wasserijen (VOCl's). Daarnaast kunnen zware metalen in de ophooglaag aanwezig zijn. Met name voor lood kan hier een opgave liggen voor een gezonde fysieke leefomgeving.

WATERKWALITEIT

In de gemeente is een omvangrijk rioleringssysteem met gemalen, drukrioleringunits en persleidingen aanwezig. Hiermee wordt afvalwater naar de RWZI in Wijk bij Duurstede vervoerd. In het Water- en rioleringsplan (WRP) wordt beschreven hoe de gemeente omgaat met afvalwater, hemelwater, grondwater en oppervlaktewater.

Rond de kern Cothen vormt de bescherming van de grondwaterkwaliteit een aandachtspunt. Cothen is een van de locaties waar Vitens grondwater onttrekt ten behoeve van de drinkwaterproductie. Rondom het waterwingebied is bescherming van het grondwater nodig om de kwaliteit te borgen. De regels voor grondwaterbeschermingsgebieden zijn vastgelegd in de Omgevingsverordening provincie Utrecht.

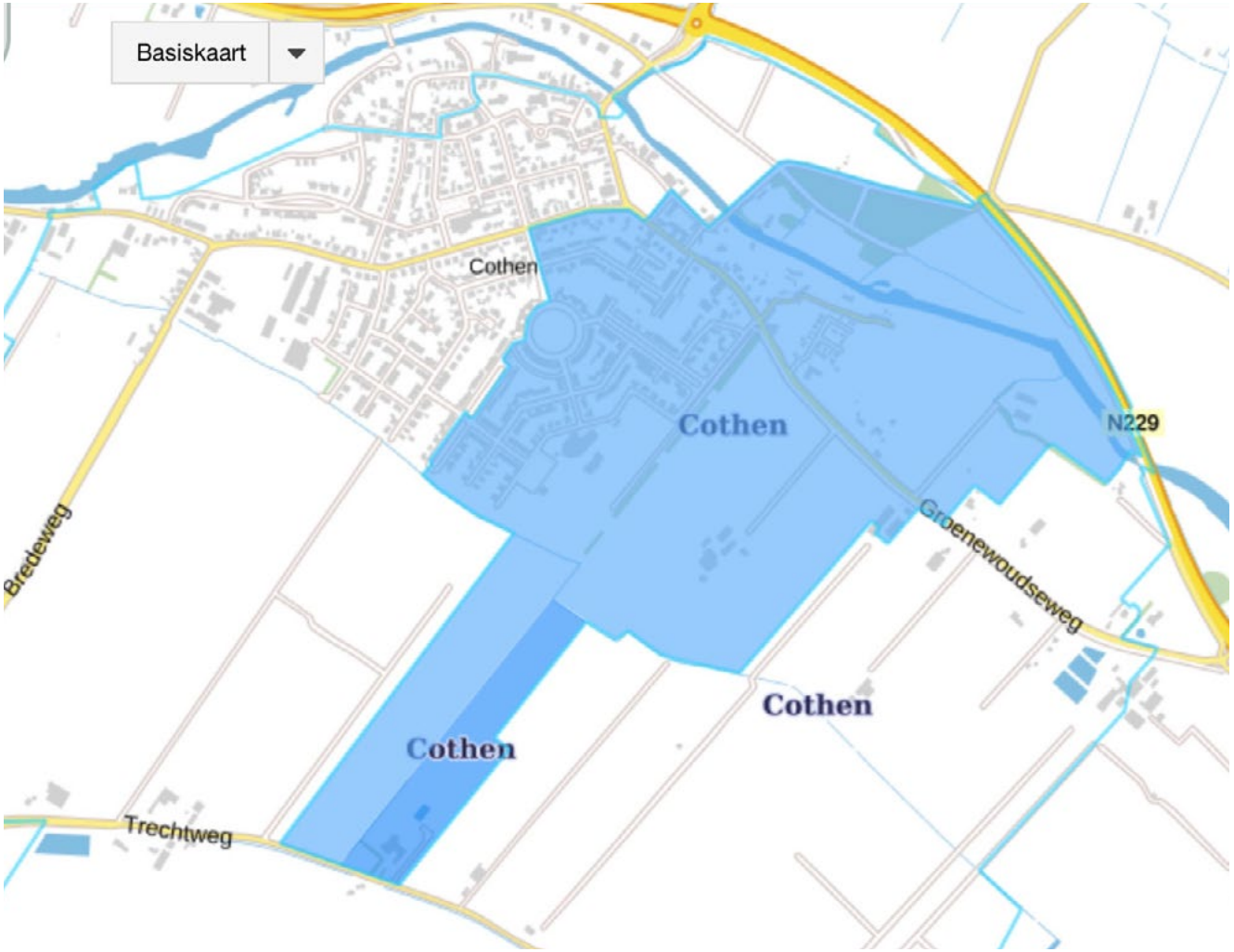
LUCHTKWALITEIT

De luchtkwaliteit in de gemeente voldoet aan de wettelijke normen. In de hele gemeente wordt voldaan aan de wettelijke grenswaarden voor stikstofoxide (NO2), fijn stof (PM10) en zeer fijn stof (PM2,5). Er wordt niet voldaan aan de WHO advieswaarden voor zeer fijn stof. Rijk, provincies en gemeenten werken binnen het Schone Lucht Akkoord samen aan het permanent verbeteren van de luchtkwaliteit in Nederland. Het streven is een gezondheidswinst van minimaal 50% in 2030 (ten opzichte van 2016). Zowel de gemeente Wijk bij Duurstede als de provincie Utrecht hebben het akkoord getekend. Daarnaast wordt gewerkt aan regionaal beleid voor de geur rond veehouderijen.

Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en daarbij emissie naar de lucht maakt dat zorgvuldige afweging tussen aangrenzende functies moet plaatsvinden. Een groot deel van het gebied bestaat uit fruitteelt en de sector geeft aan dat het goed zou zijn als er een structurele oplossing komt voor het samengaan van de verschillende functies in ons gebied.

grondwaterbeschermingszones

- waterwingebied
- grondwaterbeschermingsgebied
- boringsvrije zone

bron: Geo-Point Provincie Utrecht

Mede als gevolg van de stijgende energieprijzen kiezen steeds meer mensen er voor hun woning (deels) te vervarmen met een houtkachel. Het beperken van de overlast als gevolg van houtstook vormt een belangrijk aandachtspunt op het gebied van luchtkwaliteit.

ZEER ZORGWEKKENDE STOFFEN

Zeer zorgwekkende stoffen (ook wel ZZS genoemd) zijn geclassificeerd als gevaarlijke stoffen voor mens en milieu. Deze stoffen moeten daarom met voorrang aangepakt worden. Het streven is om ZZS uit de leefomgeving te weren. Bekende zorgwekkende stoffen zijn asbest, gewasbeschermingsmiddelen en PFAS. Binnen de gemeente, maar ook daarbuiten zijn nog veel asbestdaken op schuren aanwezig. Asbestdaken zijn niet verboden. Er is wel een provinciale leningsregeling bij het verwijderen van asbestdaken. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van ZZS zijn bijvoorbeeld medicijnresten in het water en de voedselketen.

bron: stookalert

OPGAVEN GEZONDHEID: GEZONDHEIDSBESCHERMING

Algemeen

- Milieuhygiënische risico's worden tot een aanvaardbaar niveau teruggebracht door het stellen van een helder toetsingskader in combinatie met de eigen verantwoordelijkheid van burgers en bedrijven.

Geluidskwaliteit

- Bescherming van gebieden met stilte en zoveel mogelijk overlast door geluid en trillingen voorkomen. Hiervoor is een actueel afwegingskader voor geluidsnormen bij functiewijzigingen en gebiedsontwikkeling wenselijk.
- Beperken van geluidhinder in de woon- en leefomgeving en het toestaan van geluidsproductie op minder kwetsbare plaatsen.
- De gemeente Wijk bij Duurstede staat welwillend tegenover evenementen en festiviteiten, maar wil - door het stellen van randvoorwaarden – de overlast voor omwonenden zoveel mogelijk beperken. De belangen van de organisatoren worden hierbij niet uit het oog verloren.

Bodemkwaliteit en verontreinigingen

- De kwaliteit van de bodem moet zodanig zijn dat de functies wonen, werken, infrastructuur, natuur en landbouw op een milieuhygiënisch verantwoorde wijze uitgeoefend kunnen worden. Waarborgen van de bestaande bodemkwaliteit.
- Bescherming van de grondwaterkwaliteit rond waterwingebied.
- Het optimaliseren van de drinkwaterwinningen (uitbreiding van drinkwaterwinning door stijgende drinkwatervraag).
- Het verduurzamen van de bodemkwaliteit.

Luchtkwaliteit

- Het behouden en waar mogelijk verbeteren van de kwaliteit van lucht.
- Tegengaan van houtrook- en geuroverlast.

Zorgwekkende stoffen

- Tegengaan van verspreiding van asbest door sanering van asbest daken te stimuleren.
- Er is steeds meer discussie en rechtspraak over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de fruitteelt. We moeten de ontwikkelingen omtrent deze discussie blijven volgen (o.a. onderzoek RIVM), om een gezonde leefomgeving te kunnen behouden.

4. DUURZAME ENERGIE EN KLIMAATBESTENDIGHEID

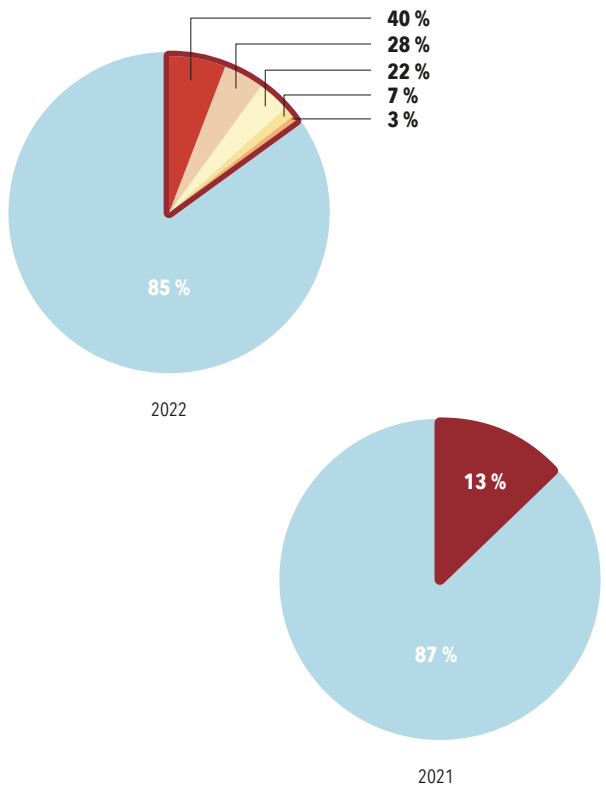
ENERGIETRANSITIE

In 2022 kwam ongeveer 15% van het totale energieverbruik in Nederland uit hernieuwbare bronnen. In 2021 was dit nog 13%. Biomassa, wind en zon dragen het meeste bij (Bron CBS). In de gemeente Wijk bij Duurstede lag het percentage hernieuwbare energie in 2021 op ongeveer 7,5% van het totale energieverbruik. Over 2022 zijn voor de gemeente geen cijfers bekend. Wel weten we dat de opwek van zonne-energie in 2022 sterk is gegroeid ten opzichte van 2021 (van 41 naar 88 TJ). Dit komt met name door de ingebruikname van zonnevelden en extra zon op daken. Ook in 2023 zijn nieuwe zonnevelden gerealiseerd (bron: klimaatmonitor.databank.nl).

Landelijk is afgesproken dat de Nederlandse energievoorziening in 2050 bijna helemaal duurzaam en CO_2-neutraal moet zijn. De gemeente heeft de ambitie om in 2030 energieneutraal te zijn.

Hoewel het percentage duurzaam opgewekte energie de afgelopen jaren gestaag stijgt en het energieverbruik daalt is er nog veel te doen. De energietransitie is een enorme ruimtelijke opgave die zal leiden tot een zichtbaar andere bebouwde omgeving, met 'make-overs' voor onzuinige woningen en laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer. De energietransitie wordt daarmee voor iedereen zichtbaar en voelbaar. Het grootste ruimtegebruik zal in het buitengebied optreden.

Op 6 juli 2021 heeft de gemeenteraad van Wijk bij Duurstede het voorstel voor de Warmtevisie vastgesteld. Hierin is aangegeven op welke wijze Wijk bij Duurstede de overgang naar duurzame energie wil vormgeven. Het doel is dat het hele gemeentelijk grondgebied van Wijk bij Duurstede zo snel mogelijk energieneutraal is. Het stedelijk gebied in de kernen kan daar een wezenlijke bijdrage aan leveren. Bijvoorbeeld door bestaande woningen, scholen en bedrijven energieneutraal te maken. Nieuwe bouwwerken moeten tenminste energieneutraal ontworpen en gebouwd worden.

percentage hernieuwbare energie in Nederland

- energie (anders dan hernieuwbare energie)
- hernieuwbare energie
- biomassa
- windenergie
- zonne-energie
- buitenluchtwarmte / bodemenergie
- waterkracht / aardwarmte

Woningeigenaren, huurders, scholen en bedrijven zullen actief benaderd worden over duurzame energie en energiebesparing. Denk dan aan isolatie van woningen, LED-verlichting en dergelijke. Groene energie kan lokaal worden opgewekt, bijvoorbeeld door zonnepanelen, warmtepompen, waterkrachtprojecten, windmolens en biovergisting.

Opwekken duurzame energie

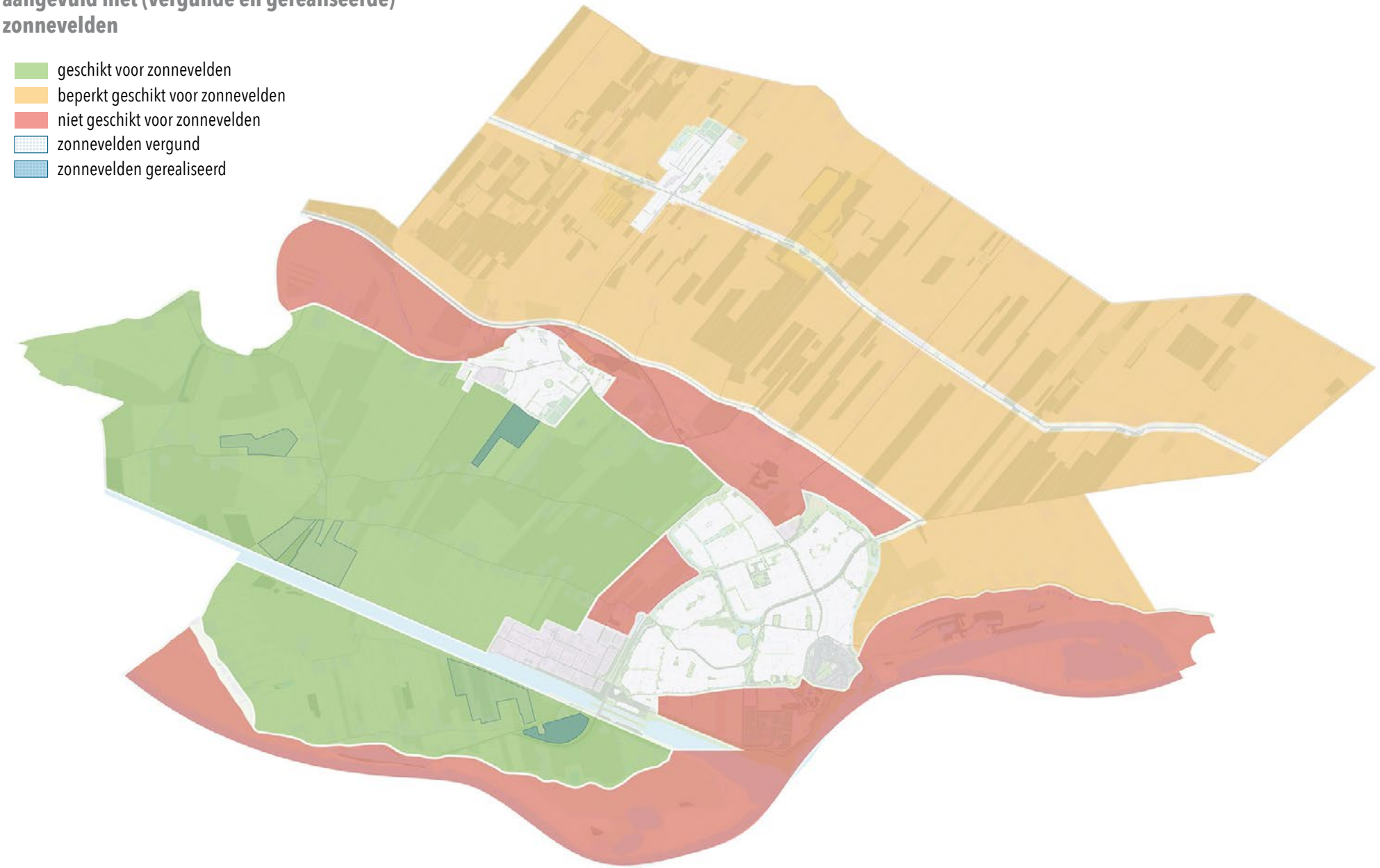
In 2019 heeft de gemeenteraad van Wijk bij Duurstede voor de periode tot 2022 beleid vastgesteld voor zonnevelden. Buiten de bebouwde kommen van de kernen kunnen zonnevelden worden aangelegd. Waar zonnevelden goed, beperkt of niet zijn in te passen, is aangegeven op de Kansenkaart Zonnevelden. In totaal wilde de gemeente ruimte bieden aan maximaal 60 hectare zonnevelden binnen de twee kansrijke groene gebieden. Deze ruimte is al vergeven en een groot deel ervan is al gerealiseerd. Nieuwe zonnevelden zijn niet mogelijk zonder een nieuw besluit van de gemeenteraad.

In 2023 wekten zonnepark Cothen en Wijkerbroek Oost al zonne-energie op: samen ca 19.000 MWh per jaar (samen ca 17 ha). Voor Wijkerbroek West en Wijkerbroek is de uitvoering in volle gang (samen ca 22 ha). Zonneweide Wijkersloot (ca 14 ha) is in voorbereiding. De Dwarsdijkse Zonneweide (ca 8 ha) in Cothen is vergund . Zon op dak groeit in de gemeente ook gestaag, in 2023 ging het om 7.300 MWh (grootschalig op dak) en 11.000 MWh (kleinschalig op dak). In totaal is de opwekcapaciteit van zonne-energie in 2023 in de gemeente ruim 37.000 MWh. Dit is ca 55% van het totale elektriciteitsgebruik in de gemeente en ca 12,5% van het totale energieverbruik (alle elektriciteit, warmte en mobiliteit) (bron: concept-Jaarrekening 2023 gemeente Wijk bij Duurstede).

Volgens de provincie Utrecht is er meer windenergie nodig om in de toekomst aan de energievraag en de doelen van de Regionale Energie Strategie (RES) te voldoen. De provincie heeft daarom onderzocht welke gebieden kansrijk zijn voor windenergie. Bij de locaties die naar voren zijn gekomen zit ook een locatie binnen de

kansenkaart zonnevelden

aangevuld met (vergunde en gerealiseerde) zonnevelden

bron: Beleidskader zonnevelden

gemeente Wijk bij Duurstede. Het gaat om een locatie langs het Amsterdam-Rijnkanaal. Het onderzoeken en verder uitwerken van deze locatie staat los van de op te stellen omgevingsvisie voor de gemeente Wijk bij Duurstede. Wel worden de resultaten van dit onderzoek in de omgevingsvisie opgenomen.

Duurzame mobiliteit

Op het gebied van duurzame mobiliteit kan de elektrificatie van autoverkeer en OV een belangrijke bijdrage leveren. Dat geldt ook voor de omslag van autogebruik naar OV- en fietsgebruik.

OPGAVEN ENERGIETRANSITIE

- Landelijk is het doel om de CO_2-uitstoot in 2050 met 95% terug te dringen (t.o.v. 1990). De gemeente Wijk bij Duurstede heeft de ambitie om in 2030 energieneutraal te zijn.
- Verbreden / versterken van de opwekcapaciteit op land binnen de gemeente.
- De energieopgave op de juiste plek in het landschap laten landen. De lusten en lasten van grootschalige energieopwek eerlijk verdelen.
- Onderzoek doen naar de potentie van aquathermie en andere duurzame warmtebronnen en de haalbaarheid van warmtenetten.
- Het uitbreiden van alle vormen van energieopslag, op woning- en wijkniveau.
- Het realiseren van meer laadpunten in de gemeente. De gemeente wil dat er binnen een radius van 300 meter een publiek laadpunt beschikbaar is.
- Netcongestie maakt dat er veel transformatorhuisjes in de openbare ruimte bij moeten komen en het stroomnet verzwaard moet worden.

WARMTETRANSITIE

De meeste gebouwen in de gemeente Wijk bij Duurstede zijn momenteel afhankelijk van aardgas voor verwarming en warm water. Naast de ongeveer 10.000 woningen in de gemeente zijn er nog zo'n 760 andere gebouwen. Dit zijn bijvoorbeeld kantoren en bedrijfspanden. Deze gebouwen verbruiken evenveel aardgas als ongeveer 2.000 woningen (Bron: Warmtevisie voor de gemeente Wijk bij Duurstede, 2021).

Voor het verbruik van aardgas moet een alternatief komen. Ingrijpend isoleren van woningen en kantoren kan leiden tot een aanzienlijke besparing op het totale energieverbruik. Op termijn zal bij een groot deel van de gebouwde omgeving - na (ingrijpend) isoleren - aanpassingen moeten worden gemaakt en zal gas worden vervangen door een alternatieve warmtebron, bijvoorbeeld d.m.v. een elektrische warmtepomp of een warmtenet. Daken kunnen worden voorzien van zonnepanelen. Ook in de industrie zijn energiebesparende maatregelen mogelijk, kan restwarmte worden benut en kunnen daken worden voorzien van zonnepanelen.

Verder kunnen restwarmte en geothermie als warmtebronnen worden ingezet. De potentie voor geothermie hangt af van de beschikbaarheid van warmte in de diepe bodem. De mogelijkheden van de ondergrond in de gemeente dienen grotendeels nog te worden onderzocht. Op basis van bestaande kennis lijken de kansen echter beperkt te zijn.

OPGAVEN WARMTETRANSITIE

- In 2050 aardgasvrij zijn. Nieuwe woningen worden zonder aansluiting op het gasnet en zo veel mogelijk energieneutraal gebouwd. Bestaande woningen worden (op termijn) ontkoppeld.
- Verduurzamen (en op termijn energieneutraal maken) van bebouwing binnen de gemeente aan de hand van 3 stappen: 1. energie besparen 2. energie terugwinnen 3. duurzaam opwekken. Resultaten promoten.
- Gemeentebreed stimuleren van isolatie. Extra aandacht voor de slechtst geïsoleerde woningen in eigendom van huishoudens met een lager inkomen.
- Energieneutraal bouwen (wonen, bedrijfsbebouwing, scholen enz.).
- Gebruik van GPR programma: gemiddelde GPR-gebouw score 7,5 en voor het onderdeel energie tenminste een score van 8,5 (convenant duurzame woningbouw).

CIRCULARITEIT

De snelle groei van de wereldbevolking, technologische ontwikkelingen en het streven naar economische groei maken dat de mensheid steeds meer grondstoffen gebruikt. Dit leidt tot schaarste en ernstige milieueffecten, zoals de uitstoot van CO2. De gemeente Wijk bij Duurstede wil in 2050 circulair zijn. Op weg daar naartoe moeten in 2030 50% minder grondstoffen worden verbruikt.

In een lineaire economie worden producten na het einde van de levensduur weggegooid of verbrand. De gebruikte grondstoffen gaan verloren. Een geheel circulaire economie kent geen afval: de grondstoffen waarvan de (afgedankte) producten gemaakt zijn, worden opnieuw gebruikt en blijven in de keten. Zo blijft de waarde behouden. De R-ladder laat zien hoe er om kan worden gegaan met de afvalstromen in een circulaire samenleving.

Er zijn sectoren waar met (gemeentelijke) regelgeving en inkoop veel verschil kan worden gemaakt als het gaat om (her)gebruik van grondstoffen en CO2-reductie. Het gaat hierbij met name om:

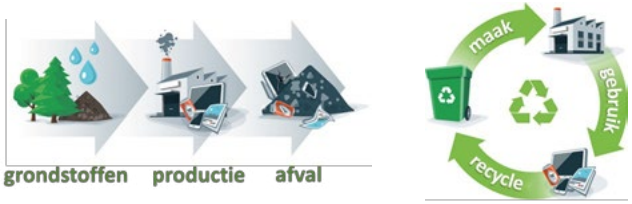
- Inzameling en verwerking van afval.
- Woningbouw en utiliteitsbouw.
- Grond- Weg- en Waterbouw (GWW).
- Inkoop producten voor de eigen organisatie.

Op deze sectoren zetten we in en kunnen we effect hebben op de omgeving.

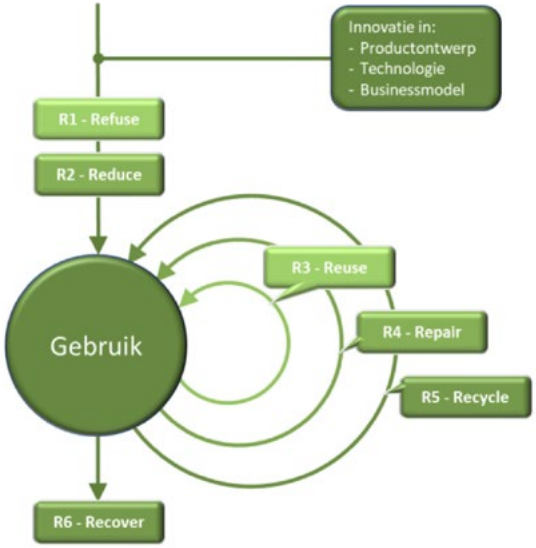
De gemeente Wijk bij Duurstede heeft verschillende rollen als het gaat om het toepassen van circulariteit:

- Aanbieder van materialen/afvalstromen.
- Inkoper van materialen en producten.
- Regelgever en vergunningverlener.
- Aanjager en facilitator richting inwoners, bedrijven en organisaties.

Dit thema vraagt om een integrale aanpak en onderlinge samenwerking tussen de verschillende partijen en goede communicatie. Dit geldt zowel voor de gemeentelijke organisatie als voor de gehele Wijkse samenleving. Alleen dan kunnen kansen voor een circulaire samenleving optimaal benut worden.

lineaire versus circulaire economie
Bron: Visie Circulaire economie

Het 6R model voor circulariteit[2]
Bron: Visie Circulaire economie

R1 – Refuse en rethink
Afzien van producten of deze producten intensiever gebruiken.

R2 – Reduce
Producten efficiënter fabriceren of efficiënter maken in het gebruik.

R3 – Reuse
Hergebruik van een product.

R4 – Repair, refurbish, remanufacturing en repurpose
Reparatie en hergebruik van productonderdelen.

R5 – Recycle
Verwerken en hergebruiken van materialen.

R6 – Recover
Energie terugwinnen uit materialen.

OPGAVEN CIRCULARITEIT

- In 2050 worden alle grondstoffen hergebruikt. In 2030 geldt dat voor 50% van de grondstoffen.

KLIMAATBESTENDIG EN WATERROBUUST

Nederland heeft de ambitie om in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust ingericht te zijn. Dit is van directe invloed op de inrichting en het ruimtebeslag in de de gemeente Wijk bij Duurstede. Waterveiligheid en het zorgen voor voldoende water zijn belangrijke opgaven vanuit de klimaatadaptatie. Maar het gaat ook om het tegengaan van hittestress en de opvang van overtollige neerslag bij extreme buien.

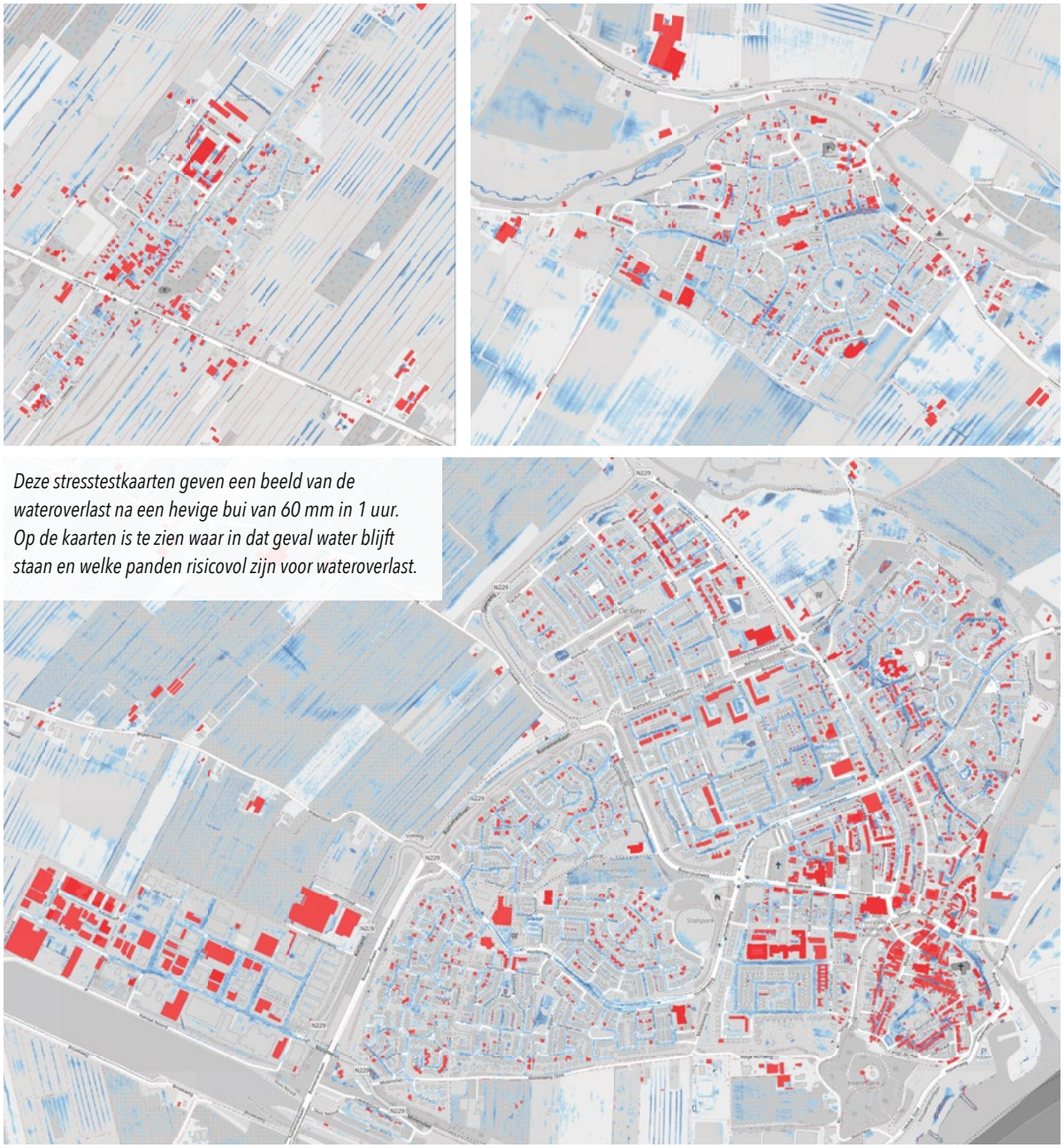
Klimaat- en waterveiligheidsstresstest

De gemeente heeft een klimaat- en waterveiligheidsstresstest uitgevoerd. Hierin zijn de knelpunten voor wateroverlast, hittestress, droogte en waterveiligheid in de gemeente in beeld gebracht. In het stedelijk gebied vormen vooral wateroverlast en hittestress een risico. Droogte wordt niet als een groot risico ervaren.

Wateroverlast

De belangrijkste conclusies t.a.v. wateroverlast zijn:

- In Noorderwaard zijn relatief veel hoogteverschillen waardoor er lokaal veel water op straat kan staan.
- In De Geer liggen de ontsluitingswegen relatief hoog waardoor het water uit de woonstraten niet makkelijk naar het oppervlaktewater kan stromen.
- Bij een bui van 60 mm in 1 uur staat op de helft van de wegvakken meer dan 15 cm water.
- Op de ontsluitingswegen ontstaat relatief weinig wateroverlast.

Deze stresstestkaarten geven een beeld van de wateroverlast na een hevige bui van 60 mm in 1 uur. Op de kaarten is te zien waar in dat geval water blijft staan en welke panden risicovol zijn voor wateroverlast.

bron: Water- en Rioleringsplan 2020-2024, gemeente Wijk bij Duurstede

Hittestress

De belangrijkste conclusies t.a.v. hittestress zijn:

- De stedelijke gebieden binnen de gemeente zijn duidelijk warmer dan het buitengebied.
- De warmste gemeten plekken zijn de bedrijventerreinen, ten westen van Wijk bij Duurstede en in Cothen, door de vele verharding en vaak zwarte daken.
- Kunstgrasvelden zijn relatief warme plekken, onder andere de velden van Hockeyvereniging Dorsteti.
- Daarnaast zijn de winkelcentra en in mindere mate de oudere bebouwing en zorginstellingen warme plekken om dezelfde reden. Bijvoorbeeld, gebieden rondom de supermarkten, het partycentrum Cothen en het oude centrum van Wijk bij Duurstede.

Buitengebied

In het buitengebied liggen de accenten voor wat betreft klimaatadaptatie anders dan in het stedelijk gebied. Doordat de hoeveelheid verharding beperkt is vormt het tegengaan van hittestress door vergroening rond woningen een veel minder grote opgave. Deze opgave speelt wel langs hoofdroutes, waar (laan) beplanting en houtwallen voor verkoeling kunnen zorgen.

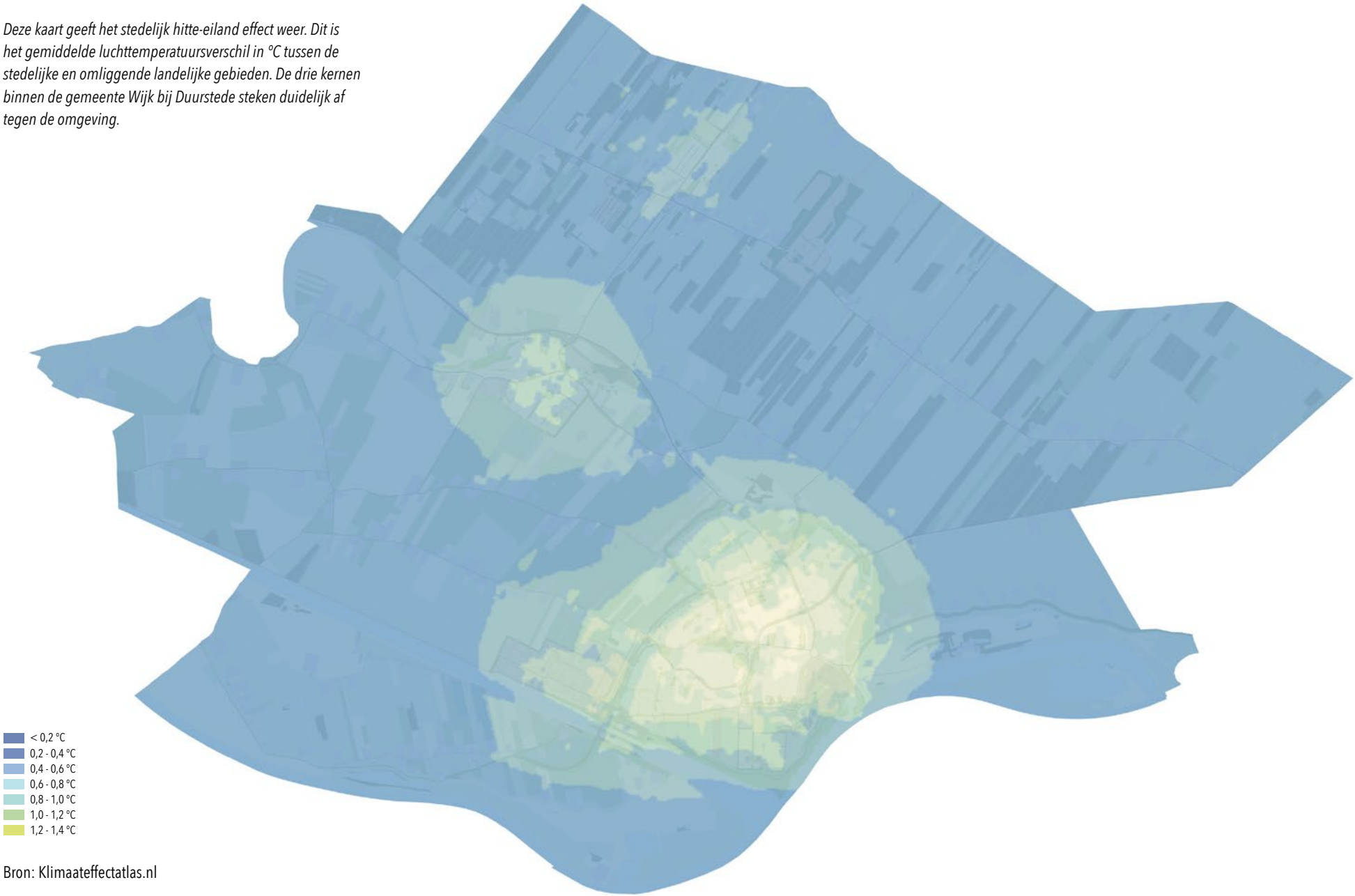
In het buitengebied is het verder vooral de waterproblematiek die aandacht verdient. Ook de gemeente Wijk bij Duurstede en omgeving krijgen steeds meer last van de toename van droge periodes en watertekorten. Dit wordt mede versterkt door de verdamping van de Utrechtse Heuvelrug en het watergebruik door de fruitteelt. Ook langdurige periodes met neerslag en piekbuien met de bijbehorende wateroverlast zijn langs het hellende gebied goed merkbaar. Dit speelt met name in het gebied rond de Langbroekerwetering. De opgave ligt in het langer vasthouden van water in natte periodes, zodat dit water gebruikt kan worden tijdens droge periodes. Dat betekent meer ruimte voor het hoofdwatersysteem, waarbij de Heuvelrug, het Langbroekerweteringgebied en het Kromme Rijngebied als één geohydrologisch systeem worden opgepakt. Dit met bijbehorend beheer en gebruik.

OPGAVEN KLIMAATBESTENDIG EN WATERROBUUST

- Voor 2050 moet de gemeente klimaatadaptief zijn. Dat betekent rekening houden met heviger neerslag, langere neerslagperiodes, periodes van droogte, extreme hitte enz. Het streven daarbij is dat bij een bui, met een kans op voorkomen van minder dan één keer per 100 jaar (bui van 60 mm/uur), geen wateroverlast optreedt in woningen en bedrijfspanden.
- Realiseren van voldoende ruimte voor waterberging, lokaal en op enkele geschikte plekken in de regio.
- Alle ruimtelijke ingrepen integraal toetsen op hun klimaatbestendigheid. Relevante fysieke veranderingen worden benut om klimaatbestendige maatregelen te nemen.
- Klimaatmaatregelen dragen bij aan een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.
- Hittestress zo veel mogelijk beperken.
- Er wordt een Lokale klimaatAdaptatie Strategie (LAS) opgesteld.
- Bij nieuwe verstedelijking tenminste 30% ruimte voor groen en water reserveren.
- Toewerken naar een klimaatbestendige inrichting van de publieke openbare ruimte. Fysieke veranderingen benutten om klimaatbestendige maatregelen te nemen.
- Dijkversterking Lekdijk en Rijndijk.
- Meer ruimte voor het hoofdwatersysteem:
  - Het bodem- en watersysteem als uitgangspunt nemen voor het landschap in de toekomst: we moeten toe naar een integrale watersysteembenadering. Bodem en water sturend.
  - We moeten de heuvelrug, het Langbroekerweteringsgebied en het Kromme Rijngebied als één geohydrologisch systeem oppakken, met een bijbehorend beheer en gebruik.
- Stimuleren van klimaatadaptatie op particuliere terreinen met een nog op te zetten stimuleringsregeling.
- Met een communicatiecampagne aan bewoners uitleg geven over de noodzaak om klimaatbestendiger te worden en de mogelijkheden om dat op eigen terrein te doen.
- Hemelwater afkoppelen van het (afvalwater) riool en op eigen perceel verwerken.
- Bij nieuwbouw verwerkt de eigenaar van gebouwen en percelen hemelwater zelf binnen de perceelgrens, tenzij dat niet redelijk is.
- We vervangen de riolering waar dat nodig is. Bij nieuwbouw leggen we een toekomstbestendig rioolsysteem aan. Hemelwater koppelen we af.

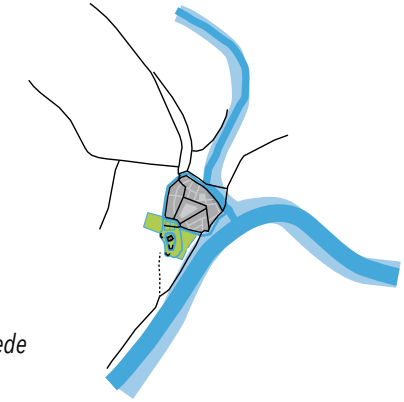
STEDELIJK HITTE-EILAND EFFECT

Deze kaart geeft het stedelijk hitte-eiland effect weer. Dit is het gemiddelde luchttemperatuursverschil in °C tussen de stedelijke en omliggende landelijke gebieden. De drie kernen binnen de gemeente Wijk bij Duurstede steken duidelijk af tegen de omgeving.

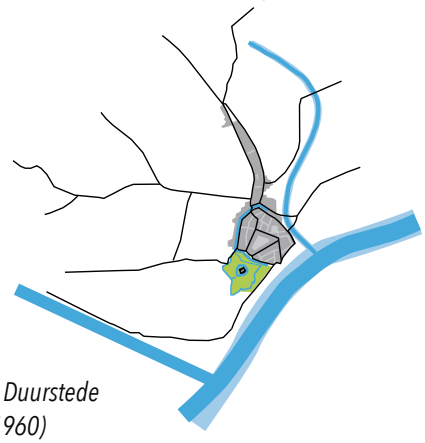

Bron: Klimaateffectatlas.nl

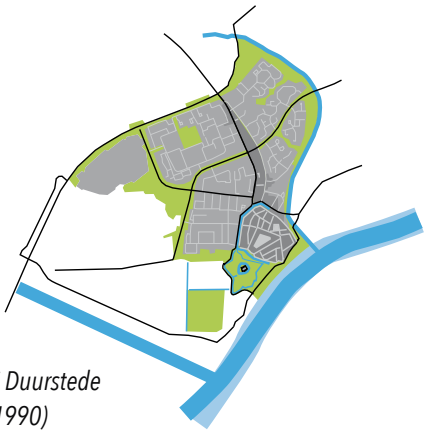
5. WONEN, WERKEN EN MOBILITEIT

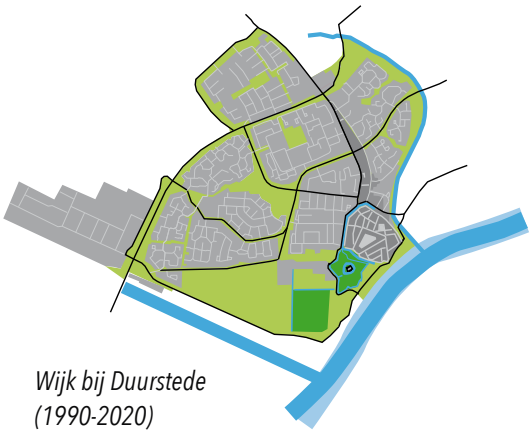
Wijk bij Duurstede (1300-1850)

Wijk bij Duurstede (1850-1960)

Wijk bij Duurstede (1960-1990)

Wijk bij Duurstede (1990-2020)

STEDENBOUW

WIJK BIJ DUURSTEDE

Historische ontwikkeling

Na het verval van Dorestad breidde de bewoning zich vanaf de 11e eeuw geleidelijk weer uit. In de 13e eeuw ontstaat in de buurt van het kasteel Duurstede (naam afgeleid van Dorestad) een nieuwe nederzetting die Wijk wordt genoemd. Zo ontstaat de naam Wijk bij Duurstede. Wijk bij Duurstede krijgt in 1300 stadsrechten. Met het verkrijgen van stadsrechten kon de stad ook worden voorzien van een omwalling met enkele stadspoorten, waarbij de in 1122 afgedamde Kromme Rijn dienst deed als stadsgracht. Pas aan het eind van de 19e eeuw wordt er op kleine schaal gebouwd buiten de stadswallen en in noordelijke richting. Er ontstaat dan voornamelijk vraag naar arbeiderswoningen dankzij de twee (steen)fabrieken.

In de 20e eeuw is Wijk bij Duurstede hard gegroeid. Nieuwe uitbreidingen zijn vooral aan de west- en noordkant tot stand gekomen, omdat de Kromme Rijn en de Lekdijk c.q. het Amsterdam-Rijnkanaal aan de oost- en zuidzijde een begrenzing vormden voor de uitbreiding van de stad. In de jaren zestig van de twintigste eeuw kwamen de eerste grootschalige plannen op tafel en had men de ambitie om te groeien naar 30.000 inwoners. Een ambitie die niet gehaald werd, maar wel leidde tot de bouw van vijf uitbreidingswijken: De Engk (1966-1969), De Heul (1971-1976), Noorderwaard (1977-1985), De Horden (1980-1994) en De Geer I en II (1996-2016). De stadsuitbreidingen hebben zich vooral op de oeverwallen ontwikkeld, geleid door de oude wegenstructuur, die nog in de ruimtelijke opbouw ervaren kan worden. Aan de zuidzijde van de binnenstad vormt de groene stadsrand nog altijd een kenmerkend stadsbeeld, met het kasteelpark en de open ruimte ruimte tussen de bebouwing en de Lekdijk c.q. het Amsterdam-Rijnkanaal.

Huidige stedenbouwkundige structuur

Door de excentrische ontwikkeling vanuit de binnenstad, in noordelijke en westelijke richting, zijn in Wijk bij Duurstede een reeks 'schillen' rondom de oude kern ontstaan. Het geheel wordt samengebonden door de infrastructuur en de groenstructuur. In de eerste schil is bebouwing van 1900 tot 1960 te vinden, inclusief een aantal stedelijke voorzieningen. De tweede schil wordt gevormd door woonwijken uit drie verschillende perioden; van 1970 tot 1975, van 1975 tot 1980 en van 1980 tot 1990. De derde schil bestaat uit de nieuwste uitbreidingen vanaf de jaren '90, inclusief het bedrijventerrein Broekweg/Langshaven.

De eerste schil (de woonwijken Frankenhof en De Engk) uit de eerste helft van de 20e eeuw kent een gefragmenteerde opbouw, doordat delen in de loop van de tijd organisch zijn gegroeid (Zandweg, Hoogstraat) en andere delen kort na de oorlog planmatig zijn gebouwd. In zowel functioneel opzicht als uit oogpunt van ruimtelijke kwaliteit is er sprake van veroudering of 'slijtage' van gebouwen en functies. Dit vraagt plaatselijk om stedelijke vernieuwing.

De wijken in de tweede schil (De Horden, De Heul en De Noorderwaard-noord) worden gekenmerkt door een sterk planmatige opbouw, waarin de woongebieden zijn gescheiden van de groengebieden, zoals het centrale stadspark in De Horden en de buurtcentra. Deze scheiding van functies was kenmerkend voor de stedenbouw in de jaren '60-'80.

In de derde schil ligt de wijk De Geer en het bedrijventerrein Broekweg/Langshaven langs het Amsterdam-Rijnkanaal. Dit bedrijventerrein is ontstaan aan het begin van de jaren '70, later uitgebreid met Langshaven en Broekweg Noord. Aan de zuidelijke stadsrand ligt het sportpark Mariënhoeve West. Daarnaast is het gebied nog deels in gebruik als agrarisch gebied (fruitteelt). Deze locatie ligt aan het water, nabij de binnenstad.

bron: Structuurvisie Wijk bij Duurstede 2020
(bewerking Bureau Nieuwe Gracht)

COTHEN

Historische ontwikkeling

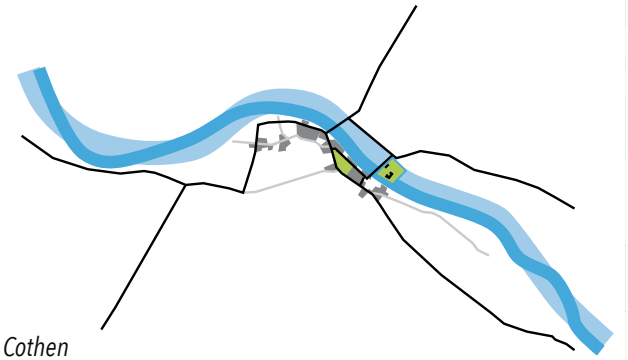
Vanaf midden 10e eeuw ontstaat ter hoogte van Cothen een kleine agrarische nederzetting op een stroomrug van de Kromme Rijn. Hier ontstaat de eerste bewoning van het latere kerkdorp Cothen. De vroegst bekende vermelding van Cothen dateert van 1126. De naam Cothen betekende in deze periode zoveel als 'kleine huizen' ('Kote' = kleine woning).

Cothen kreeg in de 12e eeuw een gebedshuis aan de brink, dat viel onder de kerk van Doorn. De kerk werd later verzelfstandigd met een eigen parochie. Rondom de kerk ontstond een geringe concentratie niet-agrarische bebouwing. Cothen groeide verder uit als brinkdorp. Rondom de brink heeft de bebouwing zich verder verdicht binnen het bestaande bebouwingspatroon.

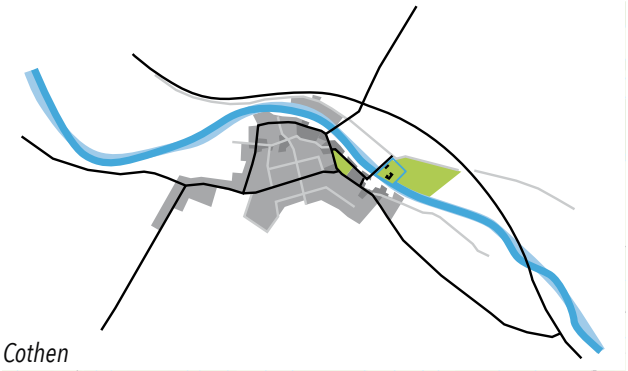
Ten noordwesten van Cothen ligt Rhijnestein, een woontoren die aan de rechteroever van de Kromme Rijn staat, op een rechthoekig omgracht terrein. Vanaf de Middeleeuwen kent Rhijnestein een rijk verleden waarin delen van het complex verscheidene malen werden neergehaald en opnieuw opgebouwd als versterkt 'huis' of kasteel. Samen met andere kastelen en versterkte 'huizen' - zoals Walenburg, Sandenburg, Lunenburg, Hindersteyn, Weerdestein, Sterkenburg en de Natewisch - vormt Rhijnestein een soort middeleeuws verdedigingssysteem aan de noordzijde van de Rijn.

In Cothen heeft nauwelijks uitbreiding plaatsgevonden tot aan het begin van de 20e eeuw. Daarna is het dorp flink gegroeid. Het overgrote deel van Cothen bestaat derhalve uit bebouwing van de laatste 100 jaar. Na de bouw van de Rooms-katholieke kerk in 1905 vond via lintbebouwing eerst verdichting plaats tussen de kerk en de oude brink. Deze bebouwing bevindt zich aan de linten van het dorp bij de Dorpsstraat, Kerkweg en Hinkerstraat. De historische lintbebouwing volgt de gebogen lijnen van het landschap.

Halverwege de twintigste eeuw werden de eerste uitbreidingsplannen opgesteld. Vanwege de ligging aan de Kromme Rijn en de aanwezigheid van het landgoed Rhijnestein en de provinciale weg (N229) aan de noordrand van de dorpskern, is het dorp richting het zuiden en zuidoosten uitgebreid. De uitbreidingswijken zijn uitgebreid tot aan de Rijnsloot.

Cothen (1850-1960)

Cothen (1960-1990)

Huidige stedenbouwkundige structuur

De huidige hoofdstructuur van Cothen wordt gevormd door de Dorpstraat en Kerkweg, die parallel aan de Kromme Rijn lopen. De rivier vormt in Cothen een bijna verscholen onderdeel van de hoofdstructuur, die slechts op enkele plekken zichtbaar is. In het dorp zijn een aantal bijzondere patronen en plekken aan te wijzen die bijdragen aan de identiteit van de kern. Dit zijn plekken waar de relatie tussen stedenbouwkundige structuren en landschappelijke patronen ervaarbaar is. Voorbeelden hiervan zijn de brink met de boomgaard, de driesprong kruisingen, de kromming in de wegen en de snijpunten van de hoofdstructuur met de Kromme Rijn. De latere dorpsuitbreidingen van Cothen hebben een minder uitgesproken identiteit en zijn gebouwd zonder een duidelijke relatie met het onderliggende landschap.

Het bedrijventerrein in de kern is verouderd en slechts door de kern bereikbaar. Bovendien verstoort het de relatie met het landschap. De mogelijkheden voor verplaatsing van bedrijvigheid vanuit de kern worden verkend. Dat biedt wellicht kansen voor woningbouw op de vrijkomende locatie.

Cothen (1990-2020)

LANGBROEK

Historische ontwikkeling

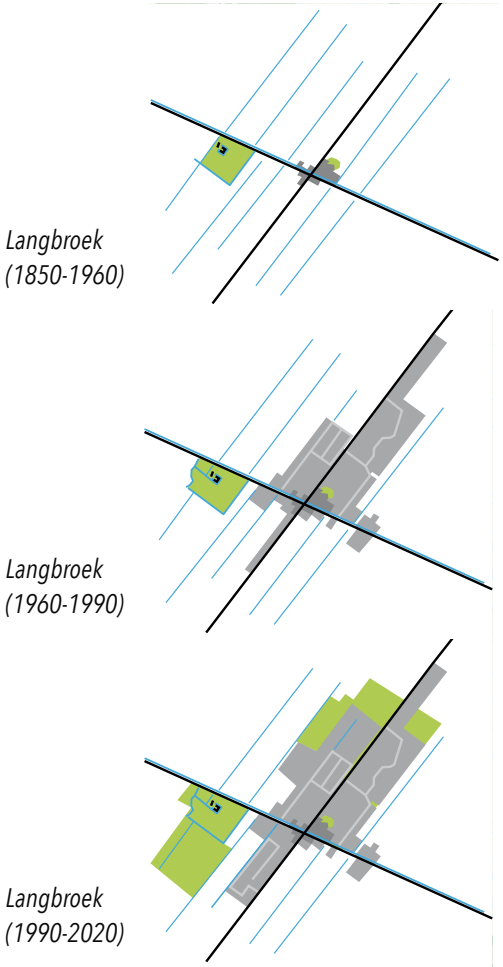
Langbroek was tot aan de 12e eeuw niet geschikt voor bewoning omdat het gebied te nat was, de naam duidt dit ook aan: een broek is een moerasachtig gebied. Pas na de afdamming van de Kromme Rijn in 1122 werd dit gebied in cultuur genomen. Onder kerkelijke leiding werd het grootste deel van Langbroek tot aan de 14e eeuw ontgonnen. De Langbroekerwetering was de belangrijkste manier om het gebied te ontwateren. De ontginning van het gebied gebeurde vervolgens in smalle en langwerpige percelen, 'zogenaamde copes'. In dit gebied hebben de copes een afmeting van gemiddeld 55 x 1.250 meter. Zo ontstond het kenmerkende slagenlandschap van het Langbroekerweteringgebied.

De kern Langbroek is ontstaan op de kruising van Langbroekerwetering met de weg naar Cothen en Doorn (de huidige N227). Hier ontstond de dorpskern rondom de kerk met zijn karakteristieke brink. Verdichting van de bebouwing vond vervolgens plaats langs de Cother-, Doornse- en Wijkerweg. Hier werden voornamelijk arbeiderswoningen gebouwd. Aan de oostzijde van de Cotherweg werden deze woningen in de jaren dertig van de vorige eeuw weer afgebroken in verband met de verbreding van de weg. Om aan de woningvraag en de vraag naar bedrijfsterrein te kunnen voldoen hebben vanaf de jaren '50 enkele dorpsuitbreidingen plaatsgevonden. De uitbreidingen liggen rondom het kruispunt en volgen de structuur van het slagenlandschap.

Huidige stedenbouwkundige structuur

De kern Langbroek is klein en bestaat grofweg uit drie bebouwde kwadranten rondom de kruising van de N227 en Langbroekerdijk. Het vierde kwadrant is open en biedt uitzicht en ruimte. De bebouwing richt zich hier naar buiten. Door de ontwikkeling van de kern rond het kruispunt van twee doorgaande wegen vormt de N227 een barrière in het dorp, die zorgt voor een harde doorsnijding in de kern.

Beide doorgaande wegen hebben elk een duidelijk eigen karakter. De N227 is een regionale ontsluitingsroute met woningen aan parallelwegen met laanbeplanting. De Langbroekerdijk is een historische ontginningsas met karakteristieke vrijstaande woningen aan de wetering. De belangrijkste openbare ruimte van Langbroek is de Brink met de hieraan gelegen bebouwing als historisch en architectonisch waardevol beeld. Aan de westzijde is de kern grotendeels ingepakt met het landgoed Lunenburg en boomgaarden.

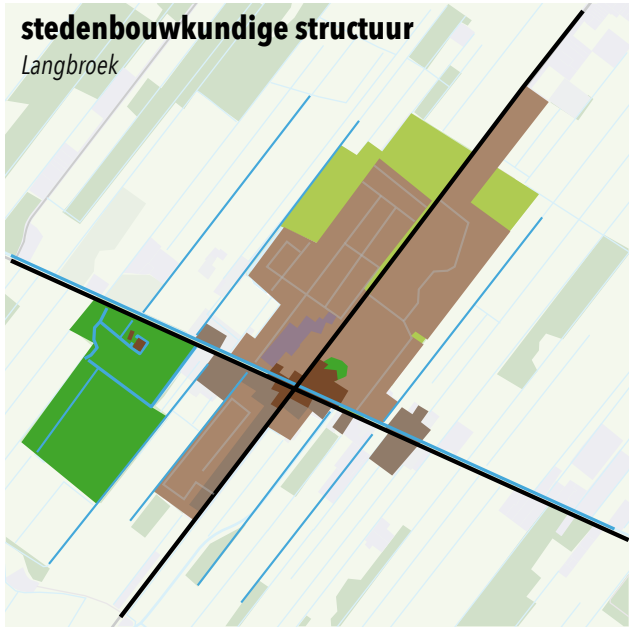

Langbroek (1850-1960)

Langbroek (1960-1990)

Langbroek (1990-2020)

historische bebouwingsstructuur
naoorlogse stadsuitbreidingen
bedrijventerrein

OPGAVEN STEDENBOUW

Versterken van de stedenbouwkundige structuur

- Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen (uitbreidingslocaties) voortbouwen op de historisch gegroeide structuur van de Wijkse kernen.
- Bij de ontwikkeling van nieuwe bouwlocaties in bestaande wijken (inbreidingslocaties) dient aandacht te zijn voor een zorgvuldige aansluiting op de huidige en historische stedenbouwkundige structuur van de wijk.
- Versterken van de historische relatie tussen de Wijkse binnenstad, de haven en de rivier de Lek en Nederrijn.

Concrete opgaven

- De inrichting en het beeld van het rivierfront van Wijk bij Duurstede kunnen sterk worden verbeterd. Wijk bij Duurstede wil een levendig stadsfront aan de rivier ontwikkelen.
- Stedelijke vernieuwing vormt met name in de oudere stadswijken in de schil rond de binnenstad van Wijk bij Duurstede een opgave.
- Afronden van de derde schil van Wijk bij Duurstede.
- Verkennen van de mogelijkheden tot verplaatsing van bedrijvigheid uit de dorpskern van Cothen.
- Verkennen van de mogelijkheden tot verplaatsing van bedrijvigheid uit de dorpskern van Langbroek.
- Visie ontwikkelen op de kernrandzones van de kernen: de overgangen van de stad en dorpen naar het landelijk gebied. Uitgangspunt daarbij is om de huidige ruimtelijke kwaliteit van deze randzones te behouden of vergroten. Dit vraagt om lokaal maatwerk.

VERKEER EN PARKEREN

GEMOTORISEERD VERKEER

Bereikbaarheid

Als gevolg van de geïsoleerde ligging zijn de kernen in de gemeente Wijk bij Duurstede voor wat betreft de bereikbaarheid voor een belangrijk deel aangewezen op het regionale wegennet. De gemeente wordt ontsloten door de N229 richting Bunnik/ Utrecht/A12 en door de N227 naar Doorn. De rivier vormt een fysieke barrière richting het zuiden (o.a. Tiel en Culemborg). Een veerpont verbindt Wijk bij Duurstede met de overzijde.

Autobezit

Het autobezit is in de gemeente relatief hoog. Ongeveer 85% van het personenvervoer gaat per auto. In het totaal is het voertuigenpark tussen 2000 en 2016 met 28% toegenomen (bron: GVVP 2019-2034). Het aantal inwoners is in dezelfde periode slechts met 1,3% toegenomen, waardoor de conclusie getrokken kan worden dat het aantal auto's per huishouden is toegenomen. Het aantal voertuigen binnen de gemeente is in werkelijkheid hoger, omdat in deze cijfers het aantal leaseauto's niet is meegenomen. Deze staan namelijk geregistreerd in de plaats waar het leasebedrijf gevestigd is.

Hoofdwegenstructuur

De hoofdwegenstructuur in de kernen en het buitengebied is onderverdeeld in gebiedsontsluitingswegen en erftoegangswegen. Doorgaand verkeer wordt binnen de bebouwde kom zoveel mogelijk gebundeld over de gebieds-ontsluitingswegen. De gebiedsontsluitingswegen zijn gericht op het ontsluiten van de woongebieden binnen de kernen, kennen een 50 of 70 km-regime en hebben vrijliggende fietspaden. Alle wegen in de woonwijken, de erftoegangswegen, zijn op een sobere, maar doelmatige wijze ingericht tot 30 km-zones. Deze zones zijn gericht op verblijven en menging van verkeerssoorten.

Op de hoofdwegenstructuur van Wijk bij Duurstede leveren de verkeersintensiteiten met name op de Korte Singel problemen op. Deze wegen zijn in de huidige structuur essentieel in de bereikbaarheid van de binnenstad. In verband met de leefbaarheid en veiligheid zouden deze wegen zo mogelijk moeten worden ontzien, zonder dat de directe bereikbaarheid van de binnenstad in het gedrang komt. Bij voorkeur dient extern doorgaand en binnenstad bezoekend verkeer daarbij buiten de kern om te worden geleid.

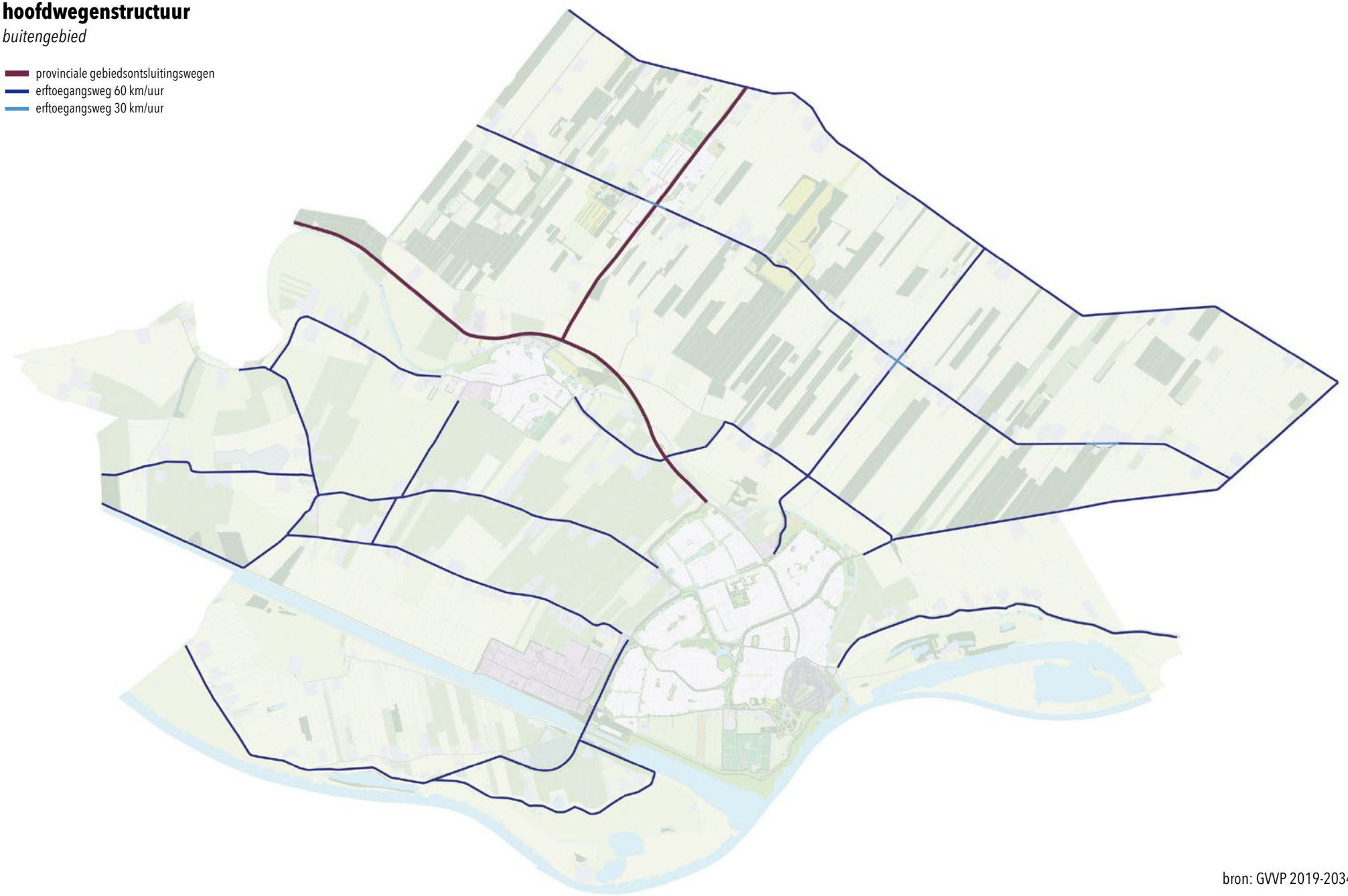
verkeersintensiteiten op provinciale wegen

Deze kaart geeft de verkeersintensiteiten weer op de provinciale wegen in de regio. Het gaat om de hoeveelheid verkeer in beide richtingen op een weekdag. Voor de gemeente Wijk bij Duurstede vallen vooral de intensiteiten op de N229 op. En dan in het bijzonder in de aansluiting op de kern Wijk bij Duurstede (bijna 15.000 voertuigen per etmaal) en de A12 (bijna 17.500 voertuigen per etmaal) (Bron: Atlas provincie Utrecht).

hoofdwegenstructuur

buitengebied

- provinciale gebiedsontsluitingswegen
- erftoegangsweg 60 km/uur
- erftoegangsweg 30 km/uur

bron: GVVP 2019-2034

Het dorp Cothen heeft slechts één toegangsweg vanaf de provinciale weg N229 en ligt daardoor vrij geïsoleerd. Bovendien dient het auto- en vrachtverkeer richting het bedrijventerrein nu door de dorpskern heen te rijden. De Dorpsstraat en de Willem Alexanderweg zijn belangrijke 30 km-wegen met een gebiedsontsluitende functie. De woongebieden daaromheen sluiten hierop aan met woonstraten.

Dwars door de kern van Langbroek lopen de N227 en de Langbroekerdijk. De woningen aan de N227 worden nagenoeg allemaal ontsloten vanaf de parallelwegen aan weerszijden van de N227. De woningen aan de Langbroekerdijk hebben een directe ontsluiting op deze weg, al dan niet via een brug over de wetering. De overige straten in Langbroek zijn allemaal woonstraten. Deze woonstraten passen bij het kleinschalige karakter van de woonbuurten, met uitzondering van de Margrietlaan ter hoogte van de bedrijven.

Knelpunteninventarisatie onder bewoners

In 2017 is een knelpunteninventarisatie uitgevoerd onder de inwoners van Wijk bij Duurstede. Daarbij springen de knelpunten op kruispunten van de gebiedsontsluitingswegen eruit. Dit betreft met name het oversteken van de kruising door fietsers en automobilisten. Het kruispunt met het hoogste aantal meldingen is de rotonde De Geer.

In Langbroek vormt de fietsoversteek van de Langbroekerdijk en Cotherweg een knelpunt. In de woonwijken (30 km-zones) spitst het aantal melding zich vooral toe op parkeren. Met name het tekort aan parkeerplaatsen wordt genoemd, maar ook fout parkeren. Daarnaast zijn er diverse meldingen gemaakt over te hard rijden in 30 km-zones.

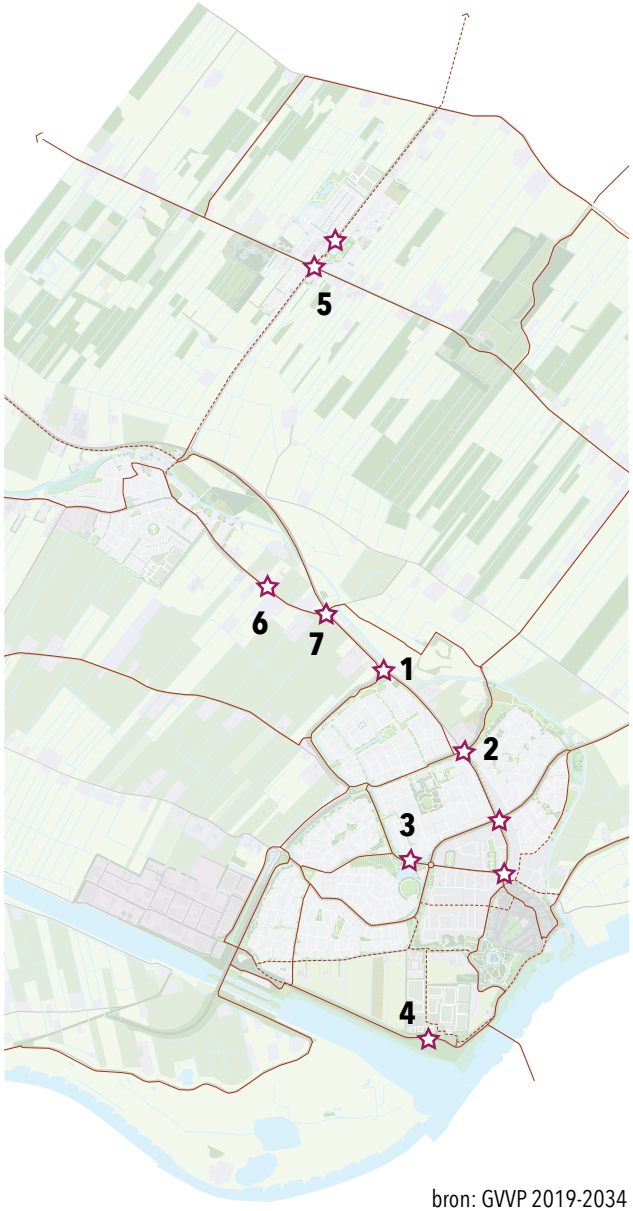

hoofdwegenstructuur
Wijk bij Duurstede

bron: GVVP 2019-2034

bron: GVVP 2019-2034

knelpunten hoofdwegenstructuur
Wijk bij Duurstede

bron: GVVP 2019-2034

knelpunten fietsroutenetwerk
Wijk bij Duurstede, Cothen en Langbroek

In het algemeen worden in heel de gemeente zebrapaden als onveilig ervaren. Mensen geven aan dat automobilisten slecht voorrang. En alle fietspaden langs de gebiedsontsluitingswegen worden in twee richtingen bereden. Dit wordt gevaarlijk gevonden.

Specifiek zijn verder de volgende knelpunten benoemd (zie kaarten voor de ligging van de locaties):

Rotonde de Geer (1): De capaciteit van de rotonde is niet voldoende om in de ochtendspits en de avondspits het verkeer te verwerken. Fietsverkeer verstoort de doorstroming. Het oversteken van de Geerweg bij de rotonde wordt als problematisch ervaren. Scholieren verzamelen dicht bij de oversteek en steken plots over. Dit wordt door automobilisten als gevaarlijk ervaren.

Rotonde Remus (2): Fietspaden rond de rotonde liggen ver van de rotonde af. Hierdoor is er slecht zicht op fietsers (NB. De gewenste wijzigingen zijn eind 2019 reeds gerealiseerd).

Boterslootweg (3): Langs de Boterslootweg mist zowel een tweede fietspad als een voetpad tussen de Karolingersweg en de rotonde Hordenweg.

Lekdijk Oost (4): Langs de Lekdijk Oost mist een veilig fietspad en een voetpad tussen het Verlengde Euvenpad en het veer.

Oversteek Langbroekerdijk, Langbroek (5): Het oversteken over de Cotherweg wordt als gevaarlijk ervaren.

Groenewoudseweg, Cothen (6): Het fietspad langs de Groenewoudseweg is veel te smal voor tweerichtingsfietsverkeer met voetgangers, bromfietsen en elektrische fietsen.

Oversteek provinciale weg N229 - Groenewoudseweg (7): Deze oversteek kan worden verbeterd voor fietsers en voetgangers. Dit zorgt voor een veilige verbinding tussen de parkeerplaats bij het Toeristisch Overstap Punt (Horeca, Kromme Rijn en kanoverhuur) en Cothen (Kersenmuseum, Landwinkel).

(*) De overige sterren op de kaart zijn voormalige knelpunten die de laatste jaren zijn aangepakt.

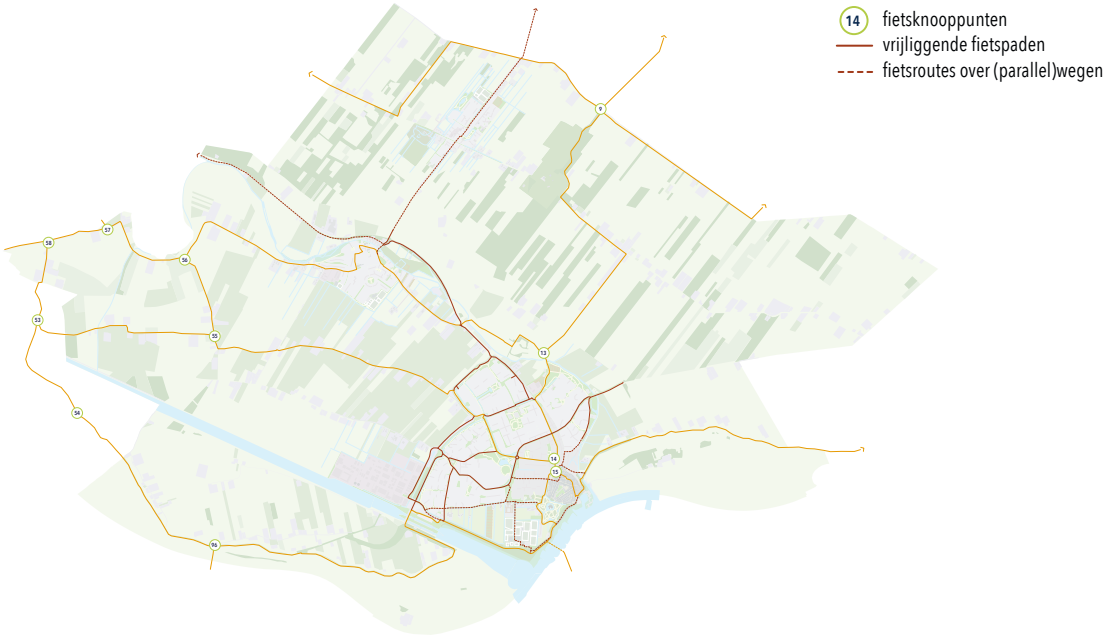
FIETSERS

De fiets is een belangrijk vervoermiddel in de gemeente. Van alle verplaatsingen wordt zo'n kwart gedaan met de fiets. Bij verplaatsingen onder de 7,5 kilometer wordt binnen de gemeente in 38% van alle gevallen gebruik gemaakt van de fiets. De onderlinge fietsafstand tussen de drie Wijkse kernen bedraagt gemiddeld zo'n 2 tot 5 km. Via het fietsroutenetwerk zijn de drie kernen in Wijk bij Duurstede ook goed verbonden met de belangrijkste bestemmingen in de omliggende gemeenten. Zo zijn vanuit de binnenstad van Wijk bij Duurstede o.a. de NS-stations in Culemborg (11 km, met pont), Driebergen-Zeist (15 km), Bunnik (16 km), Houten-Castellum (16 km) en Houten (18 km) per fiets bereikbaar. Ook enkele verder weg gelegen bestemmingen, zoals het Utrecht Science Park (19 km) en de binnenstad van Utrecht (22 km), liggen nog altijd op fietsafstand. Zeker nu de laatste jaren het gebruik van de e-bike een grote vlucht heeft genomen.

Met de speed pedelec, een elektrische fiets die een snelheid van 45 km/uur kan halen, zijn verder weg gelegen bestemmingen nog beter per fiets bereikbaar geworden. Deze nieuwe, snellere fietsen stellen wel andere eisen aan de fietsinfrastructuur. Om die reden wil de gemeente hogesnelheidsfietspaden richting stations Houten, Bunnik en Driebergen-Zeist verkennen.

VOETGANGERS

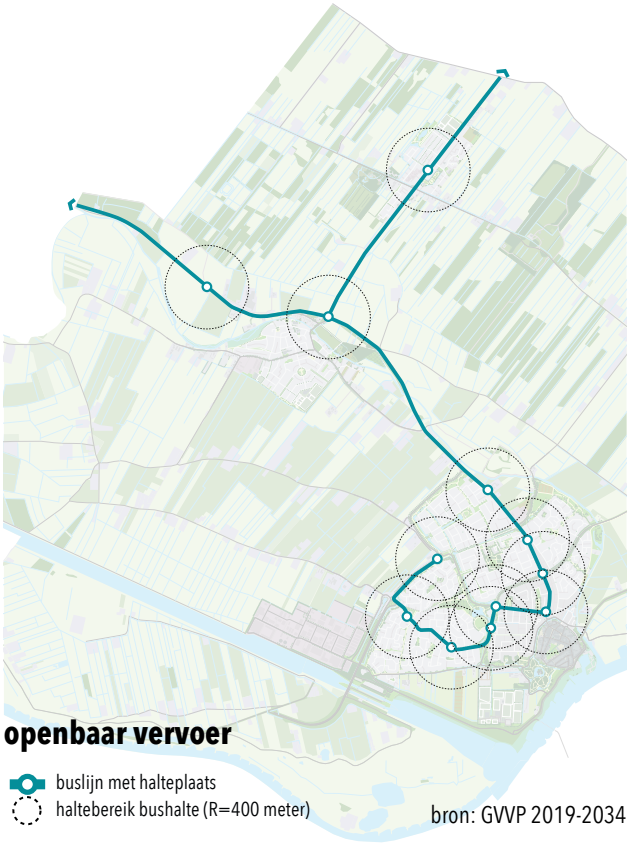
De voetganger heeft een belangrijke rol in het vervoersysteem. Veel van de verplaatsingen beginnen en eindigen te voet. In de huidige situatie ontbreken echter nogal eens voorzieningen voor voetgangers. Sommige straten hebben bijvoorbeeld geen trottoirs.

bron: GVVP 2019-2034

OPENBAAR VERVOER

Het openbaar vervoer is een belangrijke schakel in het vervoersysteem van de gemeente. Mensen die vanwege leeftijd of handicap het regulier OV niet kunnen gebruiken, kunnen gebruik maken van collectief vraagafhankelijke vervoersvoorzieningen zoals Regiotaxi of Valys. Daarnaast zijn er aanvullende 'last-mile'-oplossingen beschikbaar, zoals bijvoorbeeld de Wijkse Dienst.

bron: GVVP 2019-2034

OPGAVEN VERKEER

Fietsers en voetgangers

- Fiets, ov en deelmobiliteit verbeteren om de druk op de wegen te kunnen verminderen.
- Stimuleren van fietsgebruik binnen de kernen en over lange afstanden a.d.h.v. goed onderhouden, veilige wandel- en fietspaden, langs interessante routes. Netwerk waar nodig uitbreiden.
- Het creëren van een veilige en comfortabele fietsomgeving. Wegen met gemengd verkeer nog meer vanuit de veiligheid van de fietser inrichten: vrijliggende fietspaden aanleggen, terugdringen hoeveelheid autoverkeer en het terugdringen van de snelheid.
- Verbeteren fietsparkeergelegenheid nabij bushaltes en binnenstad.
- Langs alle gebiedsontsluitingswegen waar dat nodig is aan beide zijden een obstakelvrij trottoir van voldoende breedte realiseren en in de 30 km-zones minimaal aan één zijde.
- Verbeteren van de relatie tussen stedelijk gebied en buitengebied voor wandelaars en fietsers. Waar mogelijk meekoppelen bij ruimtelijke ontwikkelingen in de kernrandzones.
- De zichtbaarheid van voetgangersoversteekplaatsen verbeteren door het beter aanlichten hiervan.
- Concrete opgaven:

    - Onderzoek naar de wenselijkheid en haalbaarheid van een turborotonde met fietstunnel bij De Geer.
    - De mogelijkheden van hogesnelheidsfietspaden verkennen richting: stations Houten (langs het Amsterdam-Rijnkanaal), Bunnik, Driebergen en Doorn-Amersfoort.
    - Aantakking van de gemeente Wijk bij Duurstede op het snelfietspad tussen Utrecht Science Park en Veenendaal.
    - Een vrijliggend fietspad realiseren van Wijk bij Duurstede naar Leersum.
    - Verbeteren van de veiligheid van de oversteek van de N229 ter hoogte van de Groenewoudseweg.

Openbaar vervoer

- Een vlot en comfortabel openbaar vervoer, met voldoende capaciteit en frequentie.
- Het creëren van een stedelijk en gemixt woon-werkmilieu rondom bushaltes, om zo het landschap te ontlasten en het mobiliteitssysteem optimaal te benutten.

Autoverkeer

- Buiten de kernen dienen verkeersmaatregelen bij te dragen aan een betere doorstroming van het autoverkeer vanuit de drie Wijkse kernen richting de A12. Daarbij gaat het met name om maatregelen aan de N229.
- Initiatieven steunen richting het Rijk voor verbetering van de doorstroming van de A12, o.a. door een betere aansluiting van de N229 op de A12.
- De N229 en de N227 zo min mogelijk belasten - vooral tijdens de ochtend- en de avondspits - door zwaarder in te zetten op andere modaliteiten.
- Kruispunt N227 bij Doorn verbeteren.
- Extern doorgaand autoverkeer en binnenstad bezoekend verkeer in Wijk bij Duurstede bewegen om buiten de kern om te gaan. Hiervoor zijn verschillende opties in beeld, zoals het aanpassen van de bewegwijzering.
- Onderzoek naar haalbaarheid en verkeerskundige consequenties van een verbinding Hordenweg-Lekdijk Oost in relatie tot het terugdringen van het verkeer op de Korte Singel.

Veiligheid wegen buitengebied

- Toewerken naar een veilig en goed samenspel tussen landbouwverkeer en overige verkeersdeelnemers.
- Een (fiets)veilig en werkbaar buitengebied met een minimum aan sluipverkeer.

Algemeen

- Geluidoverlast van mobiliteit reduceren, barrières opheffen en nieuwe verbindingen maken op drukke plekken rondom het stedelijk gebied.
- De nabijheid verbeteren van plekken die fysiek wel dicht bij het stedelijk kerngebied liggen, maar waar één van de modaliteiten ondermaats is.

WONEN

In de gemeente Wijk bij Duurstede wonen bijna 24.000 mensen. Deze inwoners zijn verdeeld over de stad Wijk bij Duurstede (17.690 inwoners) en de dorpen Cothen (2.835 inwoners) en Langbroek (1.700 inwoners). In buurtschappen en verspreid in het buitengebied wonen zo'n 1.700 mensen (bron: CBS, 2023).

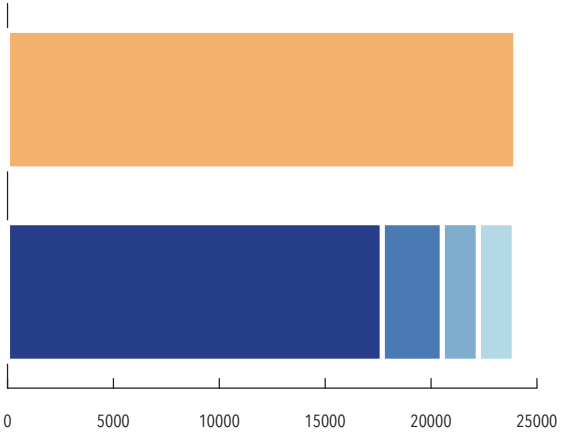
Naar verwachting groeit het inwoneraantal van de gemeente de komende jaren heel licht (0,2% tot 2040). De bevolkingsgroei blijft achter bij de landelijke trend die een groei van 6% laat zien tot 2040 en daarna pas stagneert (bron: CBS).

De gemiddelde woningbezetting zal in de toekomst verder afnemen. Deze was in 2020 in de gemeente 2,37. De verwachting is dat de bezettingsgraad per woning in 2030 zal dalen naar 2,31 en in 2035 zelfs 2,29 zal bedragen. Bevolkingsgroei en 'verdunning' leiden samen tot een groei van het aantal huishoudens. Als gevolg van deze trends zal de woningbehoefte onverminderd groot blijven (bron Woonvisie 2021).

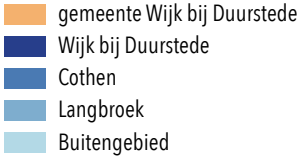
Een echte woongemeente

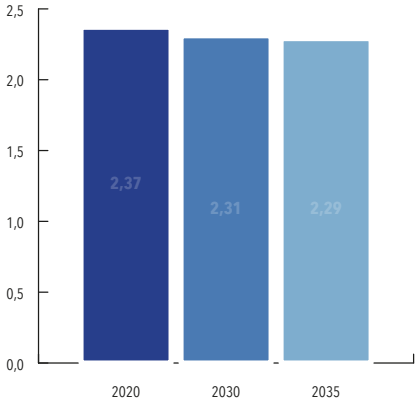
Mensen wonen graag in de gemeente Wijk bij Duurstede. De mooie, groene, landelijke omgeving, een sfeervolle binnenstad en de nabijheid van Utrecht maakt de gemeente aantrekkelijk als vestigingsplaats. De gemeente Wijk bij Duurstede is in de basis dan ook een echte woongemeente en inwoners waarderen die kwaliteit ook.

Het sterke accent op wonen maakt dat Wijk bij Duurstede minder sterk is als werkgemeente. De consequentie hiervan is dat een groot deel van de inwoners de gemeente 's ochtends verlaat om naar hun werk te reizen en 's avonds weer terugkeert. Met name in de laatste 10 jaar is het aantal arbeidsplaatsen in de gemeente wel flink toegenomen, waardoor de woon-werkbalans is verbeterd.

aantal inwoners en verdeling over de kernen

gemiddelde woningbezetting 2020 - 2035

Vergrijzing en ontgroening

In 2020 was 21% van de Wijkse bevolking 65 jaar of ouder. In de periode tot 2030 en daarna neemt het aantal oudere inwoners in de gemeente naar verwachting sterk toe, tot 27% in 2030. Deze vergrijzing is in Wijk bij Duurstede groter dan in andere gemeenten in de regio ZuidOost-Utrecht. Dit heeft te maken met het feit dat Wijk bij Duurstede in de jaren '70 en '80 in de vorige eeuw een groeikern was. Na 2030 vlakt de toename van het aantal ouderen wat af (28% in 2040) en volgt de gemeente de regionale en landelijke trend. Ook bij het aandeel 80-plussers is in de periode tot 2030 sprake van een forse toename, van 4% in 2020 naar 7% in 2030. Bij deze groep zet de stijging ook na 2030 door, tot 10% in 2040 (bron: Woonvisie 2021 - 2030).

Als gevolg van rijksbeleid blijven kwetsbare inwoners bovendien langer thuis wonen. Dat heeft gevolgen voor de behoefte aan zorg(voorzieningen) en de woningvoorraad. Vergrijzing vraagt om andere typen woningen. Er komt meer vraag naar levensloopbestendig bouwen, bouwen voor families (meergeneratiewoningen), kangoeroe-woningen, woonzorgconcepten, woonhofjes, enz.

Jongvolwassenen trekken per saldo weg uit de gemeente. Het gaat dan om de groep tussen 20 en 25 jaar, maar dit geldt ook voor de groep tussen 15 en 20 jaar. Deze groepen vertrekken omdat het lastig voor ze is om een woning te vinden. Maar ook voor studie of werk trekken zij naar elders.

WONINGVOORRAAD

Gemeente Wijk bij Duurstede

In Wijk bij Duurstede staan in totaal 10.107 woningen (CBS, 2023). De wijken en buurten binnen de gemeente zijn in verschillende bouwperiodes gerealiseerd en hebben hierdoor een gevarieerde uitstraling. De opbouw van de woningvoorraad is qua woningtypen echter weinig gedifferentieerd. Bijna 82% van alle woningen in de gemeente bestaat uit eengezinswoningen (2021).

Dit wijkt sterk af van het landelijk gemiddelde in Nederland (64%). In de gemeente Wijk bij Duurstede zijn verhoudingsgewijs meer koopwoningen (70%) en minder huurwoningen (30%) te vinden dan landelijk (respectievelijk 57% en 43%). Het aantal goedkopere woningen is ondervertegenwoordigd, duurdere woningen komen meer voor (bron: Woonvisie 2021 - 2030). De gemiddelde WOZ-waarde in de gemeente Wijk bij Duurstede is €279.000,-. Dat bedrag ligt lager dan in de omliggende buurgemeenten (Houten: €351.000,- / Bunnik: €382.000,- / Utrechtse Heuvelrug: €375.000,-) (bron: CBS, 2023).

Kern Wijk bij Duurstede

De woningvoorraad in de kern Wijk bij Duurstede bestaat uit circa 7.650 woningen. De gemiddelde WOZ-waarde is €279.000,-. Van alle woningen is 80% een eengezinswoning. 69% van de woningen in de kern Wijk bij Duurstede is een koopwoning (bron: CBS, 2023).

Cothen

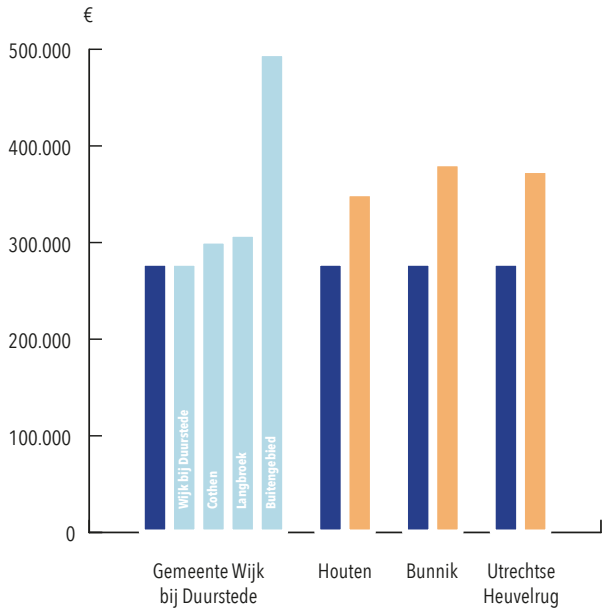
In Cothen staan circa 1.150 woningen. Hiervan bedraagt het aandeel eengezinswoningen maar liefst 92%. Circa 70% van de woningen in Cothen is een koopwoning. De WOZ-waarde bedraagt gemiddeld €302.000,- (bron: CBS, 2023).

Langbroek

In Langbroek staan circa 670 woningen. De woningen in Langbroek passen bij het landelijke karakter van het dorp. Dat wil zeggen veel vrijstaande en twee-onder-één-kapwoningen. In totaal bedraagt het aantal gezinswoningen in Langbroek 92%. Het merendeel van de woningen is een koopwoning (70%). De WOZ-waarde bedraagt gemiddeld €309.000,- (bron: CBS, 2023).

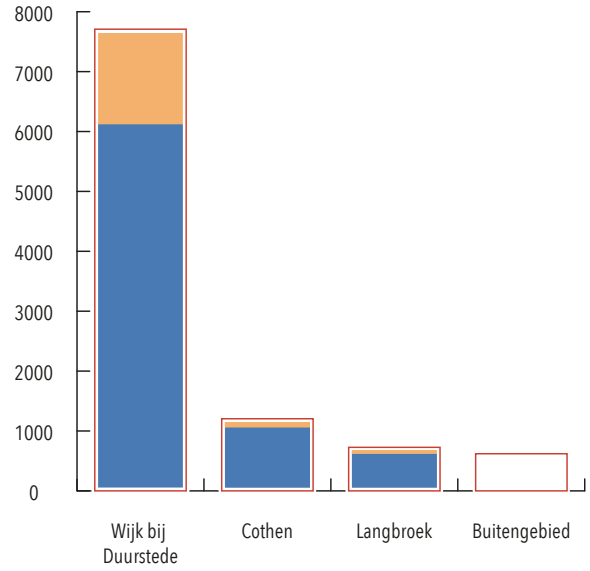
Buitengebied

In het buitengebied van de gemeente staan ongeveer 620 woningen. Het CBS onderscheidt drie gebieden, rondom de drie Wijkse kernen. De gemiddelde WOZ-waarde van de woningen binnen deze gebieden ligt een stuk hoger dan binnen de kernen en varieert tussen €463.000,- en €529.000,-.

gemiddelde WOZ-waarde

gemeente Wijk bij Duurstede
deelgebieden gemeente Wijk bij Duurstede
omliggende buurgemeenten

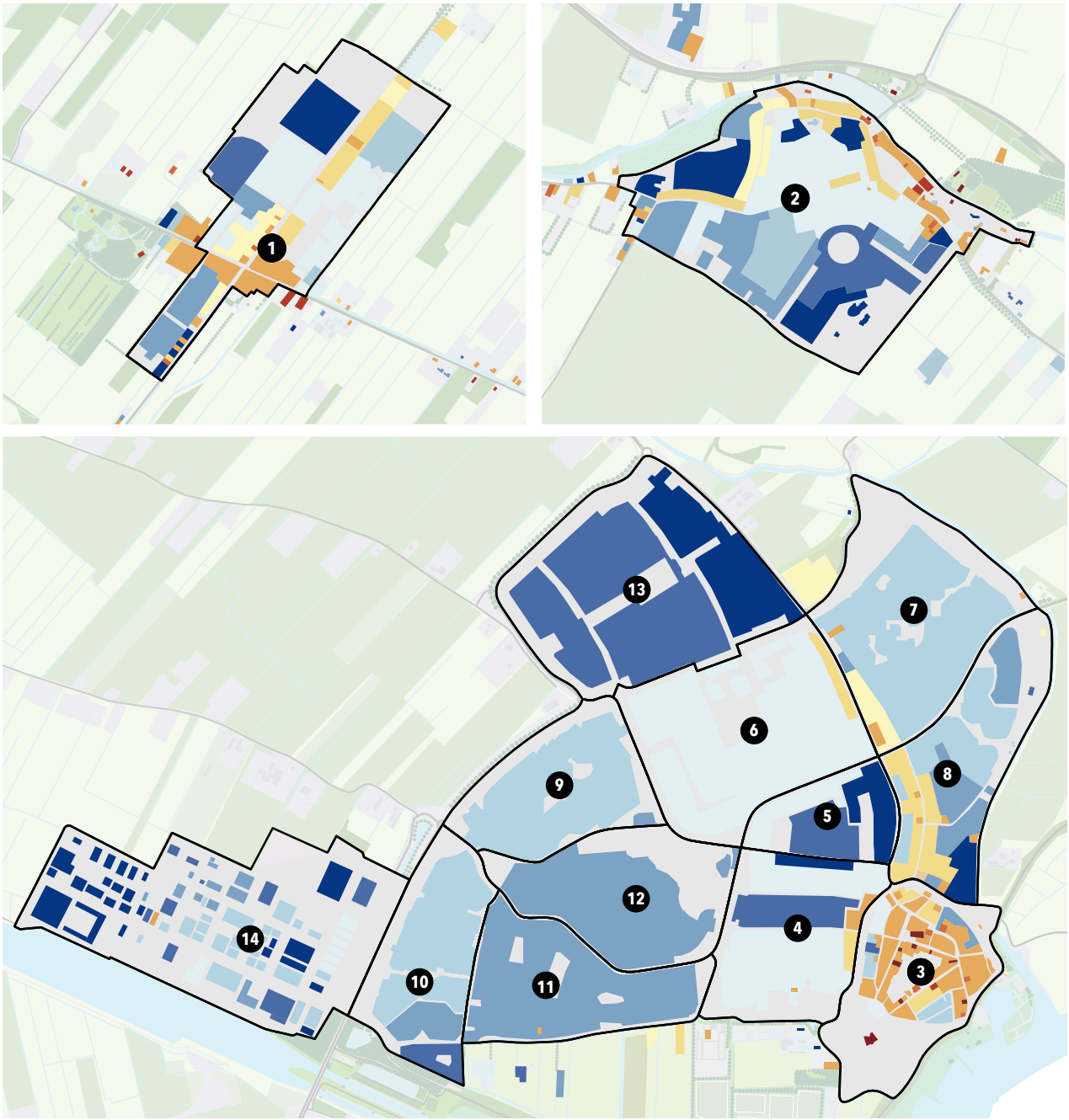

woningtypen per kern

aantal woningen
eengezinswoningen
overig

WONINGBEHOEFTE

De behoefte aan nieuwe woningen in de gemeente is groot. In de periode 2023 - 2033 wil de gemeente zo'n 1.250 woningen bouwen, vooral grenzend aan Wijk bij Duurstede. De Geer III is daarbij als de belangrijkste bouwlocatie aangewezen. Deze vraag wordt veroorzaakt door de groei van het aantal huishoudens en het inlopen van het bestaande woningtekort. Rijk en provincie hanteren als uitgangspunt dat de benodigde plancapaciteit zo'n 130% van de behoefte moet zijn (bron: Woonvisie 2021 - 2030).

Het aantal eengezinswoningen is groter dan het aantal gezinnen in de gemeente. Er zijn daarom meer woningen nodig voor een- en tweepersoonshuishoudens, zodat deze huishoudens niet in eengezinswoningen hoeven te blijven wonen. Naast de huishoudensverdunning (waarbij er steeds meer 1- en 2-persoonshuishoudens komen) is er sprake van vergrijzing, waardoor een steeds groter wordende groep ouderen in de toekomst zorg nodig zal hebben. De gemeente wil ook voor die groep passende woonruimte aan kunnen bieden.

woningvoorraad en bouwperiodes

- < 1800
- 1800 - 1850
- 1850 - 1900
- 1900 - 1930
- 1930 - 1945
- 1945 - 1960
- 1960 - 1975
- 1975 - 1985
- 1985 - 1995
- 1995 - 2005
- > 2005

Kernen, wijken en buurten

1. Langbroek
2. Cothen
3. Binnenstad
4. De Engk
5. Frankenhof
6. De Heul
7. Noorderwaard Noord
8. Noorderwaard Zuid
9. De Horden Stenen en Ovens
10. De Horden Rivieren
11. De Horden Schepen
12. De Horden Parckwijk
13. De Geer
14. Bedrijventerrein Broekweg / Langshaven

bron: Interactieve kaart van alle gebouwen in Nederland
(bewerking Bureau Nieuwe Gracht)

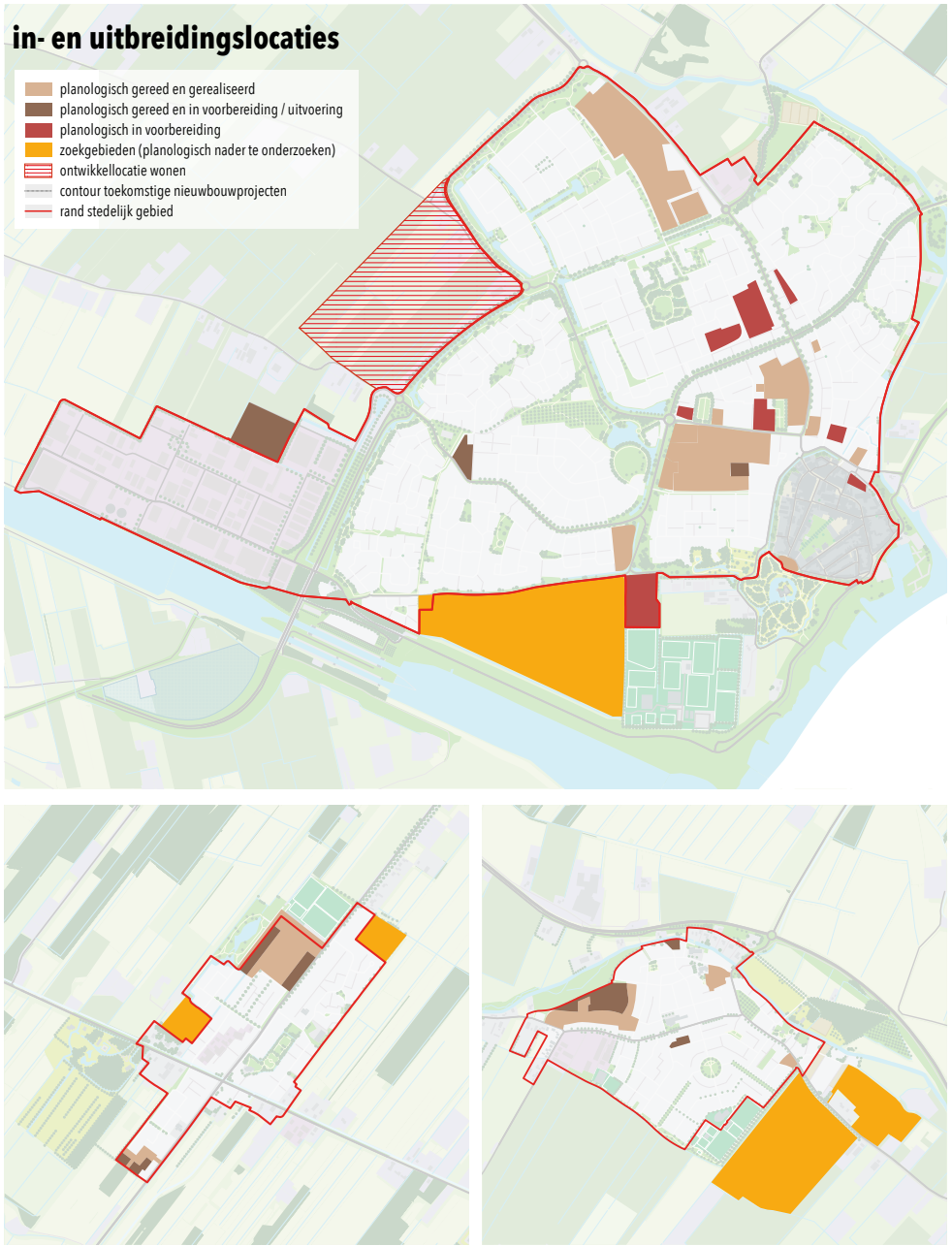
Rekening houdend met deze ontwikkelingen, kiest de gemeente er voor om een woongemeente te zijn waar alle generaties zich thuis voelen. Wijk bij Duurstede is een "woongemeente voor generaties" (zie bijlage 1: Toekomstblik, 2017).

Regionale woningbouwopgave

Naast de eigen, lokale woningbehoefte is er een grote regionale vraag naar woningen. Onderzoeken wijzen uit dat er in de Utrechtse regio U16 tot 2040 behoefte is aan ruim 104.000 nieuwe woningen (bron: Locatieonderzoek Woningbouw Regio Utrecht). De gemeente Wijk bij Duurstede kan - als lid van de U10 en als onderdeel van de metropoolregio Utrecht - haar bijdrage leveren aan het oplossen van dit vraagstuk. Daarbij gaat het erom of en hoeveel van de regionale behoefte aan woningen kan worden ingepast binnen én buiten de rode contouren.

IN- EN UITBREIDINGSLOCATIES

De woningbouwbehoefte van de gemeente overstijgt de inbreidingsmogelijkheden binnen de kernen. Als de gemeente Wijk bij Duurstede alleen kan inbreiden en geen ruimte krijgt buiten de rode contour, dan kan de gemeente dus niet voldoen aan de lokale woningbouwbehoefte. De gemeente is daarom op zoek naar uitbreidingsmogelijkheden in alle drie de kernen. Daarbij ligt de focus op De Geer III aan de rand van Wijk bij Duurstede. De uitbreidingslocatie zal zich vooral richten op kleinere huishoudens en gecombineerde huishoudens van meer generaties. Er zal dan ook een diversiteit aan woningtypen worden geboden met een relatief klein oppervlak: appartementen, tiny houses en allerhande woningen voor de ouder wordende Wijkse samenleving. Dit betekent dat er in de beoogde nieuwe woonwijk dus vooral ouderen (55-70 jaar) en jongeren (20-35 jaar) komen te wonen.

bron: Onderzoek 1.000 extra woningen in Wijk bij Duurstede / Wijk bij Duurstede 2021 (bewerking Bureau Nieuwe Gracht)

OPGAVEN WONEN

Woningbouwopgave: aantallen

- De gemeente Wijk bij Duurstede wil zeker 1.250 woningen bouwen in de periode tot 2033 (inbreiding en uitbreiding).
- De harde en zachte plancapaciteit is niet toereikend t.o.v. de behoefte: inzetten op zo veel mogelijk uitvoeren van bestaande woningbouwplannen en het toevoegen van meer realiseerbare (harde) plannen.
- Het bestuur van de gemeente Wijk bij Duurstede zet daarbij in op het mogelijk maken van het realiseren van circa 1.000 woningen in De Geer III.
- Opgave voor woningbouw in Cothen-oost. Ook in Langbroek wordt gezocht naar ruimte voor woningbouw. Elke kern mag van de provincie Utrecht sowieso 50 woningen bouwen.

Woningbouwopgave: aansluiten op de vraag

- Woningen moeten in type en prijs aansluiten op de vraag en in de buurt van goed bereikbare arbeidsplaatsen en voorzieningen liggen.
- Bijdrage aan regionale woningbouwopgave in Utrechtse regio. Dit kan o.a. door de doorstroming op gang te brengen door nieuwbouw van woningen voor kleine huishoudens, waardoor eengezinswoningen in de bestaande woningvoorraad vrijkomen.
- Er moeten woningen gerealiseerd worden voor jongeren en starters, ook op de huurmarkt: er is te weinig aanbod en er is nauwelijks mogelijkheid tot instroom door lange wachtduur. Zo houden we jongeren langer in de gemeente.
- Vooral betaalbare woningen voor kleine huishoudens bouwen (jong en oud) en andere leegstaande en/of vrijkomende gebouwen transformeren naar woonruimte voor kleine huishoudens.
- Elke nieuwe woningbouwontwikkeling moet tenminste uit 35% sociale huurwoningen bestaan. Daarnaast worden met initiatiefnemers aanvullende afspraken gemaakt over het aandeel betaalbare huur en betaalbare koop. Op het moment dat de Wet inzake versterking regie Volkshuisvesting in werking treedt is het uitgangspunt dat 2/3 van de nieuwbouw in het betaalbare segment valt (30% van alle nieuwbouwwoningen per jaar, waarvan 20% sociale huur en 10% sociale koop).
- Realiseren van nieuwbouw in de middeldure huur- en goedkope en middeldure koopsector om de doorstroming op de woningmarkt te bevorderen.
- Het voor ouderen realiseren van gelijkvloerse, levensloopbestendige woningen en begeleiding van ouderen met een verhuiswens (doorstroming).
- Woonzorgvoorzieningen op de Wijkse behoefte baseren (geen grote complexen voor vermogende ouderen van elders in het buitengebied).
- Huisvesting van kwetsbare inwoners in de buurt van voorzieningen realiseren.
- De gemeente wil De Geer III ontwikkelen tot een gezonde, gevarieerde, duurzame, levendige, inclusieve en autoluwe woonwijk.
- Onderzoek naar mogelijkheden voor het toevoegen van lintwoningen en flexwoningen in het landelijk gebied.

Aanpassen bestaande woningvoorraad

- In de bestaande woningvoorraad moeten aanpassingen gedaan worden om de woningen te verduurzamen en ze geschikt te maken voor kleinere huishoudens (ouderen en jongeren).

Identiteit en natuurinclusief

- Nieuwe woongebieden krijgen een identiteit welke het verleden en de toekomst weerspiegelt. Zo dient nieuwbouw in Cothen en Langbroek aan te sluiten bij de karakteristieken van het dorp.
- Woon- en werklocaties worden natuurinclusief. Dat geldt zowel voor de openbare ruimte als de bebouwing.

WERKEN EN ECONOMIE

De beroepsbevolking binnen de gemeente is sterk gericht op de arbeidsmarkt van de regio Utrecht. Onze werkzame beroepsbevolking heeft een omvang van circa 9.200 personen (CBS, 2019). Van de Wijkse werkzame beroepsbevolking werkt circa 37% in de gemeente zelf, de overige 63% van de beroepsbevolking werkt elders. Wat de arbeidsmarkt van Wijk bij Duurstede verder bijzonder maakt, is dat 70% van de banen in de gemeente ingevuld wordt door Wijkenaren. In de gemeente Wijk bij Duurstede is 33% praktijkgeschoold, 22% is theoretisch geschoold (ter vergelijking: in Utrecht is 26% praktijkgeschoold, 37% is theoretisch geschoold) (bron:Staat van Utrecht). Het werkloosheidspercentage in de gemeente (2,8%) ligt structureel onder het provinciale (3,4%) en landelijke percentage. (CBS, 2023)

BEDRIJVENTERREINEN

Versterking van de werkgelegenheid vormt een belangrijke opgave voor de toekomst van de gemeente. De gemeente Wijk bij Duurstede heeft in haar Economisch Programma de ambitie vastgelegd om de bedrijvigheid en werkgelegehied te laten groeien. De gemeente doet dit door actief in te zetten op het ruimtelijk faciliteren van lokale bedrijven. De terreinen in de gemeente bieden ontwikkelingsmogelijkheden voor bedrijvigheid in vooral handel, industrie en techniek tot aan dienstverlening en bedrijvigheid die gebruik maakt van vervoer over water. Vanuit de gemeente wordt de (door)ontwikkeling van de eigen bedrijventerreinen ondersteund en worden nieuwe bedrijven verwelkomd, waarbij het beleid er primair op is gericht om de economie en werkgelegenheid lokaal te bevorderen.

Wijk bij Duurstede

Het bedrijventerrein Broekweg/Langshaven in Wijk bij Duurstede heeft een gemengd karakter. Het bedrijventerrein heeft een totale oppervlakte van 48 hectare (bruto). Het bestaat uit de deelgebieden Broekweg (circa 35 hectare), Langshaven (circa 10 hectare) en Broekweg Noord (circa 3 hectare). Op dit moment is bijna alle grond uitgegeven. De gemeente is in overleg met de provincie over de uitgifte van nieuwe hectares bedrijventerrein. De bedrijvigheid op het terrein is divers. Er zijn circa 150 bedrijven gevestigd met in totaal circa 1.400 werkzame personen (PAR, 2023).

Op Broekweg zijn bedrijven gevestigd in de milieucategorie 1 tot en met 3. Het is een gemengd terrein met een variatie aan bedrijvigheid. Broekweg-Noord is een kwalitatief hoogwaardig bedrijventerrein. Op Langshaven zitten bedrijven in de milieucategorie 1 tot en met 4. Dit houdt in dat ook de wat zwaardere industriële bedrijven zich hier kunnen vestigen. Langshaven heeft een openbare kade langs het Amsterdam-Rijnkanaal waar bedrijven kunnen laden en lossen.

Cothen

In Cothen ligt aan de zuidrand van het dorp een bedrijventerrein van circa 3,6 ha. Een transformatie van dit bedrijventerrein in Cothen is mogelijk wanneer de zittende bedrijven, deels of geheel, verplaatst kunnen worden naar een andere geschikte werklocatie binnen de gemeente (bijvoorbeeld Broekweg/Langshaven). Langs de N229 zou mogelijk nog ruimte geboden kunnen worden aan de bedrijfsverplaatsing van het bedrijf Van Vliet Duurzaamhout. Daarmee is dan een extra ruimtevraag gemoeid.

Langbroek

In Langbroek is een aantal lokaal gebonden bedrijven gevestigd, die vaak al van oudsher in het dorp zijn gevestigd. Aan de Margrietlaan is een bedrijfslocatie ontstaan in een tijd dat de zelfstandige gemeente de behoefte had aan een terrein voor de in het dorp gevestigde bedrijven. Inmiddels is het dorp rond dit terrein heen gegroeid, waardoor de bedrijven geen optimale ontwikkelingsmogelijkheid hebben en er vanuit milieuopzichten bezien een matige relatie tussen wonen en bedrijventerrein is ontstaan: bedrijven en wonen zitten elkaar als het ware in de weg.

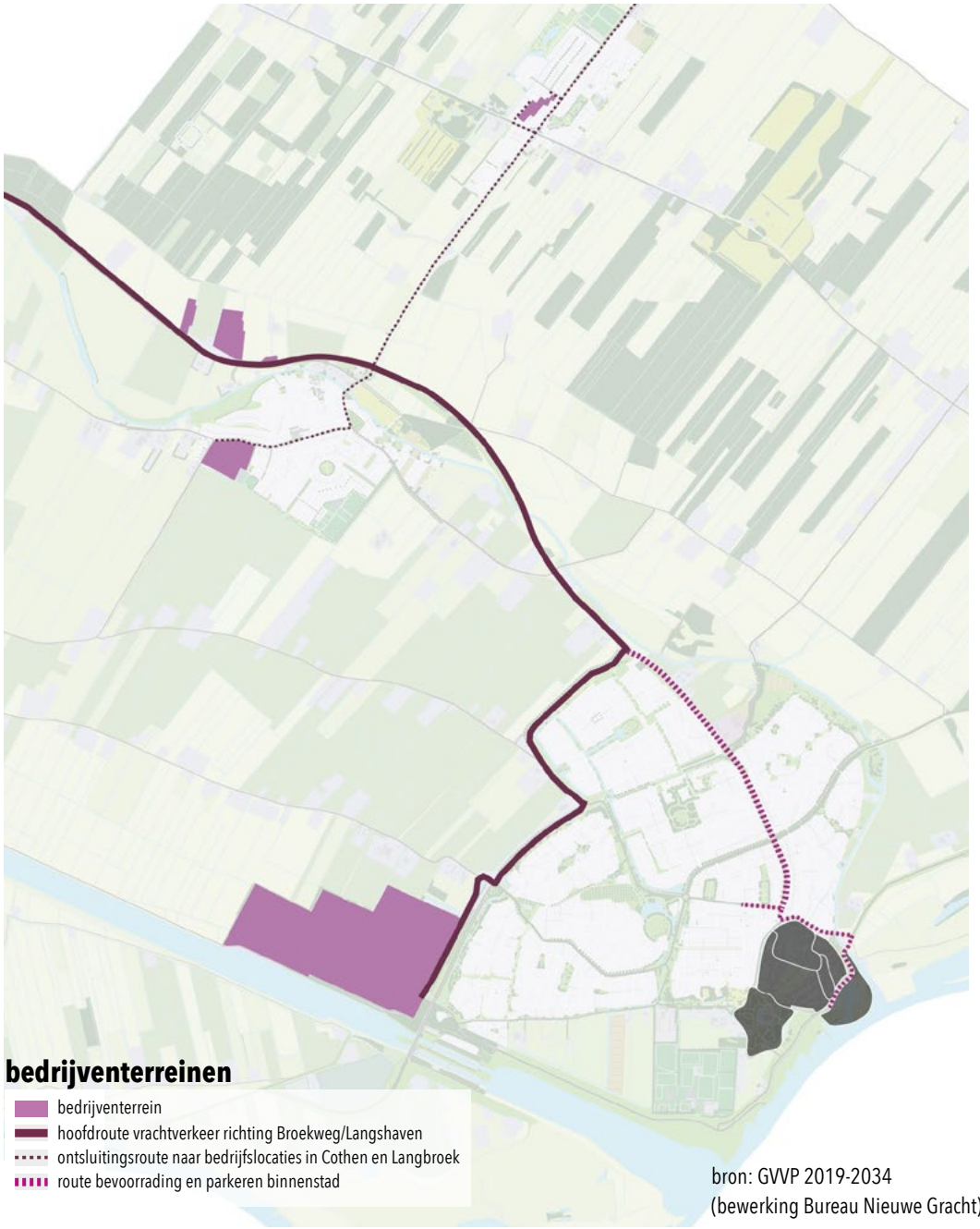
Vraag en aanbod

Het bedrijventerrein Broekweg-Langshaven herbergt vele MKB-ondernemers die belangrijk zijn voor de economie en werkgelegenheid van Wijk bij Duurstede. Het terrein is schoon, heel en veilig en de ondernemers vinden het er prettig ondernemen. Het vastgoed op het terrein is van goede kwaliteit en er is een mix van bedrijvigheid. De ruimtevraag vanuit het bedrijfsleven overtreft het nog beschikbare aanbod. De gemeentekavels zijn volledig uitgegeven en het aanbod van bedrijfsruimte vanuit particuliere aanbod is beperkt. Dit heeft als (nadelig) gevolg dat bedrijven die willen groeien en uitbreiden niet snel passende ruimte vinden. Op het bedrijventerrein is zichtbaar dat (verouderde) panden die op de markt komen (voor huur of koop) vaak worden opgeknapt en snel in gebruik worden genomen. De leegstand en verloedering op het terrein is hierdoor beperkt.

Voor veel segmenten zit de bedrijfshuisvestingsmarkt in de gemeente zo goed als op slot. Dit brengt het risico met zich mee dat ruimtevragende bedrijven de gemeente kunnen verlaten. Daar staat tegenover dat ook in de regio sprake is van krapte waardoor het aantal geschikte alternatieven voor bedrijven die 'vertrekbereid' zijn beperkt is.

Nieuwe ontwikkelingen

De huidige Provinciale Omgevingsvisie voorziet in realisatie en uitgifte van bedrijventerrein Broekweg Noord. Het gaat daarbij om zo'n 8 hectare. Deze uitbreiding is in de praktijk nagenoeg geheel door opties en claims van de gemeentewerf en milieustraat ingevuld. In verdere ontwikkelingen is (voorlopig) nog niet voorzien.

bron: GVVP 2019-2034
(bewerking Bureau Nieuwe Gracht)

KANTOREN

De gemeente heeft geen specifieke kantorenlocatie en de behoefte van het bedrijfsleven aan grotere zelfstandige kantoorgebouwen is beperkt. Kantoorruimtes zijn veelal onderdeel van bedrijfsgebouwen op het bedrijventerrein. Kleinere MKB-bedrijven vinden hun plek in kantoorruimtes in de binnenstad en op diverse plekken in onze de gemeente (bijvoorbeeld in het bedrijfsverzamelgebouw Koetshuis in Langbroek).

OPGAVEN WERKEN EN ECONOMIE

Economisch perspectief

- Het behouden en verder ontwikkelen van een robuuste lokale economie die zorgt voor welvaart en werkgelegenheid en daarmee leefbaarheid, levendigheid en vitaliteit.
- Creëren van ontwikkelperspectief voor het Wijkse bedrijfsleven door o.a. arbeidsplaatsen te creëren voor alle opleidingsniveaus.
- Stimuleren van werkgelegenheid in de kernen, waarmee tevens de woon-werk pendel richting Utrecht kan worden verminderd.

Ruimte voor nieuwe bedrijvigheid

- Faciliteren van ruimtevraag van het lokale bedrijfsleven door uitgifte en ontwikkeling van nieuwe kavels. Het bieden van plek voor nieuwe bedrijven als die van meerwaarde zijn voor Wijkse Economie
- Periodiek vraag en aanbod op bestaande terreinen en toekomstige bedrijventerrein-programmering integraal in kaart brengen.
- Ruimte creëren voor menging van wonen en werken in de woonwijken.
- Faciliteer en stimuleer herstructurering van incourant vastgoed.
- Van Vliet Duurzaamhout heeft de wens uitgesproken om het bedrijf (2,5 ha) naar een locatie langs de N229 te verplaatsen.
- Verplaatsing van de gemeentewerf in Wijk bij Duurstede naar bedrijventerrein Broekweg-Noord.
- Behoefte aan een visie op doorgroeiende niet-agrarische bedrijvigheid in het buitengebied.

Bereikbaarheid

- Voor het economisch functioneren van de bedrijventerreinen is een goede bereikbaarheid en doorstroming op het wegennet essentieel, zowel op de gebiedsontsluitingswegen binnen de bebouwde kom als daarbuiten.

Ruimtelijke kwaliteit en natuurinclusief

- Versterken ruimtelijke kwaliteit Broekweg/ Langshaven, deels d.m.v. revitalisering door gemeente en deels door private investeringen in kavels en panden.
- Woon- en werklocaties worden natuurinclusief. Dat geldt zowel voor de openbare ruimte als de bebouwing.

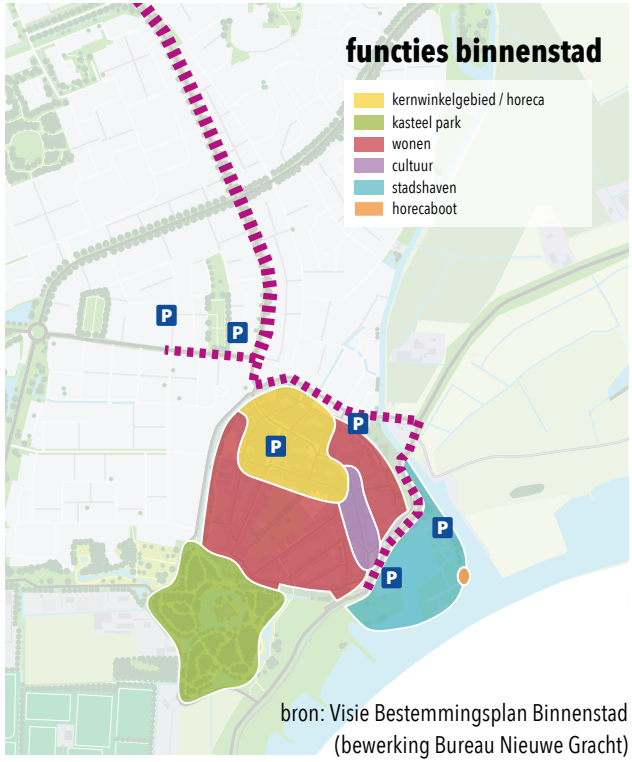
WINKELS EN HORECA

De gemeente vindt het belangrijk dat er een aantrekkelijk en toekomstbestendig voorzieningenaanbod is voor haar inwoners. Een aantrekkelijke binnenstad en goed functionerende buurtwinkelcentra zijn daarbij onontbeerlijk. De gemeente heeft echter beperkte mogelijkheden en middelen om de detailhandel te sturen. Het belangrijkste instrument is het omgevingsplan. Daarin bepaalt de gemeente waar en in welke omvang detailhandel mogelijk is. De gemeente Wijk bij Duurstede is zich daarbij bewust van de veranderende marktomstandigheden en factoren als vergrijzing en internetwinkelen die allen hun weerslag hebben op de detailhandel. De gemeente wil zich samen met winkeliers/ondernemers, vastgoedeigenaren en consumenten inspannen om de detailhandelsstructuur aantrekkelijk en toekomstbestendig te maken.

BINNENSTAD

De cultuurhistorische binnenstad van Wijk bij Duurstede is bij uitstek de bruisende en vitale plek voor winkels, horeca, evenementen. De historische sfeer biedt uniciteit waar het prettig verblijven is. De uitstraling van de binnenstad is een markant beeldmerk en zorgt voor naamsbekendheid van de gemeente in de regio en daar buiten. Verder is de binnenstad sterk in beweging, waarbij vooral wordt ingezet op het nog aantrekkelijker maken van het verblijfsklimaat voor bezoekers van binnen en buiten de gemeente.

Het noordelijk deel van de binnenstad maakt deel uit van het kernwinkelgebied, en heeft een gemengd stedelijk gebruik, waaronder detailhandel en horeca. De Markt is het levendige hart van de binnenstad met naast winkels ook enkele horecabedrijven met terras en op woensdagochtend de warenmarkt. De verbinding tussen het kernwinkelgebied en de rivier wordt gevormd door de Oeverstraat en heeft onder meer culturele functies. Een groot deel van de zuidelijke binnenstad is toch vooral een woongebied. Even buiten de binnenstad ligt het kasteelpark.

bron: Visie Bestemmingsplan Binnenstad (bewerking Bureau Nieuwe Gracht)

In Wijk bij Duurstede is geen sprake van grote winkelleegstand. Op het peilmoment (maart 2021) stonden er in de gemeente Wijk bij Duurstede 9 winkelpanden leeg. Daarmee kwam het leegstandspercentage op 4,7%. Dat was lager dan het Nederlandse gemiddelde (6,7%) (KSO, Locatus 2021). Inmiddels daalt de leegstand door de aantrekkende economie.

Om de positie van de binnenstad te versterken is het essentieel om de levendigheid en de vitaliteit te versterken. Recreatie, toerisme en stadspromotie bieden kansen. De opgave is ook om tegemoet te komen aan veranderende consumentenwensen en de behoefte aan afwisseling, verrassing en levendigheid in het straatbeeld. De bezoekers van elders geven hoge scores en verblijven veel langer in de binnenstad dan de eigen inwoners (tot wel vier uur). Maar het aantal bezoekers is nog niet zo groot. Recente gegevens over de horeca geven aan dat deze sector landelijk de laatste jaren een groei doormaakt en dat deze lijn zich lijkt voort te zetten. Dit alles ondersteunt het beleid van de gemeente om meer in te zetten op recreatie en toerisme in de Wijkse binnenstad.

Het centrumgebied rond de markt vormt het kernwinkelgebied (Veldpoortstraat-Markt-Maleborduurstraat-westelijk deel Peperstraat). Het doel is daar de bezoekersaantrekkende functies als detailhandel/winkels en horeca te versterken en een aantrekkelijke route te realiseren van de haven en kade naar het centrum (via de Oeverstraat). Bij de vaststelling van de Visie Bestemmingsplan Binnenstad (2017) en het daaruit voortvloeiende bestemmingsplan Binnenstad (2018) is vastgelegd dat er in de Oeverstraat ruimere mogelijkheden zijn voor detailhandel en winkelondersteunende horeca. Op plekken waar winkels niet bijdragen aan een sterk winkelcentrum (omgeving Walplantsoen en zuidelijk deel Veldpoortstraat) zijn consumentgerichte commerciële functies (detailhandel) niet toegestaan.

Parkeren binnenstad

Uit de gemeenschap komen regelmatig meldingen over tekorten aan parkeerplaatsen in en rond de binnenstad. Zowel vanuit de binnenstad als de omliggende woongebieden, van de middenstand, bezoekers en bewoners. Voor alle functies in de binnenstad dient parkeergelegenheid te zijn. Zowel voor wonen, werken als recreëren. Maar er mag geen overcapaciteit ontstaan, waarbij veel openbare ruimte voor alleen maar pieken wordt gebruikt. In een nog op te stellen Parkeernota Binnenstad wordt de parkeerproblematiek van de binnenstad en de schil daaromheen nader in kaart gebracht en uitgewerkt.

BUURTWINKELS EN SUPERMARKTEN

Wijk bij Duurstede

Goed functionerende buurtwinkelcentra zijn onontbeerlijk voor de inwoners van Wijk bij Duurstede. In Wijk bij Duurstede zijn in totaal vijf supermarkten: één in ieder buurtwinkelcentrum (AH De Horden en Jumbo De Heul), een AH aan de Steenstraat, een Jumbo aan de Langbroekseweg en een Lidl aan de Hoogstraat. De gemeente wil dat de detailhandelsbestemming aan de Hoogstraat verdwijnt en wil op de plek van de huidige Lidl woningbouw mogelijk maken of maatschappelijke voorzieningen. De Lidl wordt dan verplaatst naar De Heul en vergroot, waar de Jumbo vrijkomt. Het verplaatsen van de Lidl draagt bij aan het streefbeeld om vier supermarkten (i.p.v. de huidige vijf) in Wijk bij Duurstede te hebben. Dit zorgt voor een goede balans. Het voorkomt dat er een overaanbod is van winkeloppervlakte. Het Winkelcentrum De Horden is onlangs vernieuwd en er zijn nieuwe winkelruimtes en woningen toegevoegd. In het winkelcentrum De Heul is het vastgoed verouderd en daarom wordt ook gewerkt aan een grootschalige vernieuwing (zie kaart 'voorzieningen in de kernen').

Cothen

In Cothen is een Spar supermarkt gevestigd aan de Dorpsstraat. Daarnaast zijn er een bakker, een eetcafé, een cafetaria en een postagentschap. Met dit winkelaanbod kan worden voorzien in de dagelijkse behoefte van de bewoners van het dorp.

Langbroek

In Langbroek is één kleine Versmarkt. Het draagvlak van circa 1.800 inwoners in de dorpskern (en circa 700 inwoners in het omliggende buitengebied van Langbroek) is echter mager voor het behouden van winkelvoorzieningen. In het dorp is een restaurant en cafetaria.

OPGAVEN WINKELS EN HORECA

Behouden en versterken van het aanbod

- De vitaliteit en de aantrekkingskracht van het centrum van Wijk bij Duurstede sterker maken zodat het centrum voor alle gebruikers maximaal aantrekkelijk is.
- De gemeente streeft naar een sterke winkelstructuur met vier supermarkten (Steenstraat, De Horden, De Heul en locatie Langbroekseweg) in Wijk bij Duurstede. De detailhandelsbestemming (huidige Lidl) aan de Hoogstraat verdwijnt en zal transformeren naar woningbouw. Dit kunnen ook maatschappelijke voorzieningen zijn.
- Winkelcentrum De Heul wordt (her)ontwikkeld tot een nieuw en toekomstbestendig winkelcentrum.
- De gemeente blijft streven naar behoud van dagelijkse winkelvoorzieningen in de kernen Cothen en Langbroek.
- Beschikbaar stellen van ruimte voor (tijdelijke) voorzieningen, bijvoorbeeld in de vorm van een 'voorzieningenverzamelgebouw'.

Promotie en benutten van kansen

- Meer aandacht voor toerisme en citymarketing.
- De gemeente zet in op verbetering van de relatie tussen de binnenstad van Wijk bij Duurstede en het water.

Goede bereikbaarheid

- Voor het economisch functioneren van de binnenstad van Wijk bij Duurstede is een goede bereikbaarheid en voldoende aanbod van parkeerplaatsen voor auto's en fietsen essentieel.
- De bereikbaarheid van de binnenstad van Wijk bij Duurstede verbeteren door een heldere bewegwijzering, routing en parkeerstructuur. Hiertoe wordt een Parkeernota Binnenstad opgesteld.

BUITENGEBIED

In het buitengebied zijn uiteraard minder voorzieningen te vinden dan in de drie kernen. Er zijn verschillende locaties waar overnacht kan worden. Het gaat dan vooral om B&B's, die verspreid over het buitengebied liggen. Aan de oostrand van Cothen ligt een recreatiepark. Er is een restaurant langs de N229 tussen Cothen en Wijk bij Duurstede, maar verder is horeca niet of nauwelijks aanwezig in het buitengebied. Wel is er een landwinkel (De Kersenhut), een aantal theetuinen en is het op verschillende plekken mogelijk om direct bij de boer fruit te kopen. Halverwege Langbroek en Cothen ligt een brandweerkazerne.

6. WONEN EN ZORG

De inwoners van de gemeente geven aan dat het er fijn wonen is voor alle leeftijden. De aantrekkelijkheid van Wijk komt door de combinatie van het dorpsgevoel waarin men elkaar kent en voor elkaar klaar staat en het stedelijk gevoel in de binnenstad van Wijk bij Duurstede. Meedoen en elkaar ontmoeten kenmerkt de gemeente. Dit uit zich o.a. in een actief en relatief veelomvattend vrijwilligersnetwerk. Via kunst, cultuur en sport zijn veel mensen sociaal actief en is er sterke sociale cohesie.

Mensen in de gemeente regelen veel zelf, in eigen kring. Of ze gebruiken de algemene voorzieningen die beschikbaar zijn, zoals onderwijs, welzijn en sport. Dat is echter niet voor iedereen weggelegd. Niet iedereen redt het op eigen kracht. Het is daarom zinvol om actief op zoek te gaan naar kwetsbare inwoners. Op die manier kan tijdig preventie plaatsvinden of ondersteuning in gang worden gezet. Vanuit ervaring en onderzoek is veel bekend over de 'vindplaatsen' van kwetsbare inwoners.

Ten aanzien van kwetsbare inwoners heeft de gemeente een aantal wettelijke taken in de ondersteuning:

- Wmo: zorg aan huis (o.a. woningaanpassingen, hulp in het huishouden, rolstoelen, scootmobielen en andere hulpmiddelen) en begeleiding, zoals dagopvang voor inwoners met dementie of niet aangeboren hersenletsel (NAH) of chronische en ernstige psychische aandoeningen alsmede individuele begeleiding.
- Participatiewet: ondersteuning in arbeid en arbeidsmatige activiteiten.
- Jeugdwet: behandeling en ondersteuning van kinderen, jongeren tot 18 jaar.

Over het algemeen lijken kwetsbare inwoners in de gemeente het beter te redden dan gemiddeld in Nederland. De volgende cijfers illustreren dit (zie tabel, bron: CBS / waarstaatjegemeente.nl). Deze cijfers staan los van medische trajecten of behandeling.

	gemeente Wijk bij Duurstede	Neder-land	jaar
aantal inwoners (op de 1.000 inwoners) met Wmo-ondersteuning thuis	11	12	2023
percentage inwoners met jeugdhulp	13,2%	11,1%	2023 *eerste halfjaar*
percentage inwoners zonder zorg of ondersteuning vanuit gemeente	82,7%	81%	2023 *eerste halfjaar*
aantal zelfstandig wonenden 70+ (op de 1.000 inwoners)	972	952	2023 *eerste halfjaar*
aantal inwoners (op de 1.000 inwoners) met een Wlz-indicatie*	130	192	2018
percentage kinderen die in armoede opgroeien	4%	6%	2022

** Wlz geeft toegang tot opname in een verpleeghuis of een andere instelling. Dit betreft mensen met chronische, zeer ernstige aandoeningen die niet (meer) zelfstandig kunnen wonen.*

VOORZIENINGEN

Niet alleen kwetsbare inwoners, maar ook andere inwoners die zich prima redden, hebben behoefte aan voorzieningen in de kernen. Zij zullen in de praktijk vooral behoefte hebben aan voorzieningen die toegankelijk zijn en die hen helpen het dagelijks leven prettiger of gezonder te houden. Het gaat dan om sport- en cultuurvoorzieningen, een goed ingerichte openbare ruimte, de bibliotheek en welzijnsvoorzieningen. Dergelijke voorzieningen kunnen ook een bijdrage leveren aan het gezond opgroeien en ontwikkelen van kinderen en jongeren in de gemeente.

Veel dorpsbewoners hebben behoefte aan een breed aanbod van zorg- en welzijnsdiensten, maar er ontbreekt een aantal voorzieningen. Dat wordt als een gemis ervaren. Het gaat dan vooral om voorzieningen die het mogelijk maken in de eigen gemeenschap te blijven wonen, ook als mensen ouder worden. Daarom is aandacht voor dit type voorzieningen gewenst.

Maatschappelijke voorzieningen

Het welzijnswerk en de informele- en formele zorg zijn goed ontwikkeld in de stad. Welzijnsstichting Binding biedt veel activiteiten en informele ondersteuning, o.a. via het steunpunt Mantelzorg, 'Wijk helpt' en 'Wijk voor elkaar' (toeleiding van inactieven naar bijvoorbeeld begeleid vrijwilligerswerk).

De wettelijke ondersteuningstaken (Wmo, Jeugdwet) zijn wat uitvoering betreft belegd bij Loket Wijk, onderdeel van Binding. Uit onderzoeken blijkt dat het gebruik van deze voorzieningen gelijk is (Jeugdwet) of lager ligt (Wmo) dan gemiddeld in Nederland.

Vrijwilligerswerk

Een van de voordelen van vergrijzing is dat er in de gemeente Wijk bij Duurstede veel mensen zijn die vrijwilligerswerk doen. Het gaat dan vooral om jongere senioren, die actief zijn als vrijwilliger op bijvoorbeeld het gebied van sport, natuur, informele zorg en cultuur.

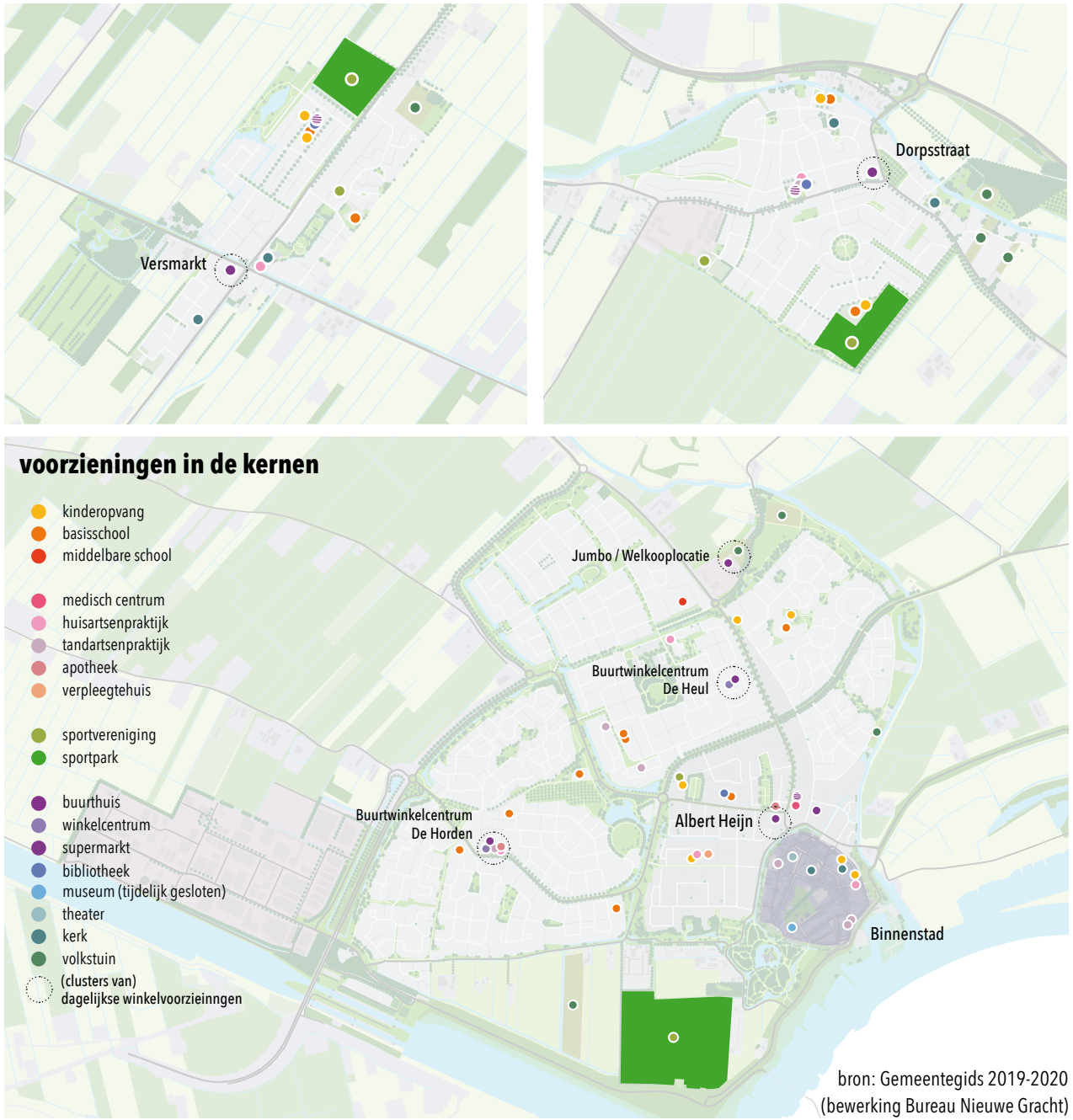
Overige voorzieningen in de kernen

De drie Wijkse kernen hebben sport-, onderwijs-, medische en sociaal-culturele voorzieningen. Maar niet alle voorzieningen zijn in alle kernen aanwezig. De kernen vullen elkaar voor bepaalde voorzieningen aan. Zo heeft de stad Wijk bij Duurstede bijvoorbeeld als hoofdkern binnen de gemeente een middelbare school (Revius). Overigens zijn niet alle voorzieningen aanwezig binnen de gemeente, daarvoor is de gemeente te klein. Er is bijvoorbeeld geen ziekenhuis of zwembad. De gemeente Wijk bij Duurstede werkt daarom samen met de buurgemeenten De Bilt, Zeist, Bunnik, Houten en Utrechtse Heuvelrug. Door de toenemende digitalisering en mobiliteit is het niet voor alle voorzieningen noodzakelijk om deze in de directe woonomgeving te hebben. Toch blijft ook de fysieke nabijheid van veel voorzieningen belangrijk voor inwoners. Dat geldt ook voor nieuwe woonwijken. In elk geval de basisvoorzieningen moeten in de nabijheid aanwezig zijn. Het gaat dan vooral om huisarts, apotheek en supermarkt.

Binnen de regio wordt steeds meer gezocht naar mogelijkheden om samen te werken en elkaar te versterken. Van oudsher is zelfredzaamheid een kracht. Tegelijkertijd zien we dat we niet alles zelf kunnen of moeten willen kunnen. De gemeente Wijk bij Duurstede kiest daarom voor "zelfbewust samenwerken" (zie bijlage 1: Toekomstblik, 2017).

Onderwijs

In Wijk bij Duurstede zijn acht basisscholen en zes kinderopvang- en BSO-locaties. Cothen en Langbroek hebben elk twee basisscholen.

bron: Gemeentegids 2019-2020
(bewerking Bureau Nieuwe Gracht)

Medische voorzieningen

In Wijk bij Duurstede zijn vier huisartspraktijken en er is een medisch centrum aan de Zandweg. In Cothen en Langbroek is eveneens een huisarts.

Sociaal-culturele voorzieningen

Er is in elke kern een vestiging van de bibliotheek. In Wijk zijn diverse buurthuizen en in Cothen en Langbroek is een dorpshuis.

Volkstuinen

Er liggen twee volkstuincomplexen met moestuintjes langs de Kromme Rijn, als onderdeel van de hoofdgroenstructuur. De overige volkstuinen liggen langs de Wal, de Mazijk, de Middelweg Oost en in Cothen en Langbroek.

ZORG IN WIJK

Toenemende vraag naar zorg

Tot nu toe is de zorgbehoefte in de gemeente relatief laag in vergelijking met de regio. Naarmate mensen ouder worden, krijgen ze meer fysieke beperkingen. Dat betekent dat nabijheid steeds belangrijker wordt en dat er grotere uitdagingen bestaan om ervoor te zorgen dat mensen in de gemeente blijven (en elkaar blijven ontmoeten).

Er is sprake van een forse vergrijzingsgolf met een grote toename van inwoners met dementie of andere vormen van kwetsbaarheid. Inwoners wonen in de toekomst langer zelfstandig thuis, ook als ze fysiek of psychisch iets mankeren. Dat is een direct gevolg van het rijksbeleid. De inrichting van de buitenruimte moet hier op aansluiten. Het gaat dan om duidelijke loop- en fietsroutes, zo min mogelijk hoogteverschillende, herkenningspunten en goede bewegwijzering. De aanwezigheid van voldoende zitgelegenheid zorgt ervoor dat mensen tussendoor even kunnen uitrusten en daardoor hun actieradius kunnen vergroten. Bewegen en sociale contacten zijn doorslaggevend om langer gezond en zelfredzaam te blijven.

Hiermee samenhangend ontstaat meer risico op overbelaste mantelzorgers, vormen van misbruik en huiselijk geweld, risico op veiligheids- en overlastincidenten en op uitsluiting. Inwoners nemen zelf onvoldoende verantwoordelijkheid voor woningaanpassingen of tijdig verhuizen.

Woningvoorraad

Het woningbestand van Wijk bij Duurstede, Cothen en Langbroek is niet toegerust op deze situatie. De sociale huursector staat sterk onder druk. De doorstroming naar opname in bijvoorbeeld een verpleeghuis stagneert a.g.v. lange wachtlijsten. Er komt in Wijk bij Duurstede nieuwe verpleeghuiscapaciteit op de voormalige squashlocatie. Maar verder stuurt het Rijk steeds sterker op thuiswonen van kwetsbare inwoners. Bijkomend knelpunt is dat er ook in de medische zorg (inclusief wijkverpleging, thuiszorg enz.) tekorten ontstaan. Binnen de gemeente worden nieuwe woningen daarom al jaren 'levensloopbestendig' gebouwd. Dat betekent vooral bredere deuren en geen drempels. Als dit gelijk bij de bouw wordt meegenomen is dit niet duurder dan standaard bouw. De gemeente gaat daarom een woonzorgvisie opstellen, met daarin integrale kaders voor wonen, welzijn en zorg.

Een geschikte en veilige woning is voor alle inwoners een basisvoorwaarde om goed te kunnen functioneren. Het gaat om een combinatie van voldoende geschikte woningen, een veilige buurt, preventie op veiligheid, en ondersteuning waar nodig.

Dit vormt voor de gemeente een belangrijke opgave, samen met maatschappelijke partners. Daarnaast komen er in de komende jaren nieuwe opgaven voor de gemeente, zoals de opvang van ex-cliënten beschermd wonen (nu nog ondergebracht bij centrumgemeente Utrecht), opvang en ondersteuning van GGZ-cliënten in de wijk en ondersteuning van dementerende inwoners en hun mantelzorgers.

Bovendien duurt het met de huidige krapte op de woningmarkt voor statushouders langer voor ze een woning aangeboden krijgen. De vluchtelingencrisis vanuit o.a. Syrië en Afghanistan zorgt voor een nieuwe instroom van mensen die hier asiel aanvragen, terwijl de beschikbare capaciteit (mede door onvoldoende uitstroom van statushouders) ontoereikend is. Hiermee raakt de asielketen verder verstopt. Het Rijk heeft daarom in november 2020 aan gemeenten gevraagd om met een plan te komen meer opvangplekken voor asielzoekers te realiseren. Vanuit de wet regie Volkshuisvesting moet de gemeente meer doen aan de huisvesting van bijzondere doelgroepen. Dit heeft tot gevolg dat 'gewone' woningzoekenden nog langer moeten wachten.

Sociaal-maatschappelijke functies

Er is behoefte aan ruimte voor sociaal-maatschappelijke functies. Het is belangrijk hierbij breed te kijken, zodat goede afwegingen worden gemaakt als zich kansen voordoen. Kansen liggen in het combineren van functies en het slim benutten van vrijkomende locaties. Er zijn bijvoorbeeld kerken die de komende jaren meer ruimte kunnen bieden aan dergelijke functies (een kerkenvisie is in de maak).

SOCIALE VEILIGHEID

Sociale veiligheid is in de hele gemeente een belangrijk aandachtspunt. Dit onderwerp speelt ten eerste in de directe woonomgeving en vraagt vooral om een zorgvuldige inrichting van de openbare ruimte. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn goede verlichting en een doordacht groenplan. Daarnaast is aandacht nodig voor het voorkomen en opheffen van achterkantsituaties. Ook langs belangrijke (recreatieve) routes is sociale veiligheid een belangrijk onderwerp. Denk aan routes van en naar school of werk. Er zijn voor de gemeente geen gegevens bekend over plekken of routes die door mensen als sociaal onveilig worden ervaren.

OPGAVEN WONEN EN ZORG

Voorzieningen en openbare ruimte

- Goede algemeen toegankelijke voorzieningen voor iedereen, ook de kwetsbare inwoners (ouderen- en jongerenwerk, vrijetijdsbesteding, sport, cultuur, welzijn, goede inrichting algemene buitenruimte, speelvoorzieningen). Vraag en aanbod centraal bij de gemeente in het oog houden.
- In beeld krijgen van ontbrekende voorzieningen en inspelen op het toenemende beroep op zorgvoorzieningen.
- Voldoende (geschikt) aanbod op het terrein van onderwijs en kinderopvang.
- Voorzieningenen (werkplekken) aanbieden voor mensen met een achterstand op de arbeidsmarkt (zorgen voor een zinvolle dagbesteding voor iedereen).
- Passende vervoersmogelijkheden voor kwetsbare inwoners (doelgroepenvervoer, leerlingenvervoer, etc.).
- Behoud van kwaliteit van het wonen, leefbaarheid buurten, gezondheid, identiteit, je thuis voelen, d.m.v. een bewuste inrichting van de openbare ruimte.
- De buitenruimte zodanig inrichten dat bewegen wordt gestimuleerd (voor jong en oud).

Huisvesting

- Opstellen van een woonzorgvisie. Dit moet ook leiden tot regionale afspraken over de verdeling van woonruimte.
- Voldoende geschikte woningen voor iedereen en een veilige woonomgeving.
- Opgave voor huisvesting van zorgdoelgroepen: intramurale plaatsen ouderensector, geclusterd extramuraal wonen, verstandelijk gehandicapten en mensen met een psychische aandoening.
- Meer opvangplekken realiseren voor asielzoekers en andere groepen.
- Terughoudend omgaan met woon-zorgcomplexen in het buitengebied: beperkt, alleen kleinschalig en zo dicht mogelijk in de buurt van voorzieningen.
- Een goede basis leggen voor levensloopbestendige buurten (buitenruimte en routes) en zo veel mogelijk levensloopbestendig bouwen.
- Het voor ouderen realiseren van gelijkvloerse, levensloopbestendige woningen en begeleiding van ouderen met een verhuiswens (doorstroming).
- Opvang van ex-cliënten beschermd wonen (nu nog ondergebracht bij centrumgemeente Utrecht), opvang en ondersteuning van GGZ-cliënten in de wijk en ondersteuning van dementerende inwoners en hun mantelzorgers.

Meedoen

- We werken aan inclusie: in een inclusieve samenleving kan iedereen meedoen en wordt niemand gediscrimineerd of uitgesloten.
- Versterken van draagkracht en voorkomen van kwetsbaarheid zodat inwoners in staat zijn om problemen het hoofd te bieden.
- Wooncomplexen voor kwetsbare inwoners alleen realiseren in de buurt van voorzieningen.

Gezamenlijkheid

- Stimuleren van (buurt)initiatieven van inwoners om elkaar te informeren, leuke dingen met elkaar te doen of elkaar te steunen.
- Samenredzaamheid binnen de gemeente behouden en vergroten.
- Ruimte voor ontmoeting bieden in elke kern om eenzaamheid tegen te gaan.

ALGEMEEN

Naast de opgaven binnen de zes thema's is ook sprake van een aantal algemene opgaven voor de gemeente Wijk bij Duurstede. Ook deze algemene opgaven zijn gebaseerd op lopend beleid. Ze hebben vooral te maken met de manier waarop we met de beschikbare ruimte omgaan:

- De vraag naar ruimte in de gemeente is groot en zal de komende jaren waarschijnlijk verder groeien. Tegelijkertijd wordt alle beschikbare ruimte binnen de gemeente op dit moment 'gebruikt'. Dat betekent dat nieuwe ontwikkelingen vrijwel altijd ten koste gaan van bestaand gebruik. De bekende manieren van groeien, vooral in woningbouw en mobiliteit, stuiten op hun grenzen. Daarom moet er op een andere manier gekeken worden naar de systemen, maar ook naar combinaties van functies.

- Waar voor wonen, energie en mobiliteit een concrete ruimtevraag is geformuleerd, is dat voor groen en landschap en het verduurzamen van de landbouw nog niet altijd het geval. Hier zal verandering in moeten komen. Het is van belang dat de ruimte voor groen, natuur, cultuurhistorie en water in kwantitatieve zin zoveel mogelijk behouden blijft en mee zal groeien met de verstedelijkingsopgave. Op deze manier kan een vitaal toekomstperspectief voor de regio worden gecreëerd.

- Daarnaast gaat klimaatverandering een grote rol spelen, ook in de gemeente Wijk bij Duurstede. De verandering van het klimaat heeft een negatieve invloed op zowel de veiligheid als de gezondheid van de mens. Onderwerpen als klimaatadaptatie, biodiversiteit, circulariteit en water zullen daarom de boventoon moeten gaan voeren in alle opgaven waar de gemeente mee te maken krijgt.

OPGAVEN

Kwaliteit van de leefomgeving

- Concrete ruimtevraag formuleren voor zowel groen en landschap als het verduurzamen van de landbouw.
- Ruimte voor groen, natuur, cultuurhistorie en water in kwantitatieve zin zoveel mogelijk behouden en mee laten groeien met de verstedelijkingsopgave.
- Transformatie en ontwikkeling doen geen afbreuk aan, maar dragen bij aan de kwaliteit van de leefomgeving, de natuur en het landschap.

Ruimtelijke ontwikkeling anders benaderen

- Op een andere manier kijken naar de systemen en combinaties van functies.
- Integreren van klimaatadaptatie, biodiversiteit, circulaire energie en water in alle opgaven en de praktische regie en haalbaarheid ervan. om de veiligheid en gezondheid van de inwoners te kunnen waarborgen.

Toekomstperspectief

- Alle kernen in de gemeente moeten een vitaal toekomstperspectief hebben.

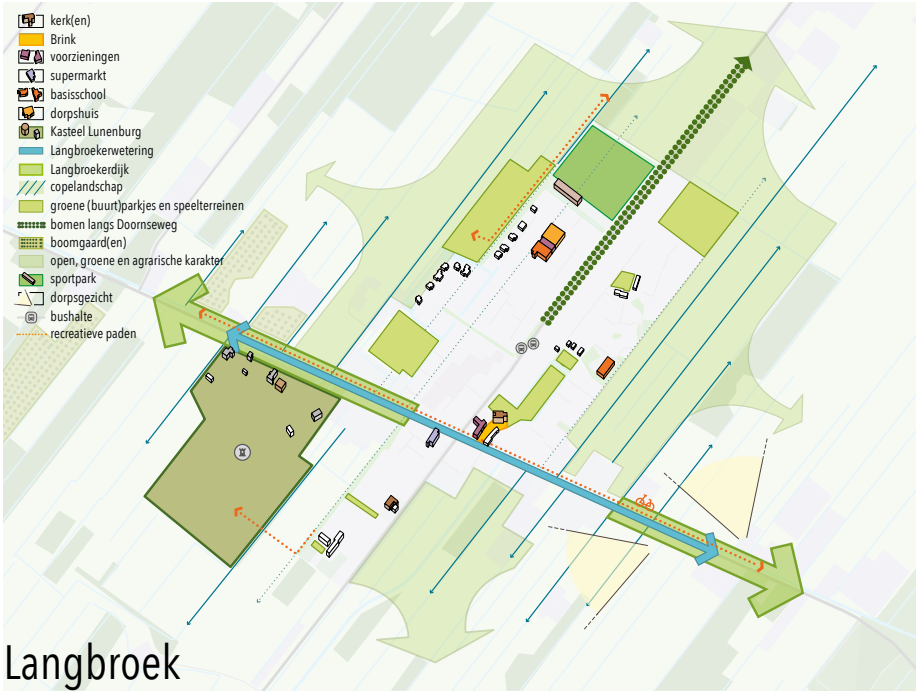
BESTAANDE KWALITEITEN

De kaarten op de volgende bladzijden geven een overzicht van de bestaande kwaliteiten binnen de drie kernen en het buitengebied van Wijk bij Duurstede. De kaarten voor de kernen zijn opgesteld in het kader van de Omgevingsvisie voor het Stedelijk Gebied. Onder andere tijdens de inspraak zijn hier veel aanvullingen op gedaan. De kaart voor het buitengebied is een eerste voorzet bedoeld als basis voor verdere gesprekken. Tijdens de participatie zal deze kaart verder worden aangevuld.

gebiedskwaliteiten
kernen

Cothen

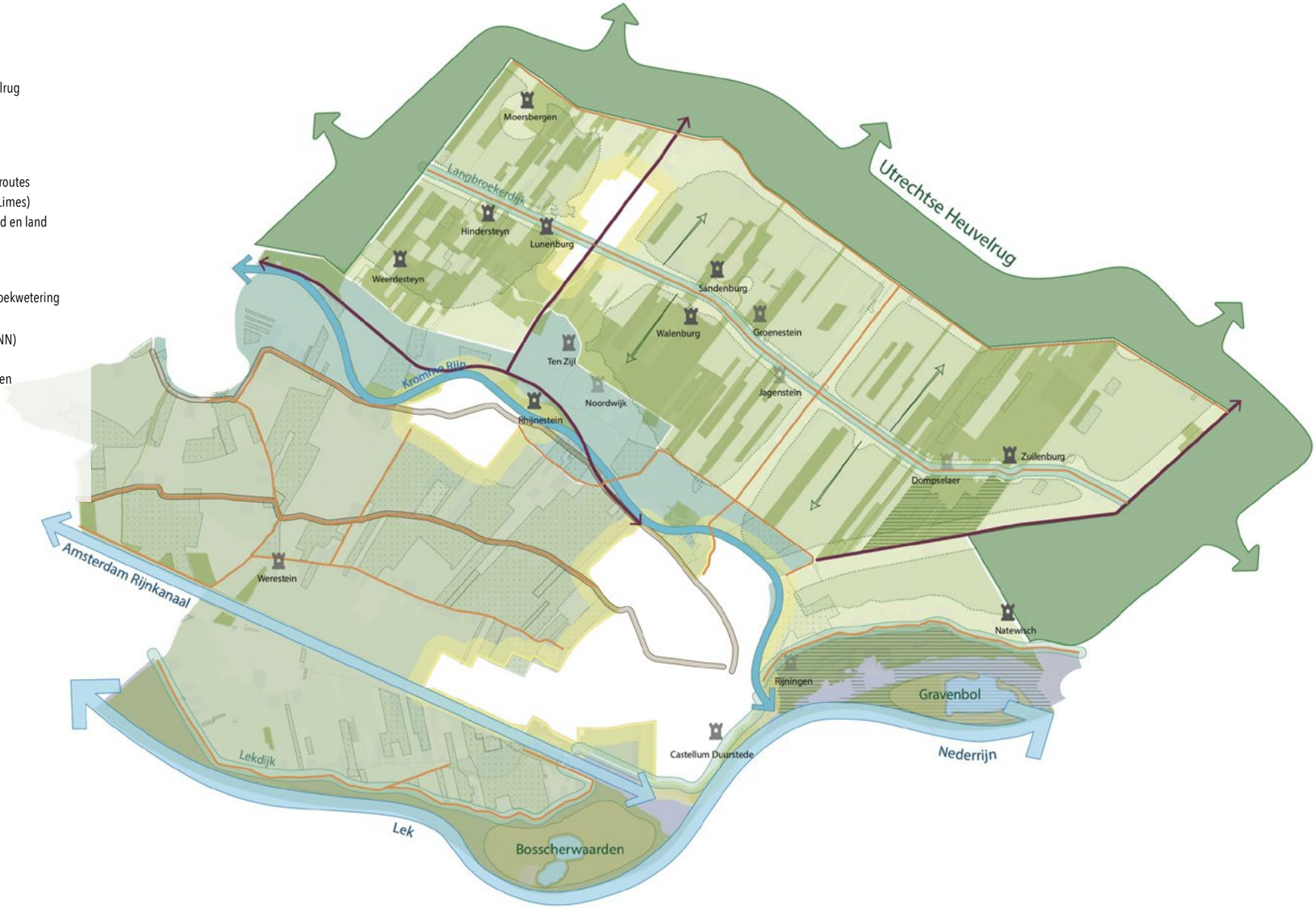
Langbroek

Wijk bij Duurstede

gebiedskwaliteiten
buitengebied

- Lek en Nederrijn
- Amsterdam Rijnkanaal
- Kromme Rijn
- grenzend aan Utrechtse heuvelrug
- Langbroekerdijk
- Lekdijk
- belangrijke verbindingswegen
- karakteristieke zichtlijnen
- doorgaande landschappelijke routes
- historische Romeinse wegen (Limes)
- duidelijke overgang tussen stad en land
- uiterwaarden Lek en Nederrijn
- landbouwgebied oeverwallen
- Kromme Rijngebied
- ontginningslandschap Langbroekwetering
- Stiltegebieden
- Natuur Netwerk Nederland (NNN)
- Natura-2000
- fruitkwekerijen en boomgaarden
- Gravenbol
- Bosscherwaarden
- kasteel (intact)
- kasteel (ruine/restant)
- kasteelplaats

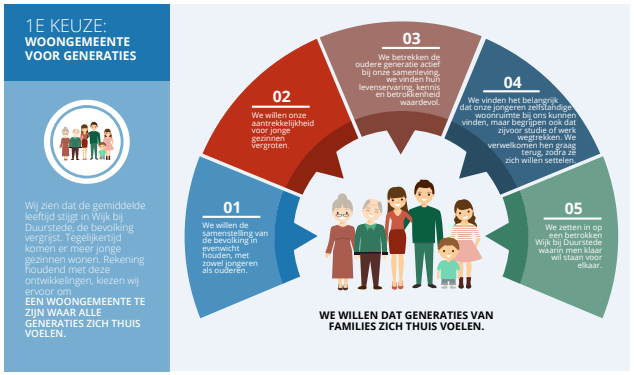

BIJLAGE 1 TOEKOMSTBLIK

Hoe zien wij de gemeente Wijk bij Duurstede in de toekomst?

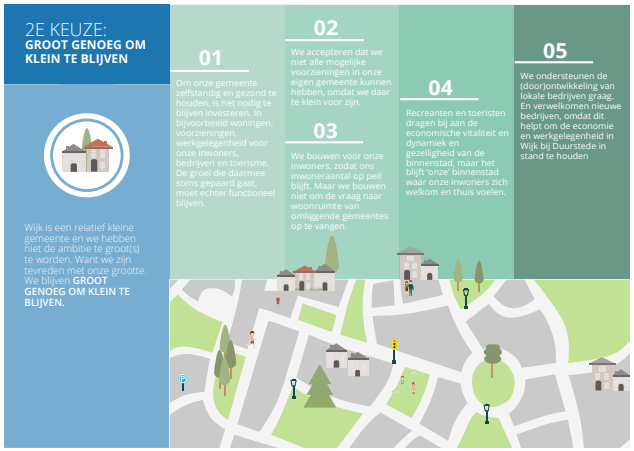
Het gemeentebestuur van Wijk bij Duurstede heeft met het traject ToekomstBlik in 2017 letterlijk een blik in de toekomst willen werpen. Voor zover dat mogelijk is natuurlijk. De toekomst brengt namelijk ontwikkelingen en trends mee die gevolgen hebben voor de gemeente, ongeacht wat wij daarvan vinden. Om zo goed mogelijk op de toekomst te zijn voorbereid, is het belangrijk om stil te staan bij wat er op ons afkomt en bewuste keuzes te maken over hoe we omgaan met die ontwikkelingen. Daarom werpen we met de ToekomstBlik een blik op de toekomst en kijken we hoe ontwikkelingen en trends op ons (gaan) inwerken.

In het traject ToekomstBlik zijn 3 strategische keuzes gemaakt voor de ontwikkeling van de gemeente Wijk bij Duurstede. Elke keuze heeft zijn invloed op de mobiliteit binnen en buiten de gemeente. In het vervolgtraject van de Omgevingsvisie stedelijk gebied zullen de strategische keuzes nadere invulling krijgen voor de drie Wijkse kernen.

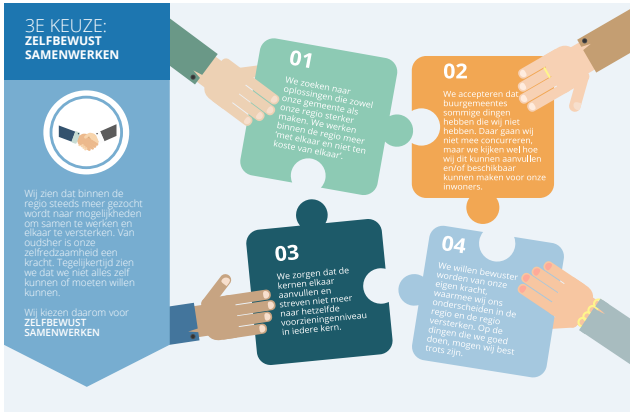

Strategische Keuze 1: Woongemeente voor generaties

Wij zien dat de gemiddelde leeftijd stijgt in Wijk bij Duurstede, de bevolking vergrijst. Tegelijkertijd komen er meer jonge gezinnen wonen. Rekening houdend met deze ontwikkelingen, kiezen wij er voor om een woongemeente te zijn waar alle generaties zich thuis voelen.

Strategische Keuze 2: Groot genoeg om klein te blijven

Wijk bij Duurstede is een relatief kleine gemeente en we hebben niet de ambitie te groot(s) te worden. Want we zijn tevreden met onze grootte. We blijven groot genoeg om klein te blijven.

Strategische Keuze 3: Zelfbewust samenwerken

Wij zien dat binnen de regio steeds meer gezocht wordt naar mogelijkheden om samen te werken en elkaar te versterken. Van oudsher is onze zelfredzaamheid een kracht. Tegelijkertijd zien we dat we niet alles zelf kunnen of moeten willen kunnen.
We accepteren dat buurgemeentes sommige dingen hebben die wij niet hebben. Daar gaan wij niet mee concurreren, maar we kijken wel hoe wij dit kunnen aanvullen en/of beschikbaar kunnen maken voor onze inwoners.

BIJLAGE 2
BRONNEN

1. ERFGOED, LANDSCHAP EN RECREATIE

- Beleidsnota Archeologie en Archeologische Beleidskaart, Gemeente Wijk bij Duurstede (2012)
- Cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Wijk bij Duurstede, lantschap (2021)
- Erfgoedverordening, Gemeente Wijk bij Duurstede (2023)
- Groen groeit mee Pact (2022)
- Het Kromme Rijngebied, tijdschrift van de Historische Kring tussen Rijn en Lek (nr. 4 2013)
- Het rivierfront, Gemeente Wijk bij Duurstede, Wissing (2011)
- Landschapsontwikkelingsplan Kromme Rijngebied + Kromme Rijnstreek, Brons en Partners (2009)
- Ontwikkelbeeld Groen en Landschap, U16 (2019)

2. LANDBOUW

- Contourennotitie Nota Ruimte, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningkrijksrelaties (2023)
- Utrechts Programma Landelijk Gebied (concept), provincie Utrecht (2023)

3. NATUUR EN GEZONDHEID

- Aanpassing Bodemfunctieklassenkaart, Gemeente Wijk bij Duurstede (2019)
- Ambitiedocument Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug, H+N+S (2022)
- Beleidsnota Gebruik van vogelschrikapparatuur en anti-hagelkanonnen, gemeente Wijk bij Duurstede (2016)
- Beleidsnota Geluid bij evenementen en festiviteiten, ODRU (2013)
- Beleidsregel hogere waarden Wet geluidshinder, Gemeente Wijk bij Duurstede (2015)
- Bodemfunctiekaart Wijk bij Duurstede, Marmos bodemmanagement (2021)
- Bouwstenen Omgevingswet Watertaken, Winnet (2019)
- Evenementenbeleid Wijk bij Duurstede 2019 - 2022, gemeente Wijk bij Duurstede (2019)
- Geluidsnota 2012-2016, Gemeente Wijk bij Duurstede (2012)
- Groenstructuurplan 2018-2033, Gemeente Wijk bij Duurstede (2018)
- Handelingskader voor diffuus lood in de bodem, Provincie Utrecht (2019)
- Handreiking Nieuwe Woongebieden, Groen groeit mee, Provincie Utrecht (2023)
- Nota Bodembeheer Gemeente Wijk bij Duurstede, ODRU (2022)
- Notitie Evaluatie bodemkwaliteitskaart regio Zuidoost Utrecht, Gemeente Wij bij Duurstede (2019)
- Rapport achtergrondgehalte PFAS, Provincie Utrecht (2019)
- Veilige leefomgeving en de Omgevingswet, Veiligheidsregio Utrecht
- Water en Rioleringsplan 2020-2024, Gemeente Wijk bij Duurstede, Sweco (2019)
- Wateragenda voor Omgevingsvisies, HDSR (2019)

4. DUURZAME ENERGIE EN KLIMAATBESTENDIGHEID

- Afspraken klimaatadaptief bouwen, Utrecht (2021)
- Beleidsplan Milieu en Duurzaamheid 2016-2021, Gemeente Wijk bij Duurstede (2016)
- Convenant Duurzame Woningbouw, provincie Utrecht (2022)
- Digitaal beleidskader zonnevelden, Gemeente Wijk bij Duurstede (2019)
- Energietransitie Regio U16, U16 (2018)
- Overzichtskaart zonnevelden, gemeente Wijk bij Duurstede (2024)
- Stresstest stedelijk gebied gemeente Wijk bij Duurstede, Aveco de Bondt
- Target Energy System Kromme Rijnstreek (2017)
- Uitvoeringsprogramma 2024 Programma Duurzaamheid, gemeente Wijk bij Duurstede (2023)
- Visie Circulaire economie, gemeente Wijk bij Duurstede (2022)
- Warmtevisie voor de gemeente Wijk bij Duurstede, gemeente Wijk bij Duurstede (2021)

5. WONEN, WERKEN EN MOBILITEIT

- De knooppunten van de provincie Utrecht doorgelicht, U10 (2018)
- Dorpsvisie Langbroek, Gemeente Wijk bij Duurstede (2007)
- GVVP 2019-2034, Gemeente Wijk bij Duurstede (2019)
- GVVP - Uitvoeringsprogramma 2023-2026, Gemeente Wijk bij Duurstede (2022)
- Haalbaarheidsonderzoek transformatie bedrijventerrein Cothen naar woningbouw, gemeente Wijk bij Duurstede (2019)
- Herijking Economische Agenda 2023-2026, Gemeente Wijk bij Duurstede (2023)
- Locatieonderzoek Woningbouw Regio Utrecht, U10 (2018)
- NEER-analyse bedrijventerreinen, Stec-groep (2019)
- Notitie ruimte om te ondernemen, Gemeente Wijk bij Duurstede (2018)
- Onderzoek 1.000 extra woningen in Wijk bij Duurstede, Rekenkamercommissie (2019)
- Prognose Bedrijventerreinen, Provincie Utrecht (2018)

- Structuurvisie Detailhandel, Gemeente Wijk bij Duurstede (2013)
- Verdieping Economisch Beeld, U10 (2018)
- Visie Bestemmingsplan Binnenstad, Gemeente Wijk bij Duurstede, buro Waalbrug (2017)
- Wijk bij Duurstede in de Metropoolregio Utrecht, U16 (2018)
- Woningmarktmonitor, Provincie Utrecht (2019)
- Woningmarktonderzoek als bouwsteen voor de woonvisie, Companen (2021)
- Woonvisie 2021-2030, Gemeente Wijk bij Duurstede (2022)

6. WONEN EN ZORG

- Stimulerings- en afwegingskaders wonen en zorg, gemeente Wijk bij Duurstede (2023)
- Maatschappelijke Agenda 2023-2027, Gemeente Wijk bij Duurstede (2022)

ALGEMEEN

- Beheerkwaliteitsplan gemeente Wijk bij Duurstede, gemeente Wijk bij Duurstede (2019)
- Geo-loket / digitale kaartbestanden, Provincie Utrecht en ODRU (2020)
- Integraal Ruimtelijk Perspectief 2021-2040, Provincie Utrecht (2021)
- Omgevingsvisie Kromme Rijngebied, Kromme Rijnstreek, LOS stadomland (2017)
- Structuurvisie 2020, Gemeente Wijk bij Duurstede, Wissing (2010)
- Toekomstblik Wijk bij Duurstede, Gemeente Wijk bij Duurstede (2017)

COLOFON

GEMEENTE WIJK BIJ DUURSTEDE

PROJECTGROEP

- Haris Bajric
- Miriam Bensmann
- Ashly Berghuizen
- Ewout Brouwer (namens provincie Utrecht)
- Channa Cohen Stuart
- Edwin van Dorp
- Miranda van Dort
- Gijs Gilbers
- Rieko Gosman
- Hester Hellinga (namens ODRU)
- Marieke Heuting
- Matei Klewer (projectleider)
- Patrick van der Linden
- Wim Moggre
- Wendy Norg
- Jorike Olde Loohuis
- Lisa Ploum
- Susanne Pouw
- Alina van Riet
- Sara Sprong
- Reggy Schutte
- Gijs Venema
- Cathy Venselaar
- Marianne Wilschut
- Annelies Vlaar
- Marius Zweedijk

BUREAU NIEUWE GRACHT
stedenbouw & landschap

- Robert Arends
- Veerle Merk
- Jan Willem Tap
- Iris Westerink
- Nadèche Westrus

maart 2024

BUREAU NIEUWE GRACHT

gemeente Wijk bij Duurstede